

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Nyílt levél

nagytiszteletű Kenessey Béla theologiai igazgató,
egyházkerületi főjegyző úrhoz

Kolozsvárt.

E címen: »A Szeretetház«, — olvastam az »Erdélyi Protestáns Lap« múlt számában szivéből fakadt, igaz felhívását

Nagy hatással volt reám és azt hiszem, hogy minden magyar ember a ki hazáját, valóságát, nemzetét és az apátlan, anyátlan, elzülésnek kitett árvákat szereti, azok sorsát szíven viseli, nem tehetta le e lapot a nélkül, hogy szívében a jobb húrok meg ne pendültek volna.

Sem erőm, sem tehetségem nincs arra, hogy Nagytiszteletedet abban az irányban követhessem, melyben a Szeretetházról igaz szeretettel írt, de mint egy munkás ember, a ki tisztesség, becsületes munkájával keresi meg a mindennapi kenyeret, a nélkül, hogy — tudva — valakinek kárt tenne, hogy valakitől valamit jogtalanul elvonna, nemcsak érzelmeimnek akarok cikke hatása alatt kifejezést adni, de egy bennem keletkezett s azonnal keresztülvitt elhatározás történetéről akarok beszámolni, hátha mások is követik? — és ha minden erdélyrészi protestáns ember csak egy téglával járul is ahhoz az épülethez, melynek vázát és tervezetét oly szépen megadja, ki fog az épülni a szeretet munkájából úgy, hogy rövid időn nem tiz, hanem nagyon sok apátlan, anyátlan árva fog annak jótéteményében részesülni és mindazok, a kik téglát, követ és porondot hordotak az épülethez, jótéteményük munkájában örömet fognak lelteni.

Elhatároztam, hogy a legelső nagyobb, jól

ki nem érdemelt munkadíjat, mely kezemhez befoly, a »Szeretetház« céljaira fogom áldozni.

Egy rég húzódó ügyből a mai napon váratlanul kezemhez befizettek 169 frt 80 krt; ezt az összeget az »Erdélyi bank és takarékpénztár részvénytársaság« 2256. számú betéti könyvére elhelyeztem a »Szeretetház *Gidófalvy-alapítvány*« cím alatt. E könyvet ezenel átszarmaztatom azon kérés mellett, hogy azt alapítványúl elfogadni sziveskedjenek a »Szeretetház« részéről és annak kamatait — a tőke épségben tartása mellett a »Szeretetház« áldásos céljaira fordítsák.

Ha minden erdélyrészi protestáns ember egyetlen napi bruttóbevételét ez oltárra áldozza, megtermékenyül a kis mag, melyet Nagytiszteleted hintett el; megnő a terebélyes nagy fa, mely alatt az ártatlan árvák a kezdeményezők, a terv kivívói s az alapítók jóvoltáért fogják Isten áldását kérni.

Az árvák kérelme és imája legszívrehatóbb, az ő nevükben és az ő érdekükben kérem az erdélyi ev. ref. protestáns egyház összes híveit és az erdélyrészi összes nemesen gondolkozó férfiakat és asszonyokat: gondoljanak gyermekeikre, hasonlítsák össze ezeknek sorsát az apátlan, anyátlan árvakéval és ne sajnálják filléreiket a »Szeretetház« oltárára letenni.*

Kolozsvárt, 1899. július 28-án.

Igaz, jó embere:

Gidófalvy István dr.

kir. közjegyző.

* Nagy lelki örömmel hozzuk nyilvánosságra e levelet, mert szép tanubizonysága annak, hogy egy nemes cél megvalósítása érdekében a szívek még manapság is megmozdulnak. A kir. közjegyző úr — ki kolozsvári egyházközségünknek főgondnoka is — egyike azon keveseknek, ki anyaszentegyházát valóban, önzetlenül szereti s annak ügyét minden téren készséggel karolja fel. Szerk.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.*

Írta: *Kádár János dr.*

(Folytatás.)

c) A »servitia communia« és »servitia minuta« című illetékek a püspökök Rómában történt fölszentelésekor szedettek s az előbbieket az apostoli iroda főbb tisztjei, valamint a bibornokok között, az utóbbiak pedig az alsóbbrendű irodai személyzet között osztattak ki Ezen illetékek hazai egyházunkra nézve szintén nem kötelezők

d) Ugyancsak pápai illetékeknek nevezhetők az érseki palást adományzása után szedetni szokott díjak és a különféle dispenzációk díjai.

e) Nem egészen illeték. hanem inkább csak önkéntes adomány-jelleggel bírnak a péterfillérek**, melyek ugyan néhány államban kötelező adót is képeztek hajdan, de manapság csak ajándékképpen gyűjtetnek a pápai udvar részére. mely különben világi birodalmának elvétele s az olasz királyság részéről felajánlott évjáradéknak merev visszaútásítása óta jórésztben rá is van utalva ily önkéntes adományok elfogadására.

6. Hasonlóan jogositva voltak s részben vannak maig is a kath. püspökök bizonyos illetékek követelésére, melyeknek igazolását szintén a hierarchia eme magasabb polczán ülő egyháznagyok iránti tiszteletben és köteles hűségben, vagy a tett szolgáltatások ellenértékében vélik föltalálhatni az egyházi jogi írók. Ilyen püspöki illetékeként említendőek:

a) a »kathedratikum«, vagy »szinodaticum«, mely hajdan az összes papság által fizetendő volt a megyei zsinat alkalmával, ma már azonban sokhelyt s így hazánkban is teljesen megszűnt; —

b) a »prokuráció«, vagyis a megyei látogatás költségeinek megtérítése;

c) a »szeminárisztikum«, vagyis a papoktól szedetni szokott papnöveldei illeték, mely hazánkban szintén nem honos, minthogy itt a vallásalap és minden püspökmegyében e célra létező alap fedezi a papnövelő-intézetek költségeit;

d) a különféle irodailletmények, melyek a püspöki iroda szolgálatainak igénybevételekor szedetnek és végül:

e) a »szubszidium kháritatívum«, mely címen hajdan hazánk püspökei is jogositva voltak püspökségük ideje alatt egy alkalommal megyéjük papságát önkéntes adományozásra fölhívni, rendszeren az annatákból származó jövedelemcsökkenés kárpótlásául, de mióta hazánk püspökei annata-mentesek, ezen illeték szedése is megszűnt.

7. Mindezeknél azonban sokkal fontosabb s az összes papság anyagi érdekeit közelebből érintő illeték a stóla.

* Szerző e című, hivatott tollal megírott dolgozatának folytatását (I. lapunk 19. 20. 21. számait) a napirenden levő és olvasóink előtt is ismeretes eseményeknek közlése miatt — sajnálatunkra — meg kellett szakítanunk. A dolgozatot most már újabb megszakitás nélkül végig közöljük. Szerk.

** Közelebből tudtuk meg, hogy az u. n. »péterfillérek« évi összege Ausztria és Magyarország részéről meghaladja a 600,000 forintot. Szerk.

Stóla elnevezés alatt általában mindama járandóságokat értjük, melyeket a lelkipásztorkodással foglalkozó papok az egyes hívek részére teljesített papi funkciókért nyernek.

A keresztyén egyház őskorában, az akkor létezett kezdetlegesebb és egyszerűbb viszonyok közepette, természetesen, eme jövedelemre szükség nem volt, később azonban a papok existenciájának biztosítása céljából rendszeres gyakorlattá vált, hogy a keresztesítésért, esketésért, temetésekért, valamint külön könyörgésekért és a különféle anyakönyvi levonatok, elbocsátó levelek stb. kiállításáért a papok részére fáradságuk jutalmául ajándék adassék, mely gyakorlatból azuán »jura stolae« név alatt rendszeres egyházi illeték fejlődött ki

Egyáltalában nem követelhető azonban ezen illeték a gyónás, áldozás, beavatás, utolsó kenet, illetőleg konfirmáció alkalmával, minthogy eme szolgálatok föltétlenül teljesítendőek. Általános elvként van különben elfogadva, hogy szegénysorsú egyháztagok részére mindennemű papi szolgálatok ingyen teljesítendőek, sőt elvileg, általában semmi egyházi szolgálat végzését sem lehet a stóla fizetésétől függővé tenni. hanem lehetőleg mindenkinek alkalom adandó az egyház malacziáiban való részesedésre s csakis inkább erkölcsi, mint jogi alapon van kötelezve minden egyháztag a stólaris díjak megfizetésére.

Ezen elvi álláspont azonban önként érthetőleg, nem mindenütt volt respektálható, mert a szegénység, vagy más koholt indok alapján oly sokan igyekeztek a stólarék megfizetése alul menekülni, hogy egyházi statutumokkal, sőt néhol állami törvényekkel is kellett a papok stóla-jogának indokolatlan csorbitása ellen védekezni. Hazánkban — a katolikusok részén — püspökmegyei statutumok, vagy keblbi egyházközségi határozatok állapítják meg a stóladíjak összegét; a protestánsoknál pedig rendszerint a papi díjlevélben van azok minimális összege körülírva.

Magasabb elvi szempontból alig lehet valamelyik egyházi adó, avagy illeték ellen nyomósabb kifogásokat emelni, mint épen a stóla ellen s alig lehet másnemű egyházi proventusokat méltóbban a simonia vádjával illetni, mint épen ezt, melynél valóban épen azok az egyházi cselekvények vannak megadóztatva, melyeket az egyház magasztos rendlítésénél fogva nemcsak hogy díjtalanul, de sőt némileg felszólítás nélkül, mintegy hivatalból kellene, hogy multhatatlanul foganatosítson.

A fennebb említett kényszerítő körülmények azonban nem engedték a hangsúlyozott magasabb elveket diadalmaskodni s tényleg a stóla idők folytán és különösen hazánkban a kevés vagyonnal rendelkező protestáns felekezeteknél a papi javadalmak tekintélyes, sőt némely városi egyházakban talán legnagyobb részét tették, ám csak tették, mert a polgári házasság és polgári anyakönyvvezetés életbeléptetése s legfőképen az eléggé sohasem hibáztatható felekezetnélküliségi törvény kihirdetése óta a stólaris jövedelmek állandó csökkenésben vannak s papjaink nagyrésze jólmegszerzett jogában csonkítva van. Ez a körülmény teszi most kétszeresen indokolttá a korábban vallás-erkölcsi szempontból sürgetett stóla-váltás mielőbbi megvalósítását s ez teszi kellőleg indokolttá az állami hozzájárulás sürgetését.

III.

8. Az egyházi adókról általában.

Az egyház szükségleteinek fedezésére kezdetben — amint említettem is — a szerezet és hitbuzgóság önkéntes adományai szolgáltak, melyek a különböző egyházakban meghonosodott szokás szerint előztva, úgy az istentisztelet szükségleteit, mint a püspökök és papok fenntartását, valamint a könyörület és emberszereteti czélok szolgálását is kielégíték.

A szükségletek folytonos szaporodtával azonban első sorban az előbbi fejezetben tárgyalt egyházi illetékek honosodtak meg s csakis későbbben, azaz: a reformáció után találkozunk tulajdonképeni egyházi adóval, a minnek a *párbér*, vagyis a magyarországi kálvinista egyház elnevezése szerint a *kepe* nevezhető.

Igaz ugyan, hogy az egyik legrégebb, bár ma már — az általános földtehermentesítési irányzat folytán — jobbra mindenütt megszűnt egyházi szolgáltatás az adó fogalmának mindennemű attributumával bír és ez a *tized*, de keletkezési alapját tekintve, eme szolgáltatás nem annyira egyházi, mint állami eredetű adónak nevezhető és inkább csak az egyház részére nyújtott államsegélynek, éspedig az ó- és középkori államok gazdasági szervezetének megfelelő módon, természetben nyújtott államsegélynek tekinthető

(Folytatjuk.)

A széki egyházmegyéből.

(Vége)

Ez azonban nem azt teszi, hogy tétlen szemlélői legyünk az egyházi élet mezején megindult mozgalomnak. Az érdekek harcában egyházunk minden önálló, hivatott tagjának részt kell vennie a prot. öntudat felébresztésére. A világi befolyásos tagok úgy a társadalmi, mint a közélet terén tegyenek vallást hitők, meggyőződésük felől. Világiak és egyháziak erőiket egyesítsék a valláserkölcsi élet ápolására, egyházunk erősítésére. Így lesz aztán egyházunk élő organismus s nemcsak külső institució. Nincs semmi szükség arra, hogy evangélisták legyünk (?); hanem azon kell lennünk, hogy mindenki a maga tevékenységi körében végezze lelkiismeretesen teendőit azon az alapon, a mely már megvetteteit, azzal az erővel, azzal a talentummal, mely kinek-kinek adatott.

A mi egyházmegyénket még nem érintették a fennebb említett bajok, de a más helyen eléfordult s az egyházi sajtó által említett egyházunkat pusztító jelenségek tanulságul kell, hogy szolgáljanak, azokból nekünk okulnunk kell.

Egyházmegyénkben a vallástanítás az, a mi elvan hanyagolva*; sok paptársamnak nehezebbre esik a funkció teljesítése, pedig a mint iskoláink mind inkább-inkább államiakká változnak át, a vallástanítás felkarolásában annál nagyobb buzgósággal, lelkesültséggel kell eljárunk. Itt az iskolában kell kifejtenünk erőnket, hogy egyházunkhoz ragaszkodó, önálló, buzgó tagokat nevelhessünk, mert ha arról panaszkodunk, hogy

* Ez, ez a nagy baj!

Szerk.

népünkben nincs elég hithűség, öntudatos egyházaság, szilárdság, akkor méltán vádolhatjuk magunkat, hogy nem tártuk fel előtte a forrást, melyből újabb, meg újabb erőt merithetett volna.

Egyházunk csak úgy lehet hatalmas társadalmi tényezővé, ha már itt az iskolában lerakjuk alapját annak a hitnek, erkölcsi vallásos érzésnek, mely a többi ismeretekkel együttes harmoniában árasztja szét a felvilágosultság szellemét, a mivelődés elevenítő fuvallatát a későbbi emberre és az egész társadalomra.

Ily iskolázott tagokból áll elé aztán az a gyülekezet, mely erőt tud kifejteni, mely az összetartozandóság érzetével az anyagi hiányokat el tudja enyésztetni, a mely az irányító, vezető kéz jó indulatát megértve, a maga községét anyagilag, szellemileg felviráztatásra tudja juttatni.

Sajnos, hogy a lelkész-növendékek száma rohamosan száll alá s ha egyházközseink papi állásai megüresednek, csak hosszas várakozás után tölthetők be újra*. Pár évtized óta oly gyakorlati pályák nyíltak meg, a melyeken a gymnasiumokat végzett ifjuság gyorsabban s több fizetéssel jut megélhetéshez. Így egyházmegyénkben ürességben vannak a viczei, visai, sz.-zsombori, meg pulyoni lelkézi állások; e két utóbbira kétszer is volt pályázat hirdelve, de folyamodó nem jelentkezett. Az ilyen papnélküli községekben pedig, bármilyen kifogástalan legyen különben az adminisztráció, a hivek mindig elégtelenek. Hiába beszélünk arról, hogy az egyházközseket csoportosítani kell, mert ezt a községeknek helyrajzi fekvése sem engedi meg, másfelől a csoportosított papnélküli község anyagi, szellemi életében mindig érezni fogja a hiányt, minnek következése az, hogy ilyen helyeken református egyházunk elveszti apránként hiveit nyelvében és vallásában.

Hitem azonban, hogy az állami segélyezés által nagy mértékben segítve lesz a hiányokon El kell jönni annak az időnek is nemsokára, mikor az ifju ember befogja látni, hogy a lelkézi állás a rendes megélhetési feltételekben sem fogja a többi pályáktól nagyon különbözni, átfogja érezni különösen azt, hogy szebb, ideálisabb feladat megoldása sehohsem kínálkozik számára, mint a papi pályán.

Az a törekvése egyetemes egyházunknak természetesen még mindig fenn fog maradni, hogy a képével való fizetési rendszer, mely lejártta magát, más fizetési módozattal pótolassék, a mire már egyes egyházmegyék meg is tették indítványukat.

Szégnyeltesnek és gyűlöletesnek és így okvetetlen eltörlendőnek tartják és az az óhajításuk, hogy az egyházi adókat is az állam szedje be, tehát nemcsak segélyt, hanem az összes fizetést az államtól várják. Mintegy ki lehet olvasni az indítványok soraiból, hogy legyenek a papok az állam hivatalnokai nyugdíjgényvel, nyugdíjjogosultsággal.

Hiában való erőlködés, mert az állam ennek megvalósításába nem fog belemenni. A kepe megváltást csak a saját erőnk tömörülésével eszközölhetjük.

A papfizetéseknek államsegélyvel leendő kiegészítése végett kiadott úrlapok egyházmegyénk részéről

* Ezért kellene a Szeretetházat még áldozatok árán is megnyitnunk. Szerk.

elkészítettén, illetékes helyre beküldettek. Tudvalevő dolog, hogy az illetékes revideáló-bizottság az összes kimutatásokat visszaküldötte az egyházkerületeknek a hibás adatok helyesbitése végett.

Egyházmegyénknek csak a viczei, pulyoni és feketelaki kimutatásokat kellett revideálnia. Ezek közül is a két előbb említett kimutatás rendben volt, csakis az Ig-tanács erre tett téves észrevételeit kellett helyrehozni. A többiek úgy, a mint kiállítva voltak, elfogadtattak.

Az egyházi adózás viszonyairól szóló jelentőivek hasonlóképen kitöltetvén, illetékes helyére, Kenessey Béla közalapvégrehajtó és bizottsági jegyzőhöz kellő időben beterjesztettek.

Egyházmegyénk belügyei között a nevezetesebb mozzanatokat felsorolni akarván, felemlitem, hogy a nagy-sármási papi állomásnak már 4 év óta huzódó szervezési ügye egy lépéssel előbb haladt, a menyiben a földművelésügyi miniszter azon munkálatomat, hogy Nagy-Sármáson körlelkészség alapították Kis-Sármás, Béd, Kis-Czég és Nagy-Czég odacsatolásával és hogy ezen célból a templom és papilak államkölcsegen éppítették fel, — elfogadta s miután N.-Sármás semmi névvel nevezendő vagyonnal nem bír, a telepítvény ügyeinek minél zavartalanabb és tökéletesebb ellátása, nemkülönben a telepések érdekében is, a kiknek helyzete a kezdet nehézségei miatt amugy is sulyos, a kincstári kirtokból 1 hold 1238 négyszögöl belsőséget a templom és papilakás helyéül és ezenkívül 30 hold külsőséget a lelkész és 30 holdat templom és egyház javára adományozott.

Miután a miniszter az egyházközség háztartásánál mutatkozó hiány fedezésére kötelezettséget nem vállalt, az egyház teljes háztartására vonatkozó költségvetést kellett összeállítani, mely célból Nagy Albert és Péterfi Károly lelkészársaimat kértem fel, kik azt a helyszínen pontosan el is készítették oly módozattal, hogy a hívek magukat 1 frt 50 krral rótták meg családonként a melyből befolyó összeg csakis az egyházközség rendszeres kiadásainak fedezésére fordítatik. A papnak fizetése lesz az állam által adott 30 hold birtok 150 frt. évi jövedelemmel számítva és a 800 frtig kiegészítendő 650 frt ismét az állam által adva.

A költségvetés, lelkészi díjlevél és körlelkészi utasítás az Ig-tanács útján a miniszterhez felterjesztetvén, miután a kényelmes papilakás már készen is van, csakis a miniszternek jóváhagyása szükséges, hogy az új állomás még az idén betöltessék.

Bár a n.-sármási lelkészi állás szervezési ügye is sokáig huzódik, de mégis meg vagyok győződve, hogy itt a cél minél előbb el lesz érve, de annál tovább huzódik, annál bonyolultabbá válik az árpástói iskolaügy. Már múlt évi jelentésemben említettem, hogy Árpástón a közoktatásügyikormány állami-iskola szervezését engedélyezte; erre várt az egyházközség 3 évig; a mikor a Cserényi által adományozott 30 holdas birtokot az egyházközség kezéhez kapta, hogy az iskola annál gyorsabban létesüljön, az Ig-tanács engedélyével ezen birtokot is felajánlotta iskola-építésre.

Ám a kormány ezen ajánlatra nem reflektált. A tanfelügyelőség javaslatára aztán az egyházközség 300 frt. költséggel a régi iskolaházat ujította meg.

Most már a miniszterium állami iskola szervezését csak oly feltétellel engedélyezi, ha az egyházközség egy új iskola építését és fentartását elvállalja, mely feltétel teljesítése azonban jelenben lehetetlené vált, miután az említett birtok templom-építési költséggel lett megterheive

Nincs más expédiens, mint az, hogy a község fentartsa a felekezeti iskoláját, kérve a meglevő tanítói fizetéshez az államsegélyt.

A központból felvett régi adósság terheli Vicze, Noszoly, Gyeke és Feketelak községeket. Mindegyik szegény s ezért adósságát nehezen tudja törleszteni. Az Ig-tanács ugyan nem szűnik folytonosan zaklatni őket, de mint az adós gyermek hitelező anyjától nem fél, hogy beperli, úgy ezek sem sietnek a törlesztéssel. Részemről nem tanácsolnám soha, hogy az Ig-tanács ily szegény községeknek hitelezzen. Ha már multhatatlan szükségben van az egyház, adjon segélyt a kerületi központ, de ne adjon kölcsönt, pedig elkerülhetetlen szükségekre 500 frtot kölcsönt vett fel baczai egyházunk is, melynek törlesztését — tudom — csak a legnagyobb szorgalommal, erőfeszítéssel eszközölheti.

Építkezések történtek Sz.-Zsomboron, hol a torony láttatott el új pléh-fedéllel 231 frt költséggel. Bethlenben kisebb javítások történtek 183 frt összegben. Apanagyfaluban a torony megerősített 41, a papilak előtornácza átalakított 36, a rectori ház egyik szobája újra falaztatott 16 frt, együtt 93 frt költséggel. M.-Décsében apróbb javítások eszközöltettek 25 frttal. Váralján az énekvezéri lak újra fedetett, 3 szobája padoltatott 300 frttal. A papilakon kisebb javítások 50 frttal. Felőr állami iskolát emelt 4650 frt költséggel, melyért 400 frt haszonbért kap. Mocson a papitelken tett építkezések 166 frtba kerültek. Málomban a templomhoz vezető hid 35 frt, P.-Kamaráson egy deszka-kerítés a papi és tanítói telekre 280 frt, Alsó-Ilosván a templom fedetett meg 191 frt költséggel. Szováth a papitelken apróbb építkezésekre 123 frtot adott. Füzes a papitelken tett építkezésekre 39 frtot, Kályán a templom és papiház renoválására 40 frtot költött. N.-Devecseren a papi telken 42 frt értékű építkezések eszközöltettek, M.-Földváron az iskolaház átalakított és zsendellyel megfedetett 400 frttal. Rettegen a Szamos mellett gátak építettek 195 frt értékben; Széken a templom, rectori ház és kerítések renovációja 3200 frtba került.

Vallásváltoztatásról a következő adatok állottak rendelkezésemre. Vallásunkra áttért Rettegen egy férfi a gör. kath. vallásról; Szováton egy férfi és egy nő az unitárius vallásról; Bonczhidán egy nő a zsidóktól; Visában egy férfi a róm. kath. vallásról; Pulyonban ugyanonnan egy férfi, Szamosujvárt szintén; Bethlenben egy nő az evangélikusoktól, Németiben egy férfi a gör. katolikusoktól.

Tőlünk áttért Szamosujvárt 7 nő a róm. hath. egyházhoz, Mocson egy férfi és Bonczhidán egy nő ugyanoda. A kitértek és áttértek száma egyaránt 9.

A házasságra lépett 130 pár közül csak egy pár nem vette igénybe az egyházi áldást M.-Földváron.

Vagyonni és népmozgalmi állapotokról pontos adatokkal nem szolgálhatok be, mert az ezen célból kibocsátott körlevelemet nem vették figyelembe Árpástó,

Fráta, Noszoly, Kékes, Polyán, Margita és Vicze községek. Az esperesi vizsgálatokra vonatkozó feleletek beküldésével is adósak maradtak még a múlt évről Retteg, M.-Földvár, Feketelak, Katona és Fráta egyházközségek.

A tanítói állások ürességben vannak Keszü, Árpástó és Gyeke községekben. Egyházmegyénkbe a s.-lelkészek sorába felvétettek, illetőleg a püspöki hivatal által kinevezettek Bethlenbe Veres István, Szamosújvárra Füss József, ugyanott áll. gymu. tanár és a széki rendszeresített állásra Székely Sándor végzett theologus. Málomban pedig a helyettes lelkészi állást ifj. Jakabházi Dániel végzett theologus múlt évi december 7-én foglalta el.

Papi és tanítói karunk életét megkimélte a jó Isten, de nagy csapás érte egyházkerületünket az év elején a főpásztor halálával, kinek hamvadó porai felett csak imént gyujtottuk fel az emlékezet világát s bár üresen hagyott helye már betöltve van, de róla kegyeletteljes érzélemmel kell e helyen is megemlékezni. Néhai Szász Domokos püspök érdemeiről nemcsak mi tehetünk tanubizonyságot, hiszen, ha hallgatnánk is, az ő nevét ragyogtatja annak a 70 templom tornyainak fénye, mely az ő buzgóságából emelkedett Isten dicsőítésére; az ő szelleme él abban a 100 iskolában és 90 papiházban, hol nemzetünknek órállói, hitünknek hirdetői találnak pihenést és nyugalmat.

Mindezek az ő fáradságtalan munkásságáról, anyaszentegyházunk iránti szeretetéről tanuskodnak. A kolozsvári theol. fakultás, az ott épült templom, Szeretetház és még az itt fel nem sorolható sok jótékonyág mind az ő nevét, híret, dicsőségét hirdetik. Lángeszének ragyogó fénye, alkotásai, nagy szíve kitörölhetetlen betűkkel vannak beírva anyaszentegyházunk történetébe. Bátor vagyok indítványozni, hogy egyházmegyénk az ő érdemeit jegyzőkönyvileg örökítse meg. Ezzel jelentésem bevégeztem; kérem szives tudomásulvételét.

A dolgok mélyébe tekintő esperesi jelentés elismeréssel és jegyzőkönyvi köszönettel vétetett tudomásul; jegyzőkönyvre vétettek halhatatlan érdemü boldogult püspökünk érdemei is s az esperesi jelentés mindnyájunk érzelmeit tolmácsoló kegyeletteljes sorai Vass Béla gróf főgondnokunk indítványa következtében a néhai özvegyéhez is felküldettek.

Tárgysorozat rendén egyházmegyénk derék főjegyzője, Sófalvi Károly tette meg az egyházmegyei tanács, úgyis mint közigazgatási bíróság terjedelmes és sok irányban építő, múlt évi munkásságáról szóló jelentését, mely e sorok írójának, mint tanügyi előadónak a tanügyi állapotokat hiven feltüntető jelentésével együtt közhelyesléssel találkozott.

Folytatólag Gyárfás Albert egyházmegyei közpénztáros teszi meg az egyházmegye pénzügyi állapotáról jelentését, mely 1125 frt 42 kr. bevétel és 190 frt 20 kr. kiadás mellett 935 frt 22 kr. matadványt tüntet fel. Mivel az egyházmegyei fizetendőségeket az egyházközségek fele sem küldötte be, e tekintetben a lelkészeknek személyes felelőssége állapított meg közpénztáros kérése folytán, mert nekik kell első sorban résen lenniök, különben az adminisztráció lehetetlen.

Kovács Ákos orsz. ref. közalap- és orsz. özv.-

árva gyámalap-kezelő, míg egyfelől örömmel jelzi, hogy az előbbinél semmi hátrálék sincs, addig másfelől szomoruan konstatálja az utóbbinál a 65 frt 77 kr. hátrálékot.

A megelőzőleg is felülvizsgált és rendben talált pénztárszámadások elfogadtattak s pénztáros, illetőleg kezelő aai a számadások terhe alól a fenhagyandók fenhagyásával felmentettek.

Azután főjegyző jelenti a közgyűlésről indokolatlanul elmaradt tagoknak 2–2 korona erejéig való megbüntetésére vonatkozó »Tanácskozási szabályok« 9. §. ának az Ig.-tanács által történt jóváhagyását, kérve annak, most már a lelkészi értekezlet részére szigorú felhajtását, melynek értelmében e sorok írója, mint jegyzőkönyvvezető, az elmaradtak névsorának felhajtás végett az esperesi hivatalhoz való áttételére utasíttatik.

Bánffy György gróf a múlt évi kerületi közgyűlés által egyházkerületi főgondnokra választván, egyházmegyénk főgondnoki állásáról még múlt évi közgyűlésünk folyamán beadta lemondását, ez okon egyházmegyénk főgondnoki állására a beadott szavazatok alapján a következő, egyházmegyénk életében érdemeket szerzett egyének jelöltettek, illetőleg terjesztettek fel az egyházkerületi közgyűlés által leendő megválasztás végett: első helyen Schilling Ottó egyházmegyei algonok, második helyen Nagy Lajos buzgó tevékenységű világi tanácsbíró, harmadik helyen Gaál Gyula szintén érdemes algonok.

Minthogy pedig a főgondnoki állásra egyházmegyei algonokaink bármelyikének megválasztása esetén egy algonok állás maradna üresen, hogy az egyházkerületi közgyűlésnek esetleg az algonok állás betöltésére is alkalom adassék, közgyűlésünk által az esetleg megüresedő algonok állásra megválasztás végett első helyen Bánffy Ferencz báró, második helyen Bánffy György gróf és harmadik helyen Nagy Lajos terjesztettek fel.

Vajna Károly egyházmegyei világi tanácsbíró egyházmegyénkbelől eltávozván, helye egyhangulag egyik buzgó és tevékeny egyházmegyei képviselővel, Kiss Sándorral tölthetett be, ki erre vonatkozó esküjét le is tette.

Az idő d. u. 1 óra körül járt, midőn ez utóbbi aktussal a tárgysorozat kimerítettén, közgyűlésünk a jegyzőkönyv hitelesítése után esperesünknek az érdeklődést megköszönő szíves szavai által bezárattott.

Nemes Ferencs,
alsó-ilosvai lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1899. július 15-én.

Elnökölt: Bánffy Dezső br. egyházkerületi főgondnok aa. Jelen voltak: Simó Lajos főgondnok, Bartók György dr. püspök, Bánffy Ernő br., Parádi Kálmán, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Sándor János, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Török István dr. h. tan. előadó, Maksay János számvevő, Deák József pénztárnok, Deák Albert dr. ügyvéd, Kádár János dr. titkár.

Elnöklő főgondnok aa. a megjelent tagokat szí-

vélyesen üdvözlővén, az ülést megnyitotta, jelezvén, hogy tárgysorozat előtt Simó Lajos főgondnok aának lesz előterjesztése.

Erre Simó Lajos főgondnok aa. jelentette, hogy a n.-enyedi kollégium által nyújtott püspöki fizetés-pótlás megszüntetésére irányuló kérés véleményezésére kiküldött bizottság megtartotta első ülését s azon az előzetesen fölkerült előadó referációjából meggyőződött arról, hogy a rendelkezésre álló okmányok nem elegendők a kérdésnek kellő megoldására, miért is újabb okmányoknak beszerzésére az előadót útasította s az ezzel fölmerülő költségek fedezésére 50 frt utazási költség folyósítását kéri. Ig.-tanácsunk a jelentést tudomásul vette s a kért 50 frtot folyósította.

Ezntán a tanügyi előadó, számvevő és titkár aai által előadott következő ügyek nyertek elintézt.

Az állami és községi iskolákban végzett hitoktatás nyilvántartása tárgyában a folyó évi egyetemes konvent útasítása alapján körlevél in'ezetett az összes egyházakhoz a nyilvántartáshoz szükséges »jelentő-iv«-nyomatványok megküldése mellett.

A középiskolai hitoktatás körül fölmerült vizsgálások meggátlása ügyében kiküldött bizottság által javaslatba hozott útasítást Ig.-tanácsunk elfogadta és a kollégiumi előjárásokhoz alkalmazkodás végett megküldötte.

A lelei, ér-szentkirályi, aszszonynépi, illetve istvánházi felekezeti iskoláknak államosítása — a bemutatott szerződési tervezeteknek némi módosításával — engedélyeztetett.

Bihari Sándor és Koncz István m. vásárhelyi tanár aainak nyugdíjazás iránti kéréseit ajánlattal terjesztette Ig.-tanácsunk a közokt. miniszter úr elé.

Fejes Áron és Szabó András egyszerre választott sz.-udvarhelyi tanár aai szolgálati idősbtségének vitás kérdésében akként döntött Ig.-tanácsunk, hogy a kerületi közgyűlésen megválasztottnak először kijelentett Fejes Áron aa. részére állapította meg az idősbséget, támaszkodva az e tekintetben eddig is fennállott gyakorlatra.

Kolozsvári egyházközségünk idei költségvetését újból leendő kiállításra forma hibák miatt Ig.-tanácsunk visszaútasította.

A »Gecse«-emberszereteti intézet kezelése körüli teendők megszorodásával egy havi 15 frttal jutalmazandó segédpénztárnok fölvetelét Ig.-tanácsunk engedélyezte.

Ugyancsak engedélyeztetett a s.-szt.-györgyi és sz.-udvarhelyi egyházak részére a fölhajthatatlannak bizonyult apróbb követelések törlésbe hozása.

Kádár János dr. titkár aa. indikolt kérésére 4 heti szabadságidőt nyert, mely időre helyettesítésével számvevő aa. bízott meg.

A folyó évi egyházkerületi közgyűlés útasítása folytán megkeresett bécsi földhitel-intézet kijelentette válaszában, hogy az egyházkerület különböző ingatlanaira engedélyezett jelzálogi kölcsönnek az egyes ingatlanok szerint való megosztását nem eszközölheti. Ig.-tanácsunk a választ tudomásul vette s a főt. egyházkerületi közgyűlésnek bejelenteni határozta azzal, hogy e válasz által az ingatlanoknak tervbe vett eladása megakadályozva nem lesz, mert a jelzálogi köl-

csön megfelelő összegű törlesztése ellenében az eladandó ingatlan tehermentesítése mindig eszközölhető leend.

Örvendetes tudásul vette Ig.-tanácsunk az erdélyrészi lutheránusok főkonzisztoriumának meleg hangú átiratát, melyben főt. és mélt. Bartók György dr. püspök aa. ünnepélyes beigtatása és legfelsőbb megerősítése alkalmából testvéries üdvözlét fejezi ki s melyben egyuttal amaz óhajtságának ad kifejezést, hogy legyen új püspökünk működése áldásteljes és az evangélium szikláján épült protestantismus terjesztésében sikeres.

Bartók György dr. püspök aa. részére kiállított legfelsőbb királyi megerősítő levél kiállítási költségeiben követelt 300 frt a közpénztár terhére folyósított s a vallás- és közokt. miniszteriumnak elküldetett.

Megállapította ezek után Ig.-tanácsunk a néh. püspök aa. síremlékére s ezzel kapcsolatosan a Szere-tet házra elrendelt gyűjtés módozatait s a gyűjtőiveknek mielőbbi szétküldésére az irodát útasította.

Az ó-tordai leányiskolában, hiányos felügyelet miatt, egyik növendéket halálos kimenetlű szerencsétlenség érvén, ebből az alkalomból Ig.-tanácsunk körrendeletet bocsátott ki a növendékek kellő felügyelése és az iskolai kályhák czélszerű elhelyezése tárgyában, hogy hasonló esetek ismétlődése elkerültessék.

Mezőpaniti egyházközségünk indokolt kérésére kiútalta Ig.-tanácsunk az egyház központi kezelés alatt álló 267 frt 50 krnyi regále-tökéjét fennálló terhelő adósságainak törlesztésére.

A maksai és büdsházi egyházközségek ama kéréseit, hogy papi állásaikat továbbra is üresen hagyassák, nem teljesítette főhatóságunk, mert az »Útasítás« 190. §-sa értelmében engedélyezhető vakancia ideje lejárt.

Antal György és társai zágoni hiveknek az iránti kérése, hogy a 15 év óta szolgálatban álló egyházközségi gondnok elmozdittassék s helyébe más gondnok választassék, szintén nem volt teljesíthető, mert a zsin. törvények értelmében a gondnokok szolgálati idejét maga az egyházközség állapítja meg; a zágoni egyház pedig ilyenmü megállapítást még nem létesített s így a régi helyi gyakorlat álláspontján áll, mely szerint a gondnokok — ha különben tisztüket pontosan folytatják — lemondásukig szolgálatban hagyhatók. Figyelmezzette azonban Ig.-tanácsunk az egyházközséget, hogy a törvényben kívánt megállapítást a jövőre nézve föltétlenül eszközölje

Marosvásárhelyi kollégiumunk kellőleg okadatolt kérésére megengedtetett, hogy nyomdáját, mely házi kezelésben már kellő jövedelmet nem hajt, hárbe adhassa, vagy vásárló jelentkezése esetén örök áron is eladhassa.

Deési egyházmegyénk tanácsa hiteltérdemlőleg igazolván, hogy az egyházmegye esperesének a törvényben meghatározott 200 frtnyi tiszteletdíja nincs meg kérte a hiányzó 80 frt pótlását. Ig.-tanácsunk a kérelmet teljesítendőnek is találta s miután a krajczáros éltőke-alapnál e czélra fedezet nincs, akként folyósította a kért 80 frtot már a jelen évtől kezdve, hogy a volt esperes, t. Nagy Lajos aa. élvezetében levő 200 frtnyi fizetés-pótlásból vont el megfelelő összeget, minthogy nevezett volt esperes aa. a rendki-

vüli államsegélyből már eddig is megkapta s a kongrua-törvény alapján ezután is megkapja az elvont összegnek megfelelő kárptólást

Elekes Viktor dr. gyulafehérvári esperes aa. előterjesztésére elvileg hozzájárult Ig.-tanácsunk ahhoz, hogy Gyulafehérvárt egy ideiglenes segédlelkészi állomás rendszeresítsék, kinek munkakörébe a szászsebesi hívek gondozása és az ottani különféle iskolákban végzendő hitoktatás is beosztatnék, hogy e fejlődő kis egyházközség addig is kellő gondozásban legyen részesíthető, míg önálló egyházzá való szervekedése lehetséges lesz.

Tudomásul vette továbbá Ig.-tanácsunk a magyar takarékpénztárak központi jelzálogbankjának és a deési hitelbanknak a cessiói szerződés tervbe vett megszüntetésére vonatkozó nyilatkozatait s miután a jelzálogbank a megszüntetéssel járó terhes kötelezettség alól egyházkerületünket fölmentette az ügylet fokozatos lebonyolítását, azaz az átruházott kölcsönök visszafizetését Ig. tanácsunk el is határozta.

Végül még az ideai rendszeres államsegély kiosztására vonatkozó előadói tervezetet tárgyalta és fogadta el Ig.-tanácsunk, mire az ülés bezáratott s a közgazgatási bíróság ült össze ugyancsak Bánffy Dezső br. főgondnok aa. elnöklete alatt a felfalusi papválasztást helybenhagyó első birói ítélet ellen beadott fellebbezés elbírálására.

A tárgy beható ismertetése után a másodfokú közgi. bíróság az első foku ítéletet feloldotta s újabb vizsgálatot, tárgyalást és ítélethozatalt rendelt el, mert a vizsgálati iratokból annak valószínűségéről győződött meg, hogy a választást megelőzőleg tényleg fordultak elő oly cselekmények, melyek bizonyítás esetén a választást érvénytelenné teszik, de ezeknek beigazolására, avagy az ellenkező tények tisztázására, tehát a gyanú-okok elenyésztetésére, a vizsgálat kellő gondot nem fordított.

r s.

Különfélék rovata.

1849. júl. 31.—1899. júl. 31 Épen félszáz esztendő telt el *Petőfi Sándor* titokteljes halála óta, de azért nem halt meg: — ott van mindenütt. Tudós és tudatlan, nagy és kicsiny, gazdag és szegény ma is átszellemül nevének hallatára, mert lelkünkben való lélek, vértünkben való vér és testünkben való test: ő — *egy-maga* az — *egész*. Erényeiben és hibáiban hű tüköre büszke, alkuvást nem ismerő keleti fajunknak mindenha, melynek szívébe ültette szívének minden virágát és ajkára csókolta izzó lelkének minden gondolatát: tehát *igaz* költő is volt és e mellett az *igaz* prófétáknak szellemi rokona. Jóleső a tudat, hogy mi protestánsok *hitben* is magunkénak vallhatjuk... Halálának ötvenedik évfordulóját július 30-án a segesvári csatatéren, Segesvárt és országszerte kegyelettel ünnepeltük meg. E napon *tisztán* világolt az élőkben az *életnek* amaz örök lángja, mely sem időben, sem térben ki nem alszik soha, hogy az összeomlott porsátor felett *isten* bizonyossága legyen előttünk a — *halhatatlanságnak*... Feljegyezzük, hogy a segesvári ünne-

pélyen egyházkerületünk püspöke, *Bartók György dr.* is részt vett.

Gyász hír. Székesfejevári *Fejérváry Károly* a nagy-sajói egyházmegye főgondnoka, országgyűlési képviselő stb. júl. 26-án, 67 éves korában Sárosvárt hirtelen elhunyt. Júl. 29-én születése helyén, Sajó-Szt.-Andráson temették el. Alig egy hónapja, még Kolozsvárt láttuk a nagy-utcza templomban Nem restelte a fáradságot, csak azért jött volt Kolozsvárra, hogy egy izraelita vallású, fiatal tanítójelölt átvételénél a keresztapjai tisztet tölthesse be. Még gondolatunkban sem fordult meg akkor, hogy az az erőteljes, hatalmas, dőlczeg testtartású ember oly gyorsan az enyészet mar talékává legyen. A kik Fejérváry Károlyt közelebbről ismerték, nagyon is tudhatják, hogy anyaszentegyházunkat az ő halálával valóban súlyos veszteség érte. A magyar kálvinizmusnak igazi mintaképe, megtestesülése volt: buzgó, szinte fanatikus, áldozatra mindig kész. Buzgóságáról és áldozatrakészségéről anyaszentegyházának erkölcsi és anyagi érdekében számos jó tette tanuskodik és teszi emlékét áldottá, feledhetlenné. Mint mindig, e szomorú eset alkalmából is — kötelességünkhez híven — keressük azt, a mi vigasztaló, megnyugtató és meg is találtuk abban a *bizonyos* tudatban, hogy a megboldogultnak fia, Fejérváry Jenő az apának méltó örökös.

Esperesválasztás Kézdi egyházmegyénk július 24-én tartott népes közgyűlése esperessé egyhangulag *Bodor Géza* alsó-csernátoni lelkésztársunkat választotta meg. Nevezett lelkésztársunk eddigi élete, ügybuzgalma, sikeres tevékenysége elég biztosítékot nyújtanak arra nézve, hogy helyét az egyházmegye és egyházkerület teljes megelégedésére fogja betölteni. A szeretet, béke és egyetértés legyenek vezérlői azon a díszes helyen, melyre sokaknak szemei tekintenek, hogy az immár két éves áldástalan küzdelemnek nyoma se maradjon a lelkében. Gratulálunk.

»Emlékek. « A közelebbről elhunyt *Vass Tamás* marosvásárhelyi lelkész szellemi örökségének egy részét foglalja magában az e címen hozzánk beküldött verskötet Csinos, hangulatos és tartalmas költemények vannak benne Szíves készséggel ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

»Erzsébet királyné emlékezete. Írta és a Bethlen kollégium gyászinnepélyén, 1898. szeptember 28-ikán elmondotta *Fogarasi Albert* főgimnáziumi tanár. « Sok közvetlenséggel és tehetséggel megírott emlékbeszéd. Méltóan sorozható az első, tehát jelesebbek közé az ismeretes, szomorú alkalomra megírott és elmondott emlékbeszédek sorában.

Nyilvános köszönet Branyicskai Jósika Gábor báró cs. és kir. kamarás, országgyűlési képviselő szeretetreméltó, kiváló műveltségű leánya: branyicskai Jósika Beáta bárónő és bethleni Bethlen Géza gróf Torda Aranyosvármegye főispánjának, a Lipót-rend lovagjának és nejének kaáli Nagy Bertának tehetséggel és nemes ámbícióval megáldott derék fia: bethleni Bethlen Balázs gróf cs. és kir. kamarás, a Vaskoronarend lovagja. országgyűlési képviselő esküdtek egymásnak örök hűséget folyó hó 15-én a szamosfalvi ev. ref. templomban.

Ebből az alkalomból ajándékozott Vay Sándorné bárónő egyházközségünknek egy igen értékes katedraterítőt e felirással: »A ki én bennem hiszen, ha meghal is, él az.« A terítő »J. V. B.« betűkből egybealkotott. hétágu koronával ékesített monogrammal van

ellátva, melynek jelentése: Jósika Valéria és Jósika Beata bárónők.

Ugyancsak ez alkalomból ajándékozott a kegyes szívű bárónő egy, szintén értékes írásztali terítőt is; egyik szögletén a terítőnek: »1897. május 15.«, a másik oldalán: »1899. július 15.« följegyzések állanak, melyek közül az előbbi Valeria bárónő, jelenleg báró Schilling Frigyesné, az utóbbi Beata bárónő, jelenleg gróf Bethlen Balázsné esküvőjének a napját örökíti meg.

Mind a két házasság-kötésben, valamint a kegyes szívű ajándékozásban az igazi kálvinista erő — és a magyarság történelmében a dicső ősök egy-egy sarjának megújhodását nagy lelki örömmel üdvözlöm s úgy a magam, mint egyházközségem nevében hálás köszönetet mondok a kegyes szívű ajándékozónak, valamint az ifju pároknak egyházközségem iránt tanusított jóindulatukért. Kísérje és vezérelje útjokat és életöknek minden mozzanatát az igazi, őszinte szeretet, mely Pál apostol szerint „soha el nem fogy“, de miként a költő mondja: »mindig nőttön nő, míg le nem alkonyodik.«

Kelt Szamosfalván, 1899. július 15-én

Muzsnai Miklós
ev. ref. lelkész.

Nyilvános nyugtázás.

Maros-ujvári egyházközségünk temploma felépítésének lehetővé tételére minden évben rendezni szokott egy-egy mulatságot. Ez évben július 16-án történt meg ez a mulatság. Jól sikerült erkölcsileg és anyagilag egyaránt. Szép közönség volt együtt és jó kedvvel mulatott, nagy lépéssel vívén elébb magát az ügyet is várva-várt megvalósulása felé. Ezideig »Templom-alap« czímen 4000 frtunk van, mint gyűjtésem eredménye a maros-ujvári takszéképítéskor elhelyezve, ajánlatban 500 frt áll rendelkezésre anyagban 2000 frt, így összesen 6500 frt. Ezen mulatság 143 frt 14 kral gyarapította a templomépítési tőkét. Bevétel 266 frt 40 kr, kiadás 123 frt 14 kr volt s így maradt a jelzett tiszta haszon.

Ezen tiszta haszonba az alább következő kimutatás szerint a felülfizetők 101 frt 90 kral folytak be. Fogadják nemesczélú adakozásukért hálás köszönetem s áldja mag őket jóságukért az Isten!

Mi szegénységünkől telhetőleg mindent megteszünk a czél megvalósulhatása érdekében. Két esztendő alatt 6600 frtot hozni össze adakozás útján, a mai pénzsűk világban dicséretreméltó eredmény! Dicsőri nem a gyűjtőt, hanem dicsőíti a nemesszívű adakozókat! Birjuk püspökünk kegyes ígérését is, hogy templomunk felépítésének előmozdítására az országos domestikától a 4000 frtnak megfelelő tőkeamat-segélyt kifogja eszközölni. Nem kell hát soká busongnunk kedves jó híveim, hogy templomunk nyakunkba szakad, mert Istennek segítségével, a jó emberek és szeretett főpásztorunk támogatása mellett hiszem, hogy 1900 tavaszán letesszük az új templom alapkövét. Adja Isten! Ez lesz életünk legszébb pillanata!

Felülfizetéseikért fogadják az egyházközség hálás köszönetét s egyszersmind szolgáljanak nyilvános nyugtázás gyanánt is az alábbi kimutatásban foglaltak.

Felülfizettek: Jovián Miklós (Veresmart) 1 frt, özv. Ajtai Lajosné (M.-Igen) 1 frt, Rosenberger Zsigmond (Deés) 50 kr, Bari György (Ujvár) 30 kr, Zágony Dénes (O.-Szilvás) 2 frt, Szekeres János (O.-Szilvás) 1 frt, Jónás Izidor (Ujvár) 1 frt, Szathmári Jenő (N.-Enyed) 50 kr, Benigni Sámuel (Kolozsvár) 1 frt 50 kr, Bethlen Sándor gróf (M.-Geze) 10 frt, Pogány János (N.-Enyed) 5 frt, Vecsernyés Sándor (Ujvár) 50 kr, N. N. 10 kr, N. N. 50 kr, Sreiner István (Ujvár) 50 kr, özv. Kodra Jánosné (Ujvár) 50 kr, Harmath János (Elekes) 50 kr, Virágh János (Ujvár) 1 frt, Szilágyi Géza (Hari) 2 frt, Thomás József (Ujvár) 5 frt, Jancsó Lajos (Ujvár) 2 frt 50 kr, Fodor György (F.-Ujvár) 1 frt, Kormos Károly (F.-Ujvár) 50 kr, Köblös Ferencz (F.-Ujvár) 3 frt, Bartos Lajos (Hari) 2 frt, Vargha Lajos (Debreczen) 1 frt, N. N. 50'kr, Vargha Sándor (Ujvár) 50 kr, Gáspár János (N.-Enyed) 5 frt, Fülöpi Gábor (M.-Csucs) 2 frt, Hillinger Adolf (Ujvár) 1 frt, Szakáts József (Ujvár) 1 frt, dr. Magyar Károlyné (N.-Enyed) 2 frt, Fritz Pál bányatanácsos (Ujvár) 5 frt, Dózsa Emma (N.-Lak) 2 frt, Lentz Alajos (Ujvár) 50 kr, Balogh János mérnök (Ujvár) 2 frt 50 kr, Felix Károly (Ujvár)

5 frt, Gegő Károly (N.-Lak) 5 frt, Bőjthe Kálmán (Ujvár) 2 frt 50 kr, Smelczér Vilmos (Ujvár) 1 frt 50 kr, Steiger Zsigmond (Ujvár) 2 frt, Salamon Géza (Ujvár) 50 kr, Borbély János (Ujvár) 1 frt 50 kr, Simina János (Ujvár) 50 kr, Magyar Mihály mérnök (Ujvár) 1 frt, R. L. 2 frt, Beller Károly (Ujvár) 2 frt, Ciccimara R. (Ujvár) 5 frt, Kurta Károly (Ujvár) 1 frt, Balázs József 1 frt, Eszéki János 2 frt. Utólagosan Kemény Géza báró 20 frt. Így a tiszta haszon 163 frt 14 kral emelkedik, a felülfizetésekből pedig 121 frt 90 kr folyt be.

Maros-Ujvárt, 1899. július 20-án.

Jancsó Lajos
ev. ref. lelkész.

Szeresztői üzenetek.

Kérdésőnek. A mi engem illet, bármely vallást követő szülők gyermekét megkereszteltem, de a születési és keresztelési adatokat az illetékes lelkészi hivatalhoz át nem teszem, hanem nyilvántartás szempontjából egyszerűen anyakönyvvelem. Különben is a keresztelés és felekezeti anyakönyvezés ténye a gyermekek vallását illetőleg most már nem irányadó, hanem irányadók az állami anyakönyvek bejegyzései mindaddig, míg a szülő vagy szülők a gyermekek 7 éves koráig vallást nem változtatnak, vagy a gyermek a törvényszabta 18 éves életkort (a nő előbb is, ha férjhez ment) el nem érte, a mikor aztán vallása felett szabadon rendelkezhetik. Az adatok közlése — elismerem — így is helyén lenne, de mivel más vallású lelkészek eddigéig legalább hozzám ily ügyben át nem irtak, ezt a *szivességet* — saját vallásom iránti tiszteletből, ragaszkodásból, melyek felesketett szolgálja vagyok — csak hasonló szivességgel viszonozhatom, t. i. — hallgatással.

P. K. lelkész úrnak. A köszönő sorokat megkaptuk. A következők szám hozni fogja.

Hivatalos rész.

392—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületbe kebelezett *deési* püspöki vizsgálat alatt álló egyházban egy *tanítónői* állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Évi 300 frt havi előleges részletekben. 2. Évi 100 frt szállásdíj, évnegyedes előleges részletekben 3. A törvényszabta ötödéves korpótlék.

Köteleltségei Egy vagy esetleg két osztálynak minden törvényszabta tantárgyra való tanítása az iskolaszék beosztása szerint. 2. Két osztálynak női munkára való oktatása az iskolaszék utasítása szerint.

Pályázati határnap 1899. augusztus hó 24-ike. Kellőleg felszerelt kérvények a nevezett határnapig alólirott püspöki hivatalhoz Kolozsvárra küldendők.

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 1-én

Bartók György dr.
püspök.

520—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdély ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett *vajda-kamarási* egyházközség *kántortanítói* állására pályázat nyitattik.

Javadalom: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel, gyümölcsös és veteményes kerttel 2. Kepe-és kanonika-porció, egyházhatósági beclés szerint 182 frt 50 kr. 3. Kézpénzben 217 frt, összesen 400 frt.

Pályázati határidő augusztus hó 24-ike. Folyamodványok nt. Somkereki Miklós espereshez küldendők Székre (Szolnok-Dobokamegye.)

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 1-én.

Bartók György dr.
püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Nagyságos Gidófalvy István dr.

kir. közjegyző úrnak

Kolozsvárt.

Kedves István!

Fájdalmam közepette is valódi lelki örömmel olvastam az »Erdélyi Protestáns Lap«-ban nagytiszt. Kenessey Bélának szép cikkét s az Ön felszólítását annak az intézménynek, a Szeretetháznak érdekében, melynek hivatásszerű életbeleptetése s nemes s messzirekíható céljaira való átadhatása boldogult férjemnek utolsó óráiban is szerető gondoskodása tárgyát képezte.

Magam is az élet tapasztalásából tudom, milyen gondterhes egy református papné élete s ha arra gondolok, hogy az isteni megpróbáltatás a családfő elvesztésével az özvegy anyákra a gyermekek felnevelésével még súlyosabb gondokat ró, sohasem tarthatom ezt a fenéges hivatásu intézményt eléggé méltánylandónak, melyet — annyi küzdelem s szorongatás között s annyiféle magyarázás dacára — b e. férjem kezdeményezett, épített a protestáns papi és tanítói árvák Szeretetházában!

Jól tudom azt is, hogy mi protestánsok anyagiakban szegények vagyunk, de ha a közösen élő szeretet gazdag forrásából csak fillérenként, avagy forintoként is gyümölcsöztetjük a nemes cél adóját, fokról-fokra oda segíthetjük a Szeretetházat, hogy egyre több és több apátlan szegény árva találhatja meg benne az otthonot, a nevelést s az *életet!*

Soraimhoz mellékelek egy drb. 100 frtos takarékpénztári részvényt oly célból, hogy e csekély összeggel egy árva ellátásának alapja vettessék meg; ha Isten még napokat és egész-

séget rendel számomra, jóakarató fáradságomat is felajánlom az ügy érdekében

Végezetül kérem a jó Istent, hogy nyissa meg a sziveket e nemes célra az egyszerű papilakokban úgy, mint a főúri palotákban, valamint a nagyközönség meleg érdeklődésében és segítse meg Önöket s tegye könnyüvé és sikeressé további nemes munkálkodásukat.*

Borszéken, 1899. aug. 7-én.

Öszinte hívük:

özv. Szász Domokosné.

A Szeretetház ügye.

Abban a »Nyilt levél«-ben, a mely az »Erdélyi Protestáns Lap« legutóbbi számának legilletékesebb helyén jelent meg, abban a »Nyilt levél«-ben Szeretetházunkra vonatkozólag egy nem mindennapi ember magasan gondolkozó, nemes lelkének és melegen érző jó szívének mélyen átható megnyilatkozása nyert tiszteletre kötelező kifejezést.

Ezt a »Nyilt levél«-et újra, meg újra átolvastam s minden átolvasás magasabbra, meg magasabbra ragadta lelkemet. Van abban a levélben valami, a mit csak érezni, de szóval kimondani nem lehet; van valami, a mi lelki gyönyörrel tölt el, a mi mélyen áthat, mélyen megindít, a mi buzdít, a mi nemes elhatározásra és szent lelkesedésre hevít.

E levél hatása alatt nem tudok megválni attól a gondolattól, attól az elhatározástól, hogy a szegény papiárvák érdekében tegyek valamit én is. Pedig mélyen érzem az írás ama szavainak igazságát: »a lélek kész, de a test erőtelen.

Rég gondolkozom én is a Szeretetház ügyéről, a papiárvák sorsáról, de eredménytelenül; gondolataim ott senyedtek hatálytalanul, elrejtve és eltemetve lelkemnek mélyén. Azonban, mint a nap világító fénye s éltető melege csíraba szökteti és termékenységre segíti a földbe takart magot úgy, hogyha százannyit nem

* Majdnem lapzártakor kaptuk e levelet, de még elég korán arra, hogy első helyen közölhessük. Bízunk Istenben, hogy a *Szeretét*, melyért viaskodunk, meg nem szegyenül. Szerk.

is, de legalább harminczannyit teremjen: úgy az a melegség, a mi a Gidófalvi István dr. szép leveléből kisúgárzik, az a nemes példa, mely követésre buzdít, az a lelkesítő felhívás, melynek minden szava szívünk nemesebb érzelmét érinti: az én tétovázó jóakaratomnak eltemetett magvait is mintegy megtermékenyítette és arra ösztönzött, hogy a papírra tegyem gondolataimat s a Szerkesztő szives engedelméből ismertessem a papiárvák sorsára vonatkozó igénytelen javaslatomat.

Tudom, hogy a Szeretetház ügye és a papiárvák sorsa a legtöbb ember előtt egy és ugyanazonos fogalom. Én azonban e kettő között egy kis különbséget teszek és a kettőt különválasztom.

Tagadhatatlan, hogy a Szeretetház ügye kátyuba rekedett. De nem fog ez azért örökre ott veszni, mert lesznek még más nemes lelkű emberbarátok is, kik szép példájuk vonzó fényével bevilágítják az egész országot s áldozatkészségre ragadják a nemesen érző sziveket. Addig azonban, míg ez az áldozatkészség a Szeretetházat magasztos hivatásának betöltésére segíti, addig a szegény árvák gyámolításával nem szabad várni, hanem sietnünk kell azoknak felemelésére, megtartására és védelmezésére. Minden óra, minden nap, melyet e téren mulasztunk, nekünk fájdalmasan keserű szemrehányást, a szegény árváknak pedig nemcsak jelenükre, hanem jövőjükre s egész életükre kiható kárpótolhatatlan veszteséget okoz.

Az árvák gyámolítására irányuló törekvésünkben, szerény felfogásom szerint, legelső kötelességünk az, hogy árvaügyünket fel kell oldozni, ki kell szabadítani a többi testvéregyházkerületek közösségéből, hogy azoktól egészen függetlenül, annál szabadabban, annál gyorsabban és saját viszonyunknak megfelelőbb módon intézhessük összes árvaügyünket.

Ezután külön kell választani, külön kell rendezni a tulajdonképpeni Szeretetház ügyét az árvák ügyétől, és pedig oly módon, hogy a Szeretetház anyagi állapota semminemű befolyást se gyakoroljon az árvák ügyének az állapotára és az árvák anyagi segélyezését a legkisebb mértékben se gátolja. Ebből a célból a Szeretetház — a mint már tervezve is van — átalakítandó és kiadandó lakásoknak.* Az évenként befolyó házbérből, a szünetnélkül eszközözendő gyűjtésekből, alapítványokból, adakozásokból s más egyéb, jelenleg is meglevő és idefordítható jövedelméből várható összes bevétel külön kezelendő abból a célból, hogy azzal előbb töröltessék az az adósság, a mi jelenleg a Szeretetházat terheli s mikor az adósság már törülve van, akkor aztán az összes bevétel fordíttassék a Szeretetház tulajdonképpeni céljára mindaddig, míg ez a bevétel elég lesz rendeltetésének betöltésére képesíteni. Vagyis oda kell törekedni, hogy a Szeretetház magamagát szabadítsa fel az adósság terhe alól és önmaga segítse fel magát rendeltetésének a betöltésére. Erre azonban annál hosszabb idő kell, minél nagyobb a Szeretetházon a teher és minél nagyobb a berendezés szükséglete.

Ily hosszú ideig azonban a szegény árvák nem várhatnak a gyámolításra. És ha mégis várniok kell,

* Ilyen terv csak beszéd tárgyát képezte; keresztülvitele nagyon sok költségbe kerülne. Szerk.

ha még továbbra is éhen és rongyosan, mint koldusgyermek kénytelenek lesznek szanaszét szórva, keserves nélkülözések közt, szomorú elhagyatottságban tengetniök árva életüket: akkor bizony ezért minket ver meg az Isten. Siessünk azért haladéktalanul a szegény árvák ügyének a felkarolására. Krisztus maga mondá »a ki ezek közül egygyel jót teszen, annyi, mintha én velem tenné azt.«

Hogy az árvák gyámolítására irányuló számításonkban ne csalódjunk, bizonyos adatokra van szükségünk. Én ezeket az adatokat hiteles kimutatásokból böngésztem össze.

A mint a Névkönyvünkben látható, egyházkerületünknek a múlt évben 177 kiskorú papiárvája volt. Leszámítva ebből az összegből a gyermekkorra eső halandóságot s némely kedvező anyagi viszonyok közt levő árvát: az évenként segélyezendő papiárvák számát kerekszámban 160-ra tehetjük. Vegyük ennek felerészét fél, azaz atyátlan árvának, felerészét pedig egész, azaz szülőtlén árvának és nézzük meg, hogy a legkisebb mértékben mekkora összeg kellene évenként egy fél, egy egész és így összesen 160 árva ellátására, gondozására és taníttatására és nézzük meg, hogy honnan lehetne ezt az összeget előteremteni?

Az atyátlan árvák ellátására nézve is megkülönböztetést kell tennünk a 12 éven alól- és a 12 éven felüllevő árvák ellátása közt. Ennélfogva a 80 atyátlan árvának felerészét vegyük 12 éven alólinak, a másik felerészét pedig 12 éven felülinek.

A 12 éven alóllevő félárváknak mindaddig, míg 12 éven alól vannak, nem szükséges az újabb segélyezés, mivel ezek az árvák a részükre már biztosított 50—50 frt évi segélyből özvegy édes anyjuk oldala mellett megélhetnek és abban a községben, a melyben édes anyjuk lakik, a népiskola hat osztályát is minden nagyobb kiadás nélkül elvégezhetik. Ezek a félárvák az 50 frton felüli segélyre csak 12 éves koruk után és csak akkor szorúlnak rá, a mikor tanulmányaik további folytatása végett édes anyjuk köréből ki kell lépniök. Ekkor számítsunk egy-egy árvának a részére évenként 130 frtot. Ennélfogva egy-egy 12 éven felüli félárvát a meglevő 50 frtján kívül évenként még 80 frttal kell segélyezni.

Az egész, vagy szülőtlén árvák ellátására nézve is különbséget kell tennünk a 12 éven alóliak és a 12 éven felüliek közt. Itt is a 80 szülőtlén árvának felerészét vegyük 12 éven alólinak, a másik felerészét pedig 12 éven felülinek.

A 12 éven alóllevő szülőtlén árvának a már meglevő 75 frton kívül még legalább is 45 frtra van szüksége évenként, hogy ebből a 120 frtból az alább előterjesztendő intézkedés folytán valamelyik tisztességes papicsaládnál ruházatot, élelmet, szállást és teljes ellátást találjon.

Ezek a szülőtlén árvák is a 120 frt évi segélyezésén felül csak akkor szorúlnak rá a magasabb segélyezésre, a mikor 12 életévüket betöltötték s tanulmányaik további folytatása végett a népiskolából magasabb intézetbe lépnek. Ekkor ezeket ismét segélyezni kell, mégpedig személyenként a már meglevő 120 forinton felül legalább is 30 frttal, hogy így egy évre egynek-egynek 150 frt illetménye legyen.

A mondottak alapján a 160 papiárva évenkénti segélyezését a következőleg lehet kimutatni:

40 atyátlan és 12 éven alóllevő árva a részére már biztosított 50 frton felül nem segélyezendő.

40 atyátlan és 12 éven felüllevő árva az 50 frton kívül segélyezendő még évenként 80 frttal, a mi összesen 3200 frt.

40 egész árva a 12 éven alól a már meglevő 75 frton kívül segélyezendő még 45 frttal, a mi összesen 1800 frt.

40 egész árva a 12 éven felül a már meglevő 75 frton kívül segélyezendő még évenként 75 frttal, a mi összesen 3000 frt

Ennélfogva 160 árva újabb szükséglete 8000 frt.

De hát honnan teremtsük elő ezt az összeget? Nem máshonnan, mint a könyörülő szeretetnek és a jótékony áldozatkészségnek abból a kiapadhatatlan szent forrásából, a melyből évszázadok hosszú során keresztül annyi áldás és jótétemény áradott ki protestáns anya-szentegyházunk közhasznú intézményeire. És itt legelső sorban nekünk lelkészeknek kell a szeretet s ent oltárán áldozni; nekünk kell legelsőbben szívünket és erszényünket megnyitnunk. Hiszen itt a mi édes gyermekeinkről, a lelkészkar szegény árváinak a jelenéről és jövőjéről van szó. Adóztassuk meg magunkat, mégpedig ne csak fillérekkel, hanem forintokkal. Hiszen itt nagy a szükség és ide nem fillérek, hanem forintok kellene. Adóztassuk meg magunkat azzal a törvényesen kimondandó kötelezettséggel, hogy minden lelkész köteles még ezen éven kezdődőleg fizetésének egy százalékát a papiárvák számára fizetni.

Ezt ma már a magunk tulságos megszorítása nélkül is megtehetjük mindnyájan, mert a fizetése 600 frtig mindenikünknek biztosítva van. Minél nagyobb áldás, minél nagyobb jótétemény rajtunk, szegény papokon ez a fizetés-javítás, annál nagyobb örömmel és szivesebb készséggel kell ebből a szegény árváknak a javára áldoznunk, a kik sokkal nagyobb szükségben és nyomorban szenvedne mint a minőben mi szenvedtünk eddig. Az Isten segített rajtunk, segítsünk hát mi is az árvákon.

Erdélyi egyházkerületünkben 504 anyaegyház és csaknem ugyanannyi önálló lelkész van. Vegyünk ebből 304 lelkészi állomást 600 frtosnak, 200-at pedig 800 frtosnak. Mindenik lelkésznek tegyük köteletségévé fizetésének egy százalékát évenként a papiárvák számára fizetni. Ezen kívül kötelezzük az egyházközségeket is arra, hogy évenként fizessenek legalább 2 frtot erre a humánus célra. A közalaphól is megkövetelhetnek az árvák egy bizonyos mennyiséget, különösen most, midőn ennek az alapnak az a része, a mi eddig a szegényebb papok felségítésére szolgált, a papifizetések kiegészítésével csaknem egészen felszabadult. Az »Egyházi Törvények« 259. §-ának az e) pontja az árváknak a közalap iránti jogosultságát elég világosan igazolja. Az elősoroltakon kívül ideszámítandók még mindazok az alapítványok, adakozások, stb. a melyek az árvákat jogosan megilletik.

Ilyen számítás mellett a 8000 frt szükségletnek a fedezete a következőkben mutatható ki:

304 lelkész 600 frtos fizetésének 1 ⁰ / ₀ -a.	1824 frt.
200 lelkész 800 frtos fizetésének 1 ⁰ / ₀ -a.	1600 frt.
504 egyházközségtől à 2 frt	1008 frt.
Van egy 1500 frtos alapítvány, ennek kamatja	75 frt.
Az erdélyi egyházkerület özvegy-árvai alapjának az árvákat illető évi osztaléka mintegy	1000 frt.
Az egyházmegyék özvegy-árva gyámintézeteinek az árvákat illető osztaléka.	1000 frt.
A közalaphól évenként	1500 frt.
Összesen.	8007 frt.

Most már az a kérdés, hogy ki kezelje és mi módon értékesítse ezt az összeget? Az a kérdés, hogy a szülőtlenné válók hol találjanak egy kis otthont, egy kis meleg szeretetet, hova hajtsák le szegények árva fejüket? Ki gondozza, ki ruházza, ki ételmezze és ki védelmezze őket?

Ezekre a kérdésekre vonatkozólag azt az elvet kell érvényesíteni, hogy minden egyházmegyének a papsága gondoskodjék a saját árváinak a felügyeletéről. Ebből a célból minden egyházmegye papsága válaszon a maga kebeléből 2—3 évre egy három tagból álló *árvaügyi bizottságot*. Ennek a bizottságnak egyik tagja, mint árva atya legyen a bizottság elnöke; a másik két tagja közül pedig az egyik a pénztárosi, a másik a jegyzői tisztelet végezze. Ennek a bizottságnak lenne a hivatása és kötelessége, hogy az egyházmegye összes árváiról, a leányokról éppen úgy, mint a fiúkról olyan híven és lelkiismeretesen gondoskodjék, mint a hogy a jó, édes atya az ő szeretett gyermekeiről szokott gondoskodni.

Ez a bizottság az árvákról egy törzskönyvet vezetne, a mely az árváknak összes ügyeit röviden és könnyen áttekinthetően magába foglalná. Ennek a bizottságnak lenne kötelessége a szülőtlenné válók részére az egyházmegye arra alkalmas papicsaládjánál szállást fogadni s azokat ott teljes ellátásra elhelyezni és lelkiismeretes hűséggel felügyelni. Ez a bizottság venné át a közalaphól az árvák pénzilletményét is s egyszerűen gondoskodnék az árváknak neveltetéséről, tanítatásáról s jövőjüknek biztosításáról.

Azzal az intézkedéssel, hogy az árvák az egyes papicsaládoknál helyeztezsenek el, nemcsak a felügyelet és gondozás drága költsége takarítatik meg, hanem egyszerűen a nagyfontosságú cél is eléretik, hogy az egyes árvák a tisztességes családi körökben részesülhetnek abban a jó házinevelésben, a minek az egész életre messze kiható jótékony következményei vannak és a minek hiányát semmi intézeti nevelés ki nem pótolhatja.

Igaz, hogy az árváknak ilyen módon való elhelyezése ellen azt az ellenvetést lehetne felhozni, hogy egy szülőtlenné váló árva évi illetménye csak 150 forint, ezért az összegért pedig egy árvát ruházni és teljes ellátásban részesíteni nem lehetséges. Hát mikor a tanodába megyen, hogyan tud ebből ruházni és egyéb szükséges kiadásokat is fedezni? Ezekre az ellenvetésekre csak annyit mondhatok, hogy itt nem nyeresz-kedésről, hanem a könyörülő szeretetnek a gyakorlásáról van szó. A tanintézetekben pedig az árvák helyzetükre való tekintetből bizonyára kedvezményekben

részesíttetnek s így olcsón kijöhetnek. Hát a papnéknak és ezek mellett a minden szépre és jóra fogékony úri nőknek egyesületei nem tehetnek-e még igen sokat a szegény árvák anyagi helyzetének a javítására?! Hát a papfizetések százalékából befolyó jövedelem nem fog-e még feljebb emelkedni a fizetések 800 frtig való kiegészítésével?!

De nem tárgyalom tovább már is hosszúra nyúlt javaslatomat és nem bocsátkozom annak további részletezésébe. Azt hiszem, hogy a mondottak után mindenki meggyőződhetik arról, hogy az árváknak ilyen házilag való ellátása és gondozása sokkal olcsóbbá kerül, mint az intézeti ellátás és gondozás. És a ki ezt még sem hinné, sziveskedjék megtekinteni az »Erdélyi Protestáns Lap« mult évi 10-ik számában a kolozsvári Szeretetháznak tervbe vett költségelőirányzatát. Ott meg lehet látni, hogy 50 árvának az ellátása és gondozása 10,971 frt 20 krba kerül évenként, nem számítva ide annak a tőkének a kamatját, a mi a Szeretetház épületébe és berendezésébe be lett fektetve.*

Kis Lajos
étfalvi lelkész.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: *Kádár János dr.*

(Folytatás.)

9. *A tizedjog keletkezése és megszűnése.* A tizedjog keletkezését illetőleg kétféle magyarázattal találkozunk az egyházi irodalomban. Egyik az ótestamentum, nevezetesen Mózes 3. k. XXVII. r. 30. versére alapítja azt, hol t. i. világos rendelkezés van letéve az iránt, hogy a zsidók mindennemű mezei terményeiknek, gyümölcsaiknek és apró barmaidnak tizedrészét a papok eltartására fordítsák; a másik rész pedig az ó- és középkori államok gyakorlata szerint államilag megállapított és az egyház segélyére rendelt adónemnek tekinti. Maguk az egyházi atyák állandóan az ószövetség említett rendelkezésére hivatkoznak a 4. és 5. században akkor, midőn a hiveket az egyházi tartozásoknak, nevezetesen a tizednek megfizetésére buzdítják, de azért e járulék még e korban csak önkéntes és a jóakarattól függővé tett adománynak tekintetett; csakis a 6. század vége felé (585 ben) fenyegeti egy frankhoni zsinat egyházi átokkal mindazokat, kik a tized fizetését a papok részére megtagadják. Kétségtelennek látszik, hogy az ószövetség e rendelkezésének a keresztyén egyházba való átvitele képezi egyik, de nem egyedüli alapját a később általános egyházi adóvá vált tizedjog megalakulásának, hanem határozott befolyása volt e jogositvány keletkezésére a római s általában más ó- sőt középkori állami szervezeteknek is, melyek szerint az adószedés e módja egyedüli és általános vala.

* Szívesen adtunk helyet lelkésztársunk sok körültekintéssel és alapos megfontolással megírott *javaslatának*. Már az a tény, hogy lelkészi karunkat érdekelni *kezdi* (hogy így mondjuk), és pedig tudomásunk szerint hovatovább fokozódó mértékben ez a dolog, — figyelemreméltó, biztató jelenség. Hozzászólásoknak a tért ezután is nyitva tartjuk, de legyen szabad utalnunk e lap 29. számában »Bizottsági javaslat a Szeretetház ügyében« czikkre tett szerkesztői megjegyzésünkre. Szerk:

Hogypedig az egyházi adózás ily kötelező formája a keresztyénségnek épen első századaiban, midőn ugyanis az egyház kényszerítő adónemek keresésére utalva sem volt, meghonosodhatott volna, azt a simonia fogalmának akkori megszorított értelmezése mellett alig gondolhatjuk, hanem sokkal valószínűbb a föltevés, hogy igenis maga az állam alapította a tizedjogot s annak egyrészét a kiváló fontosságáért támogatandónak ítélte egyháznak adományozta.

E felfogás mellett szól különben a tizedjog fölött hosszú időn keresztül folyt vitatkozás az egyháznagyok és különböző fejedelmek, sőt más hatalmasabb főurak között is. kik idők folytán a tizedjogot az egyháztól vagy egészben megvonták, vagy csak részben hagyták azt meg az egyház élvezetében, a tekintélyesebb jövedelmeket különféle s rendszeren az egyház védelmére támasztott igények alapján maguknak tartva fenn. És ezen eljárás ellen eredménytelenül tiltakoztak az egyházi vagyon elidegeníthetlenségére támaszkodó pápai ügylevelek is, mert a világi földesurak csakis saját belátásuk szerinti mértékben hagyták a tizedet az egyház rendelkezése alatt, míg jobbágyaik adójának többi részét, mint birtokuk járadékát, saját maguk részére tartották fenn.

A tized különben keletkezési alapjához képest földadó jellegű dologi tehernek tekintendő, melynek alapja a földbirtok, melyen örökös s a különböző birtokosokkal meg nem változó teherként feküdt (fundus inhaerens.) Tizedköteles adózó azonban nem a nemes földesúr, hanem a földet művelő jobbágy, kinek a földesur részére megállapított szolgáltatásokon kívül ezen terhet is viselnie kellett.

Az államok újabbkeletű föltszabadító és földtehermentesítő törekvése rendjén azonban az egyházi tized sem volt az új adózási rendszerek keretébe beilleszthető s ezért a földesuri dézmával kapcsolatosan általában megváltatott s így ma már csak történeti jelentőséggel bír az egyházi adók rendszerének tárgyalásában.

10. *A párbér, vagy ágybér (lectica)* nevezete alatt az egyházközségi hivek részéről nyújtandó amaz állandó lelkészi szolgáltatást, egyházközségi adót értjük, mely a házasságra-lépéssel, a családalapítással veszi kezdetét.

A párbér-intézmény eredete az egyházközségek alakulásával csaknem összeesik, bár határozottabb megállapítása s rendes egyházi adóként való szereplése a középkorból ered, midőn ugyanis az egyházközségeknek a papok magasabb képzettségének megkövetelése folytán azok kellő dotációjáról is kellett gondoskodniok. Behozatalát a katolikus egyház a szentírás ama tételével indokolta: „Et dignus est operarius mercede sua

A pátrónusi javadalom, tized- és stóla-jövedelmen kívül Magyarországon is a párbér képezte a papok javadalmának egyik főforrását, miről az is tanuskodik, hogy a XVI-ik század közepén a lelkészek megadóztatásának (hadi contributio) kulcsa épen a párbér-jövedelem volt s ennek alapján rendeltetett el, hogy az ország valamennyi lelkésze minden házasságban élő plebániái tag után egy magyar dénárt fizessen adó fejében.

A párbér alanyára, mértékére és kivétési módzatára nézve precíz egyházi jogi szabályok nem létez-

nek; de annyi már a fennismertetett törvényes intézkedésből is látható, hogy alanya a házasságban élő egyháztag, mert ellenkező esetben a házasságban nem élő hivek részéről élvezett jövedelem is adó alá vettett volna. Másfelől a szóban forgó adónem magyar nevezete, sőt a megfelelő latin „lecticale,” vagy „lectika” elnevezés is arra vall, hogy e szolgáltatás a házassággal van szoros kapcsolatban, tehát nem dologi, azaz a birtokkal összekötött teher, hanem alanya a házasságban élő személy levén, minden kétséget kizárólag személyes teher

A párbér mértéke és régi kivetési módja azonban az, a mi ezen teher személyes jellegének tagadásba vételére indított sokakat. Addig ugyanis, míg a lelkészek kongruája igen csekély volt, nem okozott nehézséget a párbér kivetésében is fenntartani a személyes jelleg ismervét, mert az egyéb javadalmakon felül a kongrua kiegészítéséig hiányzó összeg kicsiny levén, annak egyforma mértékben történt kivetése a szegényebb hivek megterhelésével sem jár. Később azonban, midőn a párbér, tehát a házasságban élő hivek részéről borban, búzában, fában vagy pénzben teljesített szolgálmány emelkedett: nem térhetett ki a párbért megállapító hatóság (rendesen a kánonika-vizitáció) az elől, hogy a párbér kirovásánál a vagyoni viszonyokat is ne mérlegelje és ennek következménye az, hogy helyenkint általában különböző párbérszolgálmány az akkori állami és társadalmi viszonyokból kifolyólag adófizetésre kötelezett nép (misera plebs) három csoportja szerint különböző mértékben vette ki: így például a telkes jobbágyok (jobbagiones sessionati) a legmagasabb, a házas zsellérek (inguilini domos habentes) kevesebb s a házatlan zsellérek (inguilini domos non habentes) legkevesebb párbér fizetésére köteleztettek. Tévedés volna azonban ebből a körülményből a párbér dologi természetére vonni következtetést, mert hiszen a zselléreknél, nevezetesen a házatlan zselléreknél nem is lehetett szó dologi teherről, azaz az adó alanya nem lehetett föld, telek vagy ház, mert olyannal ezek nem bírtak, hanem csak a személyi állapot (status personalis). Egy fejlettebb állapota ez az adóteher-kulcs megállapításának, mely célszerűségi okokra vezethető vissza, de a párbér-teher személyes jellegét nem érinti.

(Folytatjuk.)

Nehány adat

a polgári házasság folytán szükségessé vált kura-pásztorális-szerű intézkedésekről.*

Annak idejében — ha jól emlékszem — az orbai egyházmegye meglehetősen szigorú intézkedéseket tett azon házasságokkal szemben követendő eljárásról, kik a polgári házasság mellett az egyházi esketést mellőzik. A püspöki szék 1898. jun 5-én tartott gyűlése pedig különösen felhívja figyelmét úgy a papságnak, mint a presbiteriumoknak, hogy a keresztelezés, esketés körül éles figyelemmel legyenek, ezeknek minden alkalommal leendő igénybevételéről gondoskodjanak s résen

* E cikket a főtiszt. püspöki hivatal szíves figyelmébe ajánljuk. Szerk.

álljanak a születendő gyermekek vallására nézve kötetendő kölcsönös megegyezésekre is s itt és mindenütt anyaszentegyházunk érdekeinek őrállói legyenek.

Most, ezen püspöki szék határozata alapján minden egyházközség eljárósága a jelen év első feléről jelentést kell tegyen, hogy miféle különösebb esetei voltak és minő célra vezető intézkedéseket tett? Én részemről szükségesnek tartanám, hogy ezen kura-pásztorális-szerű esetek — legalább főbb vonásokban — nyilvánosságra hozassanak tájékoztatás végett. Mikor az adatok begyűlnek a püspöki hivatalhoz, igen érdekes és tanulságos esetek lesznek együtt és helyénvaló lenne, hogy ezekből kölcsönösen mindnyájan tanulhatnánk s az előfordulható esetekre tájékoztatást találhatnánk.

Mintegy mutatványképen közlök ez úttal néhány — tudomásomra jött — esetet azon reményben, hogy most, midőn az új állapotoknak még csak kezdetén vagyunk, jövőre — adandó alkalommal — mindnyájan tájékoztatást és tanulságost meríthessünk belőle.

Egyik egyházunkban egy év. ref. ifjú polgári házasságot kötött egy távolabbi községbeli gör. kath. nővel. Megelőzőleg az ifjú rendes úton jelentkezett a papnál s kérte a templomban leendő egyházi kihirdetését. Ily előzmények után az illető lelkész nem is gyanította, hogy az egyházi áldást mellőzzék. Később, midőn megtudta, felhívta az illetőket keresztyéni kötelességeik teljesítésére, a férj azonban azon okot hozta fel, hogy a nő úgy is át akar állani az ev. ref. vallásra s akkor akarják megtenni, de késtek úgy az átállással, mint az esküvel. Jelen év júniusban elsőszülött gyermekük meghalt s az apa kérte a harangoztatást. A lelkész presbiteri gyűlést hívott azonnal s a presbiterium atyafiságosan megdorgálva az embert, azt határozta, hogy addig nem harangoztat, sem papjának és tanítójának a temetést addig meg nem engedi, míg az egyházi törvényeknek eleget nem tesznek. A házastársak ott hagyták halottjukat, két tanúval elmentek a paphoz és megesküdtek.

Egy másik helyen, egy csak polgári házasságban levő férfi előállott az urvacsoravevők sorába. Mikor a pap a kenyérrel oda ért, azt kérdezte tőle, megvan-e esküve? A felelet tagadó volt. Szépen kikerülte s nem adott neki urvacsorát. Pap is, az illető is ezer kinokat állottak ki, de az eredménye az lett, hogy pár nap alatt megesküdött.

Más alkalommal egy ifjú a szomszédos községből elvett egy nőt. Mikor a lakodalmi menet nagy muzsikaszóval hazaért, megtudta a pap, hogy csak polgári házasság. Rögtön presbiteri gyűlést hívott össze s az örvendő új párt a gyűlés elé idézte. Itt kérdőre vonatván, azt adták okúl, hogy a jegyző azt mondta nekik: nem kell most már az egyházi házasság. A presbiterium azt határozta, hogy három nap alatt menjenek vissza, egyházilag esküdjenek meg s hozzanak erről az illetékes paptól bizonyítványt. És az ifjak csúf zimankós időben felkerekedtek, elmentek s a presbiteri határozat szerint jártak el.

Talán legnehezebb volt a következő eset. Férjhez megy egy nő egy távolabbi községbeli férfiúhoz. A nőnek már korábban kezében volt a keresztlevel s így a pap ezen az úton — t. i. mikor kiveszi a keresztlevelét — nem vehetett tudomást a kötetendő házasságról

s úgy látszik, hogy jelentkezni az ifjak nem akartak. Megtörténik a polgári házasság s a lakodalmas menet nagy műzszakaszóval, szekerekkel éppen a pap kapuja előtt ment el. A lelkész azonnal befogat s útána hajt a már messze járó lakodalmas menetnek, gondolván, hogy: most vagy soha. A mint utóléri, az új párt kérdőre vonja az úton, hogy miért kerültek el az Isten házá? Himeznek-hámoznak s a végeredménye az lett, hogy a lelkész is a lakodalmas menethez csatlakozott, bementek a legközelebbi útban eső parokhiára s le-tették a hitet.

Legnehezebbnek mondtam ezt az esetet s valóban az, mert itt a lelkész kitette magát az ő apostoli buzgóságában annak, hogy ott, esetleg palam et publice tagadó választ kap. Nem kapott. Eljárása sikeres volt. Egy igazán nehéz kura-pásztorális eset.

Ezek jutottak nekem tudomásomra s talán ezen esetekből is papjaink, a presbíterek valamit tájékozódhatnak. Az eljárás, a mint láthatni, sokszor kemény, talán túlszigoru, de meg vagyok győződve, hogy azon helyeken ez az eljárás *első és utolsó*. Pro és contra vitatni lehetne talán, de szerintem a fő dolog: *a jó eredmény* s ezen eseteknél az meg volt. Mikor most a félévi adatok begyűlnek, a püspöki hivatal előtt nagy számban lesznek a tanúságosnál tanúságosabb esetek. — Még egyszer ismétlem, hogy nem volna kárba veszett papiros ezeket — tanúság okáért — valami úton-módon tudomásunkra hozni. Mert a polgári házasság első idejében ez mindnyájunkra nézve *napikérdés*.

Csekme Ferencs.

Az egyházmegyékből.

I. Az orbai egyházmegye közgyűlése.

Orbai egyházmegyénk folyó évi július 12-én tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését Kovásznán, kapcsolatban b. e. Szász Domokos püspök gyász-émlék-ünnepélyével. E közgyűlés általános érdekű mozzanatairól kívánom értesíteni e lap olvasóit.

Az Igazgató-tanács 2035—1899. számú leirata alapján azon véleményt adta közgyűlésünk, hogy a kerületi közgyűlés tartására november hó első hetét tartja legalkalmasabb időszakknak, mert azt megelőzőleg az őszi mezei munkák foglalják el a kerületi közgyűlés tagjainak nagy részét, azután pedig az idő kellemetlensége szolgálhat akadályul.

Az esperesi jelentés alapján kimondotta közgyűlésünk, hogy b. e. nagyérdemű püspökünknek emlékét jegyzőkönyvében is megörökíti s koszorúvátság címén 10 frtot küld a Szeretetház részére; kimondotta azt is, hogy új püspökünket feliratban üdvözli.

Két indítványt fogadott el és emelt határozattá közgyűlésünk, nevezetesen:

I. Indítvány az erdélyi ev. ref. egyházkerületi »Utasítás« 51. §. e. pontjának módosítása iránt.

Tekintettel azon visszás helyzetre, hogy míg a legnépesebb egyházmegyékből is csak négy gondnok, esperes és jegyző tagjai hivatalból az egyházkerületi közgyűlésnek: addig a kollegiumok négy gondnoka és

mindenik.tanára hivatalból tagja, a mi az igazság és képviselő elvével homlokégyenest ellenkezik;

tekintettel másfelől arra, hogy a tanárok tömeges megjelenése súlyos terhet ró a kollegiumok — különben is államsegélyre szorult — pénztárára: kimondja az egyházmegyei közgyűlés, miszerint indítványt terjeszt az Igazgató-tanács utján az egyházkerületi közgyűléshez az »Utasítás« 51. §. e) pontja eképen módosítása iránt: e) minden kollegium részéről *két tanár*, választva a tanári testület által.

II. Indítvány a tanárválasztási szabályzat módosítása tárgyában.

Tekintettel arra, hogy a kandidáció a papválasztásoknál a sok visszaélés miatt eltöröltetett: az egyházkerületi közgyűlésre nézve lealázó az, hogy míg a többnyire értelmetlen nép a képesítéssel bíró egyének közül lelkészét szabadon választja, addig az egyházkerületi közgyűlés tanárválasztási joga kandidáció által legyen megszorítva: kimondja az egyházmegyei közgyűlés, miszerint:

az Igazgató-tanács utján indítványt terjeszt az egyházkerületi közgyűléshez aziránt, hogy az 1881. évi kerületi közgyűlés 37 sz. 4. pontja eképen módosittassék

a tanárokat az Igazgató-tanács által képesítetteknek talált folyamodók közül az egyházkerületi közgyűlés általános szavazattöbbséggel választja.

Mindkét indítvány pártolás és hasonértelmű felírás végett a többi egyházmegyéknek is megküldetik.

A gyászünnepélyen a helybeli és vidéki szép számu hallgatóság előtt Szeremlei Cs. Lajos kir. tanácsos és czófalvi lelkész tartott szivből jövő és szivhez szóló imát. Az emlékbeszédet Bajkó György barátosi ifju lelkésztársunk mondotta Dán. 12. r. 3. verse alapján, szépen kidolgozva és nagy gyakorlottsággal előadva festette Szász Domokos püspök nagyságát, különösön nagy alkotásait. Közben az egyházmegyei énekvezéreinek kara énekelt gyászdalokat.

A gyászünnepély szomorú hatása alatt végezte be közgyűlésünk tárgysorozatát.

Notárius.

II. A görgényi egyházmegye közgyűlése.

Egyházmegyénk ez évi rendes tavaszi közgyűlését folyó évi június 30-án tartotta Szász-Régenben a papi s tanítói kar teljes s a világi tagok igen szép részvételével. A közgyűlést megelőzőleg a templomban kegyeletes emlékünnepelely tartatott, a közgyűlés színén pedig jól előkészített tárgysorozat keretében egyházmegyénk életére fontos kihatású ünnepély volt.

Dél előtt 9 órakor a templomba gyűlt össze a papi és tanítói kar, a gondnokok, egyházközségek képviselői, az egyházmegye papnéi sorából díszes koszoru s több érdeklődő férfi és nő, hogy az ezen időre kitűzött gyászünnepélyen részt vegyenek, mely néhai püspökünk, Szász Domokos emlékezetére szenteltetett. Az istenitisztelet a gyülekezet énekével vette kezdetét, azután a tanítói daloskör énekelt megható alkalmi éneket; az imát Tavasz József esperes, az emlékbeszédet Lénárt József egyházmegyei tanácsbíró, volt esperes tartotta. Ima és beszéd között, valamint a

beszéd után a daloskör énekei tették még meghatóbbá az amugy is emelkedett hangulatu ünnepélyt. Az ima szépségeiről, valamint a klasszikus beszéd tartalmas, szónoki formákban kiváló s mindenek felett a megboldogultat találóan jellemző kitünőségeiről ily rövid tudósítás keretében beszélni nem lehet. Az érdeklődők maguk olvashatják nemsokára, mert lelkes gondnokaink költségén közelebbről meg fognak jelenni nyomtatásban is s akkor közgyűlésünk határozata értelmében a többi egyházmegyéknek s más illetékeseknek is meg fognak küldetni.

A 10 és 1/2 óraker-végződött és kegyeletes s megható ünnepély után az illetékesek átvonultak esperesünk vezetése alatt a szomszédos gyülesterembe, hol is a dalkar szép éneke után vette kezdetét a közgyűlés, mégpedig az elmúlt féleztendőnek egyházmegyénk életét érintő eseményeit hiven feltűntető esperesi jelentés felolvasásával, melynek során megható szavakban emlékezik meg esperesünk két nagy veszteségünkről: néhai b. e. Szász Domokos püspök elhunytáról s Putnok Domokos egyházmegyei főgondnok tragikus haláláról*; azután az újabb s immár örvendetes események tárgyalásával végzi jelentését s teszi meg egyhangulag határozattá emelt javaslatait a következőkben: néhai Szász Domokos püspök emléke jegyzőkönyvben örökíttessék meg, arcképe közgyűlési termünk számára megszereztessek; ugyszintén Putnok Domokos emléke is jegyzőkönyvben örökíttessék meg, arcképe megszereztessek s családjának részvétírat küldessék; Szabolcska Mihály volt felfalusi lelkésznek — ki azóta Temesvárra távozott — érdemei jegyzőkönyvbe irassanak; továbbá Bartók György dr. egyházkerületünknek most választott püspöke felíratban üdvözöltessék, ugyszintén Kenessey Béla theol. igazgató-tanár, az új egyházkerületi főjegyző is. Az esperesi jelentés elhangzásával névsor-olvasás és igazolások után a közgyűlés megalakul. Egy új tanító feleskettik. Ezután a főjegyző olvassa a gondnokválasztásról szóló felsőbb leíratot, minek folytán id. Éltető Albert fő-, Rosnyay Ferencz és Kemény Ákos báró algondnokok a közgyűlés színén a hivatali esküt leteszik. Az új gondnokokat Csekme Ferencz főjegyző üdvözlí a gondnoki kötelességeket s az egyházhoz való viszonyukat találóan felölélő igen szép beszédben, melyre a gondnoki kar nevében Rosnyay Ferencz gondnok válaszol.

Olvastatik folytatólag néhai Szász Domokos püspökünk özvegyének köszönő irata egyházmegyénknek a halál alkalmából küldött részvétíratára. Azután az egyházmegyei tanács s közigazgatási bíróság mult féle évi működéséről főjegyző jelentése következett; szintén főjegyző olvassa az egyházmegyei tanács jelentését az összes egyházmegyei számadásokról, melynek végeztével főgondnokjelölés s birói választások következtek: Putnok Domokos halálával megüresedett főgondnoki állásra jelöltetett Rosnyay Ferencz, Kemény Ákos báró és Körössy Albert; tanácsbirónak megválasztatott Teleki Arthur gróf s törvényszéki birónak Ilyés József kir. járásbiró.

Ennek lefolyása után az egyházmegyei papi s

* Putnok Domokos t. párbaj áldozata lett. Szerk.

tanítófiúk számára alapított ösztöndíjak kiosztása következett, a honnan három papi s három tanítófiú részesült számottevő segítségben. Az indítványok során végre a küllői egyházmegye javaslatai — a papi nyugdíj-intézet felállítása, az egyházi adózásnak állami alapon való rendezése és az egyházmegyei esperes s főjegyző fizetésének az államsegély terhére 200, illetve 100 frttal való emelése ügyében — tárgyalattak. Közgyűlésünk az indítványok közül a két elsőt — mivel az egyetemes konvent ezekben már intézkedett — tudomásul vette. a harmadik indítványt Csekme Ferencz főjegyző meleg ajánlata folytán pártolással tette magáévá

A tárgysorozat végére érvén, esperesünk köszönő szavakkal zárta be ezen gazdag tartalmu s szép lefolyásu közgyűlést. Gyűlés végezte után id. Éltető Albert fő- és Kemény Ákos báró algondnokok hívták meg lakomára a közgyűlés tagjait.

Ifj. K. L.

Különfélék rovata.

Gyászhir. *E. Kovács Gyula* a kolozsvári orsz. nemzeti színház tagja aug. 2-án életének 61-ik évében Segesvárt meghalt. A Petőfi ünnepélyen szabadég alatt, fedetlen fővel Jókai »Apoteózis«-ét szavalta és e közben napszurást kapott. Az orvosi tudomány nem tudta megmenteni. Ajkán Jókai igéivel, szívében Petőfivel, magyar költőt és művészt szebb halál nem érhetett. Anyaszentegyházunknak egy tagja s az ország legrégebb nemzeti színházának kiváló tehetségü, klasszikus hősszínésze hunyt el benne. Holttestét Kolozsvárra hozták s ravatalát a nemzeti színház udvarán állították fel. Temetése nagy részvét mellett aug. 5-én délután ment végbe. Nyugodjék csendesen!

»Az egyetemi tanulmányozás tárgyi feltételeiről. Értekezés. A kolozsvári m. kir. Ferencz József tudomány-egyetemnek 1899. május 29-én tartott évforduló- és pályadíj-kiosztó ünnepélyén felolvasta *dr. Schneller István* a neveléstan ny. r. tanára, a bölcsész-, nyelv- és történettudományi karnak e. i. dekánja«. A tudós tanár, a magyar protestántizmusnak ez egyik jelese értekezésében mélyreható kritika alá veszi egyetemi életünket s kimélet nélkül tárja fel annak hiányait, fogyatkozásait. Sürgeti a reformot s keresi »azon tárgyi feltételeket, a melyek mellett az egyetem sajátos feladatának, az egyetemi tanulmányozásnak meg is felelhet.« Saját tanszékének követelménye szerint a kérdés tárgyalásánál saját karának érdekeit állítja ugyan szeméi elé, de ez a megszorítás a kérdésnek általánosabb vonatkozásait nem zárhatja ki, mert a multban a philisophiai kar volt az egyetem központi és tápláló facultása s jelenben is és a tanszabadság eszméjének megvalósítására első sorban hivatott. Az egyetemi életet és annak hiányait a többi culturintézményekre való kihatásukban, avagy az egyetemnek sajátos szervezetére, természetére gyakorolt hatásában vizsgálja s ennek megfelelő az orvoslást a *culturintézményeknek*, vagypedig az *egyetemnek* szempontjából eszközölhetőnek tartja. Szíves készséggel ismerjük el, hogy ha dr. Schneller István átalakítást czélzó gondolatai — melyek a reform ér-

dekében szükségesek — valósággá válnának: a magyar egyetemi életnek sokkal üdvösebb eredménye lenne, mint a jelenben Csak helyeselni tudjuk ez alkalommal is a cultusministeriumnak amaz intézkedését, melyre egyszer már rámutattunk és a mely épen az egyetemi élet teljes reformjához egyengeti az utat.

„Erzsébet királyné emlékezetére.“ Az e czímen hozzánk juttatott kis füzet a *nagyasszony* emlékezetére mult évi szept. 17-én a m.-vásárhelyi ev. ref. kollegium tanári kara, tanuló ifjúsága és a leányiskola növendékei által tartott gyászünnepekről számol be. A mily rövid, tartalmát tekintve épen oly szép és megható a *Bedőházi János* igazgató-tanár gyászbeszéde, melyet a füzetből sok gyönyörűséggel olvastunk el.

A „Protestáns Pap“ gyakorlati szakközlöny ez évi 7. száma következő tartalommal jelent meg: »Újkenyeri ima. Egyházközségek háztartása. A keresztyének kötelessége az imádkozás. Folyó víz. Mester, én utánad megyek. Jellemképek a bibliából. Aratási urvacsorai beszéd. Halotti ima. Törvények és rendeletek. Irodalom. Egyházi tiszti választások. Papválasztások. Halálozások

A Kolozsvári papi Szeretetház javára a »Kis Tükör« szerkesztősége utján küldöttek a *nemesbikki* (alsó-zempléni e. m.) confirmandusok 2 frt 80 krt. Az adakozók névsora a következő: Tóth Eszter 50 kr. Valeri Klára 20 kr. Horváth Magdolna 20 kr. Hatvani Lidia 20 kr. Káloz Regina 15 kr. Gellérfi Zsanét 10 kr. Hajdu Zsuzsanna 20 kr. Mészáros László 25 kr. Mészáros Sándor 20 kr. kapitány János 20 kr. Mátyás Kálmán 20 kr. Balogh Károly 20 kr. Kiss András 20 kr. összesen 2 frt 80 kr. — Fenti összeget a »Kis Tükör« szerkesztője, dr. Kecskeméthy István theol. tanár urtól ideiglenes megőrzésre átvettem s ezennel köszönettel nyilvánosan nyugtázom. Kolozsvárt, 1899. július 31-én. Pokoly József theol. tanár.

Hálás köszönet. — Topliczai egyházközségünknek megalakulása első pillanatától máig magas védnöke, kegyes pátrónája báró Kemény Kálmánné, sz. Bánffy Polixéna báróné egyházközségünk támogatásával és erősítésével ez egyház iránti szereteténék és a szívében élő Krisztus buzgó követésének szép és hálára kötelező tettekben többször és több rendben adta megható bizonyosságát.

Az élő és elevenítő szeretetnek újabb fényes bizonyossága az a drága és eléggé soha meg nem hálálható ajándék, melylyel legközelebb az urasztalt felékesítette.

Kegyes pátrónánk a napokban ugyanis egy fényes társasággal rövid kirándulást téve, egyházközségünket meglátogatta s ez alkalommal tette le az urasztalra a nála gyakori, de nálunk igen ritka, szép ajándékát: egy ezüst, belül aranyozott urasztali boros kancsót, értéke 100 frt; egy díszes ezüst, egészen aranyozott, igen szépen kiállított urasztali pohárt, értéke 65 frt; és egy kenyérosztó tányért, szintén egészen aranyozva, értéke 35 frt. A kancsó fölirata: Báró Kemény Kálmánné 1898. A pohár fölirata: Az o-topliczai ev. ref. egyháznak ajándékozta a bortartó-kancsóval együtt báró Kemény Kálmánné, sz. báró Bánffy Polixéna 1898. A tányér fölirata: Az o-topliczai ev. ref. egyháznak ajándékozta báró Kemény Kálmánné, báró Bánffy Polixéna 1898.

És e reményünket nem kielégítő, de azt messze túlhaladó szép és értékes ajándékát magas védnöknök, kegyes pátrónánk e szavakkal adta át: »Az urasztali takarókat csak később adhatom át, mert azokat sajátkezüleg magam készítem s többnemű dolgaim miatt mostanig nem csinálhattam meg.« Halljátok, értitek a szókat? Ime, a világi hatalom birtokában, a társadalmi élet magas fokán álló kegyes nő mily szépen hirdeti szóval és tettel, hogy neki minden világi előnye mellett egyetlen nyeresége a Krisztus!

Vajjon ehhez és az ehhez hasonló tettekhez fér-e

az elismerésnek, a köszönetnek szava? Nem, mert ez elismerésre nem szorult és a köszönet annak értékét nem emeli. És én mégis midőn példaadás, követés és tettebuzditás okáért nyilvánosságra hozom, a magam, egyházközségem előjárósága és annak minden tagja nevében hálás köszönetemet fejezem ki, mert jól tudom, hogy míg ilyen szív melege és ilyen lélek ereje melegít, véd és támogat, addig a sötétség birodalma, mely kapunk előtt nyitott szájjal áll, rajtunk diadalmat nem vehet.

A mily nagy és egész a mi szívünknek öröme és a mily igaz a mi hálánk, legyen oly boldog és áldott kegyes pátrónánk élete.

Topliczán, 1899. július hó 15-én. Pál Károly ev. ref. körlelkész

»Los von Rom.« Ez ismeretes jelmondat alatt Ausztriában megindult áttérési mozgalom eredménye folyó évi junius végéig hiteltérdemlő kimutatás szerint következő: Csehországban protestánsá lett 1390 egyén, Alsó-Ausztriában 1723 (Bécsben 934) Morvaországban 167, Steierországban 386, Felső-Ausztriában 60, Karinthiában 53, Sziléziában 12, Salzburgban 70 és Tirolban 41, összesen 3206 egyén

Mennyei osztálysorsjáték. Egy mexikói városnak — Pueblo de los Angelesnak — élelmes plébánosa a plébánia javára osztálysorsjátékot rendezett az elmúlt tavasszal. A sorsjegyek ára darabonként egy dollár volt s a főnyeremény a *mennyei üdvösség*. Az első huzás eredményét a plébános így hirdette ki: »Főnyeremény: 43. sz. Varkey James lelke megszabadult a tisztító őről s a mennyországba jutott. II. nyeremény: 41. sz. Sennora Calderon kinjai megkönnyebültek a tisztító őrben. III. nyeremény: 762. sz. Francisca de Barras purgatoriumi bűnhődéséből az úr épen egy hónapot engedett el. A legközelebbi huzás a jövő szombaton lesz a San Salvador-templomban. Főnyeremény: egy a purgatoriumban szenvedő lélek mennyei üdvössége. Sorsjegyek újranyomatásig már csak korlátozott számban kaphatók.« Tagadhatatlanul kényelmes vallás a pápista vallás.

Szerkesztői üzenet.

L. J. lelkész úrnak. A cikket megkaptuk. Köszönjük

Hivatalos rész.

686—1899

KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamenynyi anyakönyvvezető tiszteletes lelkész afiához.

Egy konkrét esetből kifolyólag a nagymélt vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1899. július hó 26-án 56818. sz. a. kelt leirata alapján van szerencsém valamenynyi anyakönyvvezető lelkész afiának tudomására hozni, hogy az anyakönyvi utólagos bejegyzésnek nem a kivonat hátlapján van helye, hanem az a kivonat »Megjegyzés« rovatáha irandó, a mint az az eredeti anyakönyvi tételnél található.

A bejegyzésnek a kivonat hátlapján csak akkor van helye, ha az egy, az utólagos bejegyzésnek miniszteri engedélyezése előtt kelt anyakönyvi kivonatra vezetendő reá, melynek kiállításakor a bejegyzésről, mint az anyakönyv adatainak egyik kiegészítő részéről, még szó sem volt.

Kolozsvárt, 1899. aug. 5-én.

Bartók György dr.
püspök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

A szeretet meg nem szégyenülhet.

Közelebről Kolozsvárt jártam. Súlyos beteget vittem. A kórházban, hová útam vezetett, sok szenvedő szerencsétlent láttam. Barátaimmal találkozva, ottani egyházunk ügyei felől is tudakozódtam, meg lévén győződve, hogy a szellemi világban minden téren a tulajdonképeni csata a gyúponokban, a városokban dől el. Bizony, itt is csak égő sebekről, fájdalmas dolgokról hallottam beszélni. De legközvetlenebb hatást Szeretetházunk árvasága gyakorolt reám. Mikor e hét köznap estéjén a nagyszámú, buzgó hívek seregébe léptem ott a Nagy-utca közepén álló, szép templomban, mintha az ima égberagadó szárnyain enyhület, vigasztalás szállt volna keblembbe. Láttam egy pillanatra Szász Domokost, nem a nagy alkotót, nem a nagy gondolkozót, hanem a prófétát, ki fenséges, magasztos érzéseivel is mindnyájunk fölé emelkedett. — Kilépve a templommal összekapcsolt gyönyörű paplakról, egy tágas, parkszerű nagy udvaron állánk meg. Mintegy 15,000 frittal vette meg ezt Szász Domokos, de készséggel beismerem, hogy akkora és ily szép fekvésű terület 30,000 frotot is megér Kolozsvárt. Vajjon mi vezette a boldogultat, mikor kérelmezett, zörgetett, tanácskozott, utazott?... E gyönyörű telken még előttünk, falusiak előtt is fenséges kilátással áll a Szeretetház. Minő gondosság, minő nagy szeretet sugárzik itt elő e szép épület minden legkisebb zugából! A czélszerű felszerelés részben készen van. Szeretetház és felszerelés most már várnak az árvákra. De mintha éreznék, hogy a szeretetben is hatalmas kéz, mely őket idevarázsolta, kihűlt, lehanyatlott*: oly fájdalmas benyomással vannak a szemlélőre, hogy e benyomás súlya alatt csak abban találhatunk vigasztalást, a mi az erő, az élet forrása volt Üdvözítőnknek s megelevenítő eledele volt mindig Krisztus híveinek: ne sírjatok, mert a *szeretet* meg nem szégyenülhet! — Hallottam akkor, mi mindent terveznek a szeretet e nagyszerű, merész alkotásával. Minden egyes szóra fájdalom fogott el, mert akaratlanul is érzém, akár bérházakká, akár elemi iskolákká alakítsák át: *nem lesz ezekből soha Sze-*

* A kéz kihűlt, lehanyatlott, de hittel valljuk, hogy varázseje itt maradt. Szerk.

retetház, mely hirdetné örökidőkre, hogy volt püspökünk *első sorban püspök volt*, a ki e helyen is a tiszta evangéliumi szeretetnek akart maradandó tettet alkotni, mely hirdetné hangosan, hogy Erdély szabad bércei között a tiszta evangéliumi ideálok még nem halványultak el egészen.

* * *

Most azonban örömmel ismerem be, hogy akkor talán kissé sötét szemüvegen néztem az erdélyi jó reformátusok eme szent ügyét. Nagy Károly barátom, kit néhai püspökünk bálványozójának senki sem tartott eddig sem,* egy igaz református és hivatása magasztán álló theol. tanárhoz méltó elhatározással ír Szeretetházunk érdekében. A szeretetházügyi bizottság, élén nagytehetségű új püspökünkkel, szintén megbízatása magasztán áll. Számot vet ugyan a nehéz viszonyokkal, de a lényegét megsemmisíteni nem engedi.

Kenessey Béla theol. tanár és egyházkerületi főjegyző lelkesítő szózata pedig úgy szól a könyörület szívekhez, mintegy szép, az életből vett vallásos költemény. Majd Gidófalvy István dr. ezen minden nemes ügy lelkes bajnokának levele és tette ragadja magával legbensőbb valóinkat. A helyettes szerkesztő pedig folyton napirenden tartja a kérdést és így erkölcsileg kényszerít a hozzászólásra.** Ezek után én is remélek és bízom legfőképen azon isteni erőben, mely ezen intézetet eddig fejlődni segítette, bízom a tiszta protestáns szeretet amaz ellenállhatatlan hatalmában, mely századokon át uralta e bércei hazát. Remélem, megértjük mindnyájan, hogy mikor a Szeretetház telkén álló templomunk ellenében az ellentábor túlbuzgó püspöke nem egy, hanem két templomot is akar emeltetni, holott e városrészben a lakosság túlnyomó részben református; mikor Kolozsvár városa a katolikus érdekeket feltűnően dédelgeti; mikor e protestáns fejedelmi város főtere maholnap az ellenfél kezébe kerül (mi a mi keveset bírunk, azt is el akarjuk adni, pedig ez nemcsak pénzügyi kérdés); mikor a vallásegénylőség dicsőségére egy katolikus templomot a kolozsvári új egyetembe olvasztanak; mikor a protestáns Erdély köz-

* De mindig tisztelte s emlékét tiszteletben tartja ma is. Szerk.

** A szerző, midőn e cikket írta, még nem olvasta lapunk előző számát. Szerk.

pontjában évenként talán többször is jezsuiták prédikálnak* s tervszerűen vetik ki hálójukat; mikor már minden előkészített, hogy az egyetemi kórház *kegyes* nővérekkel boldogíttassék; mikor az *erdélyi püspök* cím kizárólagosan már engedélyeztetett: azt hiszem, senki sem sajnál néhány forintot, hogy fővárosi helyiségünket egy ponton megerősítsük

Büszkén szoktuk emlegetni, hogy Erdély csaknem összes mágnásai reformátusok. Csekély kivétellel *a mi erdélyi országgyűléseinken* foglalnak helyet. Református intézményeink hirdetik az ő és elődeik folytonos áldozatát, vallásos buzgóságát. Én nem tudom elhinni, ha megértik ezen intézet végtelen fontosságát, hogy ne adnának arra a szent oltárra abból egy-egy keveset, miből nekik több adatott, mint más földi halandóknak.** Hiszen katolikus barátaink mindig ott állanak az oltár mellett, valahányszor az őrtonyban megfűjék a vészsípot. Nekünk sem lehet már tulságosan szabadelvüsködni: más is vallja, mi annál inkább hirdessük tetteinkkel is: *a mi vallásunk a legtisztább, legigazabb vallás.*

Tudom én jól, hogy híveink nem igen vannak hozzá szoktatva az adakozáshoz, a szeretet munkájának gyakorlásához. Mi nélkül pedig élő egyházi életet képzelni is alig lehet. De magyarországi testvéreink, némely erdélyi város (pl. Brassó) példájából és saját egyházamban szerzett tapasztalataim útján ki merem mondani: a keresztyén élet emez élő forrásait meg lehet itt is nyitni, csak lelkesüljünk magunk is egyházunkért s legyen rendületlen hitünk a meg nem szégyenítő szeretetben. Kezdetben bizony csak cseppen, de azután meg is csurran, majd tápláló forrássá, végre éltető vízzé válhatik. Csak a magam példáját említem. Mikor egyházamba jöttem, keveset tudtak az országos közalap október 31-iki perselyéről. De én felvilágosító, lelkesítő szóval igyekeztem megértetni, tette buzdítni híveimet. Bizony akadtak zúgolódók is, de én nem szüntem meg lelkesíteni, zörgetni. Ma úgy hiszem, ezen ügy érdekében való adakozást rendes bevett szokásnak tekinthetem. Előbbi kicsiny egyházamban a kolozsvári theologia-alapra 25 véka gabonát gyűjtettem volt össze, mely alkalommal a gazdag lélektani ismereteken kívül az igaz lelkesedés nem egy megható példájára találtam. *Próbáljuk meg most is paptársaim; ki-ki a hogy jobbnak látja, hátha a szeretet meg nem szégyenül?****

Habár nagy szükség lenne reá, a kerületi gyámintézetet én nem bánanám. Azonban a papok megadóztatását nem tartom méltánytalan dolognak. Jól megmondotta Nagy Károly s a szeretetházügyi bizottság is, miért? Pedig jól tudom, hogy paptársaink egy nagy része feljajdul erre, mert nem szoktuk meg mi sem, nagy részt szegénységünk miatt, a szeretet munkáit gyakorolni. Mi tagadás! Nem is neveltek erre. És a környezet éltető levegője is más volt eddig, melynek pedig rendkívüli fontosságát míg úgy nem ismerjük, mint egy Drummond, félig idegenek leszünk saját há-

* Apage!... Egyszer is elég; kétszer senki sem kívánja. Szerk.

** Mi is hisszük: adnának, csak zörgessünk és e lap cikkeire figyelmüket felhívjuk. Szoktassuk hozzá őket, hogy egyházi ügyekkel ne csak »a mi erdélyi országgyűléseinken« foglalkozzanak. Szerk.

*** Éltrevaló eszme. Szerk.

zunkban. A sok tekintetben konvenczióális társadalom megszégyenít lépten-nyomon. Pedig talán nekünk protestáns papoknak egyedüli hivatásunk, hogy a szeretetet hirdessük nemcsak beszédeinkben, hanem életünk- és cselekedeteinkben is. S aztán nincs is miért olyan nagyon féljünk azon néhány forint kiadásától A kiegészítési törvény értelmében fizetéseinkből levonásba lehet vétetni.* Ugy is lesz még több levonandó, a miért újra a miniszteriumhoz kell járulnunk Mi találhatna itt is szívesebb méltánylásra, mint egy ilyen tételnek elfogadása?

Nagy Károly és a szeretetházügyi bizottság is azt hozza javaslatba, hogy a Baldácsi-alap egynegyede e célra fodíttassék. Vajjon nem lehetne-e ezen alapból még többet is ideszánni? Mindenesetre jó lenne, ha az illetékesek ennek módját ejtenék. Mert ma a szegényebb egyházak kaphatnak tőkesegélyt. A papok nemsokára kiegészítésben részesülnek. Legfennebb egy néhány régebbi papi özvegy-árvára, egy néhány önerőnkön fentartandó egyházra kellene tekintsünk. Különben is mint eddig, most is általában igen kétes és kevés súlylyal bír ezen egyszersmindenkori segélyezés, épen mikor rendezett viszonyok közé kezdenek jutni egyházi hivatalnokaink.

A Nagy Károly által e célból javasolt, Emke mintájára alakítandó nőegyleteket nem egészen tudnám helyeselni. Pedig a nőegyleteknek barátja vagyok. Mert úgy látom, hogy a nők lehetnek igazán a szeretet prófétái. A mi egyházunk nagy szerepet biztosít a férfiaknak; igen helyes lenne, ha a nőknek is alkalmat adnánk szerető szívük kincsének bemutatására. De ezen, már most tisztán egyháziak árvaháza, nézetem szerint nem képezne elég alapot arra, hogy minden rendű és rangú nőinket egyesíthetnők. Mert tudjuk, hogy ma minden intézménynek, ha életképes akar lenni, hódító, tetszetős szellemi alappal is kell bírnia. Márpedig ezen mi célunk bármily szép, nem, mégis legközvetlenebbül minket érdekel s zárt voltánál fogva nem mindenkit indít, vagy kötelez feltétlenül tette. Azonban mindenütt, vagy bár a nagyobb központi helyeken szervezendő általános kálvinista nőegyletek ezen célú is hathatósan, sikeresen támogatnák.

Ugyancsak Nagy Károly ajánlotta, a szeretetházügyi bizottság fel is vette javaslatába, hogy az árvaház jótéteménye terjesztessék ki a tanári árvákra is. Nincs kifogásom ellene, noha tudom, hogy a kevésbé biztosított papiárvák kevesebb perczenkje nyer ezen tisztán részükre tervezett intézetben helyet. De bocsánatot kérek, ha megtettük a második lépést, tegyük meg a harmadikat is. Ha a tanárok árváinak helyet engedünk, mi okon zárnök be az ajtót református énekvezér-tanítóink előtt is? Ok is az egyház tettehez tartoznak, annak fentartásán munkálnak. Nem mondhatja senki, hogy egyházunk sorsára kevesebb befolyással lennének, mint a tanárok. Ugyis a nagymérvű államosítással inog a föld lábaik alatt; inkább menekülni szeretnének az egyház kötelekéből. Nem lenne okos dolog, bár egy láncszemmel megakasztani a kifelé vágyódókat? Alkotmányjogi okoskodással el

* A néhai püspöknek tudvalevőleg épen ez volt terve. Szerk.

lehetett őket most is a kerületi közgyűlésen utasítani, az egyházmegyei tanácsban képviselve legyenek, hogy az olyan énekezők, kik egyszersmind állami és községi iskolai tanítók, ne folyjanak be a kerületi és egyházmegyei képviselő választásokra: de látom, hogy az ilyen határozatokkal csak idegenítjük őket egyháztól. Pedig egy-egy kevés jog adása sem kárunkra, sem veszedelmünkre nem lenne. Meg lehetne ennek hatását érezni a jövő nemzedékeken is.

A mit végül Nagy Károly a Szeretetház belső oekonomiájáról mond, szépnek, helyesnek tartom s magam is készsége aláírom. Vajha úgy lenne!

A szeretetházügyi, most már igazgató-tanácsi javaslat értelmében helyeslem, hogy az egyházközségek és kollegiumok hozzá járuljanak fentartásához. Hiszen nagy mértékben fogják ezek is érezni a Szeretetház áldásos hatását, különösen, ha az eredeti tervezet egyik legszebb intenciója minél inkább megvalósul.

A Szeretetház adósságát olcsóbb törlesztőkölcsönre átalakítani igen helyes. Csak nem tudom elhinni, hogy az a telek és épületek együttvéve még 51000 forintnál is kevesebb tényleges értéket képviselnének Kolozsvárt oly élénk forgalmu helyen, noha a bizottságnak már hivatalosan is felülbírált jelentésében kétekedni nem akarok. De legyen szabad megjegyznem, hogyha az, ami van, nem nyújt elég biztosítékot a kölcsönhöz, álljon jót annyiért, mennyire szükség van, a kerület. Már az ő édes gyermeke. Nem vetheti el. Nem tagadhatja meg.

Magam részéről jövőre az intézetben elemi iskola felállítását óhajtanám, annál is inkább, mert nagyrészt állami segítséggel meglehetne teremteni. Az pedig már nagyon kívánatos egy ilyen intézetnél, hogy növendékeire első fokon maga nyomja rá bélyegét. Így aztán a felügyelet gyakorlása is intenzívebb, hatásosabb, könnyebb.

Azt hiszem, jövőre az egyetemes jelleget is meg kell szüntetnünk. Az eredeti korlát ugyis át van már törve. A többi kerületek — úgy látszik — nem igen fogadják barátságosan. Meg a konventi segély sem követeli feltétlenül az egyetemességet. Ez minket erdélyieket is megillet. Alakítsanak hasonló intézetet a többi kerületek is, a konvent bizonyára nekik is örömmel megadja.

Nem helyeslem azonban az igazgatói intézmény teljes megszüntetését. Én ebben láttam kezdettől fogva legfőbb garanciáját annak, hogy ez az intézet református és igazán szeretetintézet lesz. Mert ma, tisztelet a kivételeknek, oly ritkán lehet világi emberekre találni, kik igazán egyházasok és egy ilyen intézetet hivatásból, valódi önfeláldozással a *cél felé* vezetnének. Erre csakis hitbuzgó, munkás lelkész képes. Félek, hogy intézetünk a vegyes társadalom által fentartott hasonló intézeteknél nem lesz külön, pedig különnek szeretném látni.

Szeretetházunkról szeretetből óhajtam elmondani ezeket. Mindig szüntelen vallva, remélve, hogy a szeretet meg nem szégyenülhet.

Lajos Fános
bögözi lelkész.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: *Kádár Fános dr.*

(Folytatás)

A kath. párbér-intézmény más elnevezés alatt bár, de a protestáns egyházaknál is általában honos.

A református anyaszentegyházban például a legrégibb időtől fogva máig ugyanazokkal az egyházközségi jövedelmekkel találkozunk, mint a katolikusoknál. Itt is a pátrónusi javadalom, tized- és kepejárándóság képezi a papi fizetés alapját, melyek közül a két első dologi, azaz a birtokhoz kötött teher, az utóbbi pedig személyes s kétségtelenül a családalapítással kezdődő adó, minek igazolásául az hozható föl, hogy nem egy egyházközség ma is ágyszám, vagy füstszám szerint veti ki kepejét.

Az egyházi törvényhozás is elismeri a kepeadó személyes természetét s az 1891—92. évi zsinat elé terjesztett törvény-javaslat indokolása világosan reá mutat arra, hogy a református egyházban községenként és vidékenként változó egyházi adó kiválóan személyes jellegű s alapja a parokhiához való tartozás, ezen belül pedig a családalapítás, tehát a status personalis.

Speciális erdélyi viszonyainkra vonatkozólag a fejedelmi korszakból országos törvény is rendelkezik a kepe-jövedelem biztosításáról, az A. C. I R. 5. czi ménék első czikke kimondván, hogy a dézma és quarta mellett »az eleitől fogva rendszerint járni szokott jövedelmek« (érti alatta a kepe) el ne vonassanak, hanem csakis a vármegye és esperes egyetértésével változtathassanak meg. Ugyane törvény megjegyzi, hogy ide nem értendők (tehát a kepevezet alá) »az esztendőknél szokott szegődés által hol többülő, hol kevesbülő fizetések, sem pedig a pátrónusok szabad-akaratától függő beneficiumok, hanem csak a rendszerint régtől fogva való parokhiális proventusok.« (Kolozsvári: Egyházjog. 410 lap.)

E törvényből is kitetszik az éles megkülönböztetés, mely a párbért, erdélyi kálvinista elnevezés szerint kepe, mint személyes terhet a pátrónusi beneficiumtól, mint a birtokon fekvő tehertől s a szerződészerű papbértől, mint tisztán magánjogi követeléstől szétválasztja.

Összegezve a fennebbieket: a párbér jogi természetét úgy határozhatjuk meg, hogy a párbér a parokhiális köteleken alapuló, személyes jellegű (fejadó-szerű) szolgálmány, melynek alanya a házasságban élő, azaz külön háztartást folytató egyháztag.

11. *A közalapi adókról.* Az előbbi §§-okban ismertetett egyházi illetékekkel és adókkal a magyarországi katolikus egyház tényleg összes szükségleteit fedezi is, mert a rendkívüli építkezések, papi javadalom-emelések, vagy tanulmányi czélok nagyobb szükségleteire a vallás- és tanulmányi alap jövedelmeiből kellő segélyezést talál.

A magyarországi vallásalap az 1733. évben III. Károly király által a kath. egyházi szükségletek fedezésére alapított oly formán, hogy ahhoz évenként 16,000 frtnyi javadalmazással a állampénztár járult, tehát tulajdonképen állami alapítványt képez, melyből a felekezetek közötti egyenlőség és viszonyosság elveinél

fogva az összes bevett vallásfelekezetek segélyezendők volnának igaz ugyan, hogy ezen alap mostani, több mint 45 millió forint értékű vagyona nemcsak épen a jelzett államsegélyből, hanem az 1783-ban feloszlott szerzetrendek vagyonából, a főpapság »várerődítés« című járulékából és később e járulák megváltásául beszolgáltatott 3 millió forintnyi dézsmakárpótlási tőkéből keletkezett és talán épen ezen kath. jellegű járulékok többsége miatt nem tétetik kérdésessé magának az egész alaphoz felekezeti jellege

A tanulmányi alap az 1780-ban feloszlott jezsuitarend vagyonából keletkezett, melyből csak a nagy-szombati társház birtokai rendeltettek a budapesti egyetem javára. Később még más feloszlott szerzetrendeknek és a Máriáról nevezett *testvérületeknek* vagyona is ezen alaphoz csatoltatott, mely mostani 10—12 millió frtnyi tőkéjének jövedelmét tisztán kath. felekezeti iskolai célokra fordítja.

A magyarországi protestáns egyházak ilyenmű alapokkal nem rendelkezvén, rendkívüli és nagyobb összegű szükségleteik fedezésében is kizárólag saját vagyonukra, illetőleg híveik segítségére: a közmondásossá vált protestáns áldozatkésztségre voltak utalva az alkotmányos korszak bekövetkeztéig, mely időtől kezdve azonban — az 1848. évi 20. tcikkben elvileg kimondott egyenlőség alapján — a protestáns felekezetek részére is rendszeres évi államsegélyi összegek tétetnek folyóvá, éspedig a legutóbbi évek óta évről-évre emelkedő összegekben.

Az államsegélyi összegek azonban már az állam folytonosan emelkedő és hosszú időn át csak hitelműveletek útján kielégíthetett költségvetési szükségletei okán sem lehetettek oly mérvűek, hogy a hazában minden téren megindult előrehaladásban elmaradni legkevésbé sem akaró prot. egyház szükségleteinek teljes fedezésére alapot nyújtottak volna s ezért a kálvinista egyház 1881-iki debreczeni zsinata a kath. vallásalaphoz hasonló rendeltetésű »ev. ref. országos közalap« létesítését határozta el, mely azóta megerősödvn, tőkevagyonának az összes évi bevételek 25⁰/₀-ával való gyarapítása mellett is ma már közel évi 100,000 frtnyi segélyösszeggel szolgálja a református egyházak céljait. Ezen alap tőkéje 1898 végén az egy millió frtot meghaladta.

A magyar országos református közalaphoz minden ref. családfelekezetes vagyoni körülményeire, illetőleg állami adójára, vagy az annak alapjául szolgáló összes évi jövedelmeire tekintettel megállapított osztályok szerint eső bizonyos évi járulékot fizetni, melynek legkisebb összege 10 kr, legmagasabb összege pedig 50 frt. Az évi járulékok megállapítása osztálybesorozás által történik, mely célból 16 osztály van megállapítva 50 frttól 10 krig alászálló járulékokkal és e határokon belül a tulajdonképeni adókulcs: az évi bruttó jövedelem $\frac{1}{1,000}$ -ed része ($\frac{100}{000}$).

E jövedelmi forráson kívül még kegyes alapítványok, végrendeleti hagyományok s a reformáció emlékünnepején (minden év október utolsó vasárnapja) befolyó persely pénzek is gyarapítják a közalap tőke-vagyonát, sőt az állam által 1895 óta adott évi 100.000 frtos dotációval is növekedett az alap.

A mint a fentiekből látható: az egyházi közalapi

adó ismét előt az egyházban eddig szokásos adónemektől, t. i. a már megszűnt tizedtől és a most is érvényben álló párbér-, vagy kepe-adótól, a mennyiben a tizednél a földbirtok, a párbérenél a házasságban élő egyháztag, emitt meg az egyházhoz tartozó családfő jövedelme képezi az adó-alapot.

A közalapi adó tehát inkább állami, modern jövedelmi adónak, éspedig bizonyos tekintetben progresszív adónak tekinthető, mely mérsékelt kulcsnak alkalmazásánál főtekintettel a jövedelekre néz s oly adóbevételt eredményez, melynél inkább szembetűnik a szegényebb egyházak segélyezésére vonatkozó közegyházi és humanitárius cél, mint a saját egyházi célok elérhetésének, vagy épen a saját vallásérkölcsi szükségletek kielégítésének közvetlenebb célja; míg pl. a párbérenél az adófizetés alapja az egyház által megszentelt családi élet lévén: általános igazoltságát épen a magasabb erkölcsi motivumban s a házasság élet minden változásaiban, gyakran igényelt egyházi segítség használatában leli, minélfogva egyenlensége s az adó fogalmához kötött alap ötelményeknek nem épen mindenben megfelelő volta ez által nyer némi ellensúlyozást.

Végül ha megemlíjtük, hogy a magyarországi ágostai hitv. evangélikusok 1891-ben kezdődött zsinata hasonló közalap létesítését vette tervbe: nagyjában megismerkedtünk mindazon adórendszerekkel, melyeknek alkalmazása mellett Magyarország anyaszentegyházai szükségleteiket fedezni s ezáltal nagyfontosságú feladataikat több-kevesebb eredménnyel megvalósítani törekcsenek.

(Vége következik.)

Az erdővidéki egyházmegyéből.

Erdővidéki ev. ref. egyházmegyénk jun. 26-án* tartotta meg rendes közgyűlését Nagy-Bacsonban. E gyűlés a kegyelet magasztos ünnepe volt. Erdély nagy nevű püspökének, Szász Domokosnak e napon tartott egyházmegyei végtisztességtételére számosan jelentek meg ez egyházközségünkben, hogy a nagy férfiú emléket a kegyelet igaz érzéseivel ujítsuk fel lelkünkben s tanuljunk példáján lelkesülni anyaszentegyházunk, édes magyar hazánk javára, boldogítására

A gyűlés rövid elnöki megnyitóval kezdődött, mely felhívta a közgyűlés tagjait s a közgyűlésen megjelent érdeklődőket az istenházába való menésre, hogy egyházmegyeileg rójuk le a végtisztesség adóját b. e. püspökünk emlékének. A díszes község ház nagyterméből indult meg a gyászoló közönség a papsággal élén s a harangok zúgása közben érkezett a templomba. Ott láttuk Zathureczky Gyula fő-, és Bedő József algondnokainkat is, kik egyházmegyénk mindenmű ügyeiben, úgy örömeiben, mint bánatában osztoznak, kik szívvel, lélekkel szolgálják egyházmegyénk, anyaszentegyházunk magas rendű érdekeit. Ott láttuk Benedek Eleket is, a székely nép büszkeségét, a kitűnő magyar író. Számosan jelentek meg a vidékről; Nagy-Bacson pedig külsőleg is kifejezést adott a gyász és vesztesség nagyságának, mert a munkaidő daczára a tágas templomot megtöltötte egészen a hívők serege.

* Targyalmaz miatt késett. Szerk.

A gyászének elhangzása után Czell Ignác bölöni lelkész lépett a szószékre, hol alkalmi ima után Ján. 13. r 15. verse alapján mondotta el szónoki beszédét, kifejtvén abban a dicsőültnek el nem évülő. örökké-tartó érdemeit nagyszerű alkotásaiban, a melyeket két magasztos eszme ápolása által hozhatott létre az igaz vallásosságnak és hazafiasságnak törhetlen, soha nem lankadó szolgálata által.

A közgyűlés — mely munkálkodását tovább folytatta istentisztelet után — jegyzőkönyvileg elismerését nyilvánította Czell Ignácznak az emlékbeszéd tartásáért.

Tárgysorozat rendén következett az esperes beszámolója az 1893. év vizsgálatáról, mely úgy általánosságban, mint részleteiben egyházmegyénk egyházközségeinek úgy vagyoni, mint vallás-erkölcsi téren való fejlődését, haladását konstatálja. Felekezeti iskoláink ügye az, mely kívánni valót hagy fenn s ezeknek gyökeres, alapos gyógyításáról a közgyűlés gondoskodott is. Az egyházközségek építkezése, kegydományok, magtárak, kepeváltsági alapok tényleges állapota és népingás adatai voltak beszámolójának legfőbb adatai. A közgyűlés elismerését nem tagadhatta meg a buzgó, lelkiismeretes munkálkodásért, mit jegyzőkönyvileg is elismert esperesünkkel szemben.

Ezután főjegyző terjesztette elő jelentését az egyházmegyei tanács működéséről, melyből megtudtuk, hogy 1898. nov. 22-től 8 tanácsülésben 72 ügy felett intézkedett az egyházmegyei tanács, hogy ezen kívül tartott egyházmegyénk 1 köztörvényszéki, 1 közig. bírósági, 1 gyámint. ellenőrző-bizottsági, 2 közalapkezelő-bizottsági ülést.

Tanügyelőadó jelentését az őszi közgyűlésre kellett halasztani, mivel az iskolai ellenőrzési jegyzőkönyveket az illetékes közegek még nem küldötték be.

Egyházmegyei papi testületünk egyik nesztora, száraz-ajtai lelkésztársunk Benkő Gergely, ki ez évben 50. lekipásztori évét tölti be, ki nemcsak egyházközsége buzgó vezetésében, de az egyházmegye hivatalnokai között is dicsőséggel végezte a rá bízott munkát, 28 éves egyházmegyei közügyigazgatói állásáról lemond s buzgó szolgálatainak elismerését jegyzőkönyvileg örökíti meg közgyűlésünk. Ezzel kapcsolatosan a már előre tárgysorozatba felvett közügyigazgatói állásra a választás közgyűlésünk által elrendeltetvén, Kovács József m.-hermányi lelkész egyhangulag közügyigazgatónak választatott, ki megköszönve a bizalom ez egyhangú megnyilatkozását, a választást elfogadja s igéri, hogy legjobb tehetsége szerint fogja szolgálni egyházmegyénk ügyét, előhaladását.

A megállapított tárgysorozat ki levén merítve, indítványok következtek, melyekről meg kell emlékezni.

Id. Gáspár István köpeczi kántor-tanító 60 éves néptanítói munkálkodásra tekinthet vissza, melyből 10 évet más egyházközségben, de 50 évet Köpecz egyházközségünkben munkálkodott s még ma is az öreg testben ifjú lélek, a munkára erős akarat nyilatkozik. Közgyűlésünk az ily hosszú, fáradságos és küzdelmes néptanítói munkálkodás elismeréséül nemcsak jegyzőkönyvi méltánylást és pár szóban papirra tett üdvözlőt óhajt, hanem határozatilag kimondotta, hogy míg egyfelől e közgyűlésből elismerőleg méltányoljuk nevezett ének-

vezér-tanítónak hosszas és derék szolgálatait és *felsőbb kitüntetésre* melegen ajánlja, úgy másfelől az egyházközség előljárósága felhivandó, hogy e hosszas szolgálati idő érdemének méltatása szempontjából tegye meg az egyházközség kebelében tervezett ünnepély megtartására a kellő előleges intézkedéseket, hogy ebben ne csak az egyházközség tagjai, hanem az egyházmegye s maga az érdemeket méltányolni és elismerni tudó társadalom is részt vehessen.

Indítványok során jött elő a baróthi áll. polg. iskolánál az igazgatói állásnak eddig szokatlan és páratlanul álló hirdetése, mely az igazgatói állásra kizárólag olyannak folyamodását engedélyezi, a ki »csak róm. kath.« E pályázati hirdetés felett — tekintettel alkotmányos jogainkra s a bevett vallásfelekezetek közötti egyenjogúságra — közgyűlésünk, a midőn mély sajnálatának ad kifejezést, — tekintet nélkül Baróth vidékének tulnymó prot. lakosságára — ugyanakkor határozatilag kimondotta, hogy e pályázati hirdetmény visszavonása érdekében felir az egyházkerület Ig.-tanácsához s ezen uton kérni fogja a vallás- és közoktatásügyi minisztert e pályázati hirdetmény visszavonására, illetve új pályázat hirdetésére. Igen, mert e felekezeti jelleget magán nem bordó állami intézet nem involválhatja, hogy igazgatója róm. kath., reformatus, avagy izraelita legyen!

Indítványoztatott, hogy egyházmegyénk népessége, miután az felül van a 12000 lelken, éljen jogával s kérje egy harmadik egyházmegyei képviselő választásának megengedését, illetve elrendelését az Ig.-tanácstól.

Füle egyházközségünk elhanyagolt iskolaügye előbbvitele érdekében történt felszólalás s útasítva lett az egyházközség előljárósága, hogy az egyházmegyei tanácshoz beadott kérés alapján egy harmadik tanítói állás államsegélyen való kieszközléséért folyamodjék a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez.

Még van egy, miről meg kell emlékezni. Főjegyző általános figyelem között olvassa fel a „Zvingli-alap“-ról az egyházmegyei tanács által már előzetesen elfogadott »Alapító level«-et, mely következő:

»Alapító levél.

Neveinket alóírtak, mint az erdővidéki ev. ref. egyházmegye ezidőszerinti előljárói, a Nagy-Baczonban 1884. májusában tartott »Zvingli« ünnepély alkalmából a nagy reformátor 400-ik születési emlékére »Zvingli-alap« czímen megindított gyűjtés eredményét, mely a mai napig kamatozott s takarékpénztárilag kezeltetett: 220 frtot, irva is kétszázhusz frtot téteményezünk le az ezidőszerint Kolozsvárt levő ev. ref. theol. fakultás javára, illetve kezelése alá azon meghatározott czéllal, hogy ezen alap évi kamatja a kappeli csata évfordulóján, okt. 31-én, mely a reformatio emlékünnepevel összeesik, egy szegény, de kitűnő, jó magaviseletű theologusnak kiadassék. Az alap kezelésével, mely elköltöhetetlen, a theol. fakultás, illetve ennek pénzeit kezelő erdélyi ev. ref. egyházkerület pénztára bízatik meg.

Megjegyezni kívánjuk, miszerint ezen alap Révay Pál, (jelenleg sepsi-szent-györgyi) akkor nagy-bacsoni ev. ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző gyűjtőhatású beszédének eredménye, ki ez alkalommal mondott egy-

házi beszédét, »A vesztett harcok térein« ki is nyomatta s abból befolyó tiszta jövedelem szintén az alap növeléséhez csatoltatott. Ezen alaphoz adakoztak:

Zathureczky Gyula 50 frt, Bartha Sándor 5 frt, Hajós Béla dr. 5 frt, Kelemen Lajos 5 frt, Antos József 3 frt, Bartha Károly 2 frt, Bartha János 2 frt, Barabás Elek 5 frt, többen 1—1 frtot és 50—50 krt, mely összegből begyűlt 48 frt 40 kr s így az egész összeg 125 frt 40 krt tesz, mely összeg kamatozott és növekedett ez időig, a fennmegjelölt mennyiségben.

Ezen alapító levelünket az előre meghatározott módon és alatt írt időben elkészítve, kiállítottuk, azt szokott hivatalos pecsétainkkal és névaláírásainkkal megerősítjük.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye tanácsának Baróthon, 1899. május 17-én tartott üléséből.

Ezen alapító levél az erdővidéki egyházmegyének Nagy-Baczonban, 1899. jun. 26-án tartott ülésében felolvasatván, a közgyűlési jegyzőkönyv 12. száma alatt mindenekben elfogadtatott és aláíratott. Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye képviselői közgyűlésének Nagy-Baczonban, 1899. jun. 26-án tartott üléséből.

A gondnoki kar nevében:

Zathureczky Gyula *Zathureczky József*
főgondnok. főgondnok.

Bedő József
algondnok.

Az egyházmegye hivatalnokai:

Lőrincz Gyula *Kövér András*
főjegyző. esperes.

Az alapító levél teljes szövegében megmondja az alap keletkezését, megmondja a kezelést, a célt, melyre ez alap kamatja hivatva van. Még csak annyit, hogy ez alapító levél négy példányban kiállítatván, illetékes helyre, az Igazgató-tanácsához rövid időn fel fog küldetni.

Ez egyházmegyei közgyűlésünk képe rövid vonásokban. Egyházmegyénk a békés munkálkodás, a fejlődés útján halad, mert ha e közgyűlés a kegyelet érzésének, a néhai nagy püspök kiváló érdemeinek elismerésére, emlékére szenteltetett is első sorban, a vesztesség nagysága felett kételkedő lelkünket megnyugtatja az az igazi tudat, hogy egyházkerületünk feltétlen haladni, fejlődni fog, mert a méltók között a legméltóbbat találtuk meg, ki a néhai nagynak örökébe lépett — Bartók György dr. püspök személyében.

Lőrincz Gyula,
főjegyző.

Irodalom.

»Bibliasmerítés Palesztina földrajzával. Középiskolák, polgári és felsőbb leányiskolák használatára írta *Thomay József* ágost. hitv. evang. lelkész. Szeged. Ára keményen kötve 60 kr.« Szerző az „Előszó”-ban így ír: »Ezen tankönyvem megírásánál az a cél lebegett szemem előtt, hogy polgári, közép- és felsőbb leányiskolába járó tanulóinkat úgy ismertessük meg a Bibliával s ezen evangéliumi parancsnak: (János V. 39.) »Tudakozzátok az írásokat...« a teljesítésében úgy gyakoroljuk őket, hogy a szó valódi értelmében keresztényekké, vagyis a reformatio által eredeti tisztaságára és apostoli egyszerűségére vissza-

vezetett keresztény anyaszentegyház híveivé, szóval evangélikus keresztényekké legyenek stb.« A cél ellen — melynek elérését szerző maga elé tűzte — kifogásunk természetesen nem lehet, de talán helyesebben jár el, ha munkáját a címbe olvasható megszorítással a protestáns keresztény anyaszentegyház növendékei számára írja. Azt tartjuk, hogy a hol lehet, az egyseget s illetőleg az összetartozandóságot mindig dokumentálnunk kell. E követelmény olyan, hogy indoklása a jelen esetben szükségtelen, mert a lehetőségnek bibliasmerítésnél alsóbb fokon akadály csak akkor van, ha saját magunk úgy akarjuk. A mi a felosztást és tárgyalást illeti: szerző a már eléggé megszokott nyomokon halad. Az utóbbinál azonban — őszintén szólva — több tömörséget, a tartalomnak élesebb és színesebb kidomborítását látjuk vala szívesen, hogy az elmét és lelket együtt és egyaránt foglalkoztassa, mert »alkalmas bibliai« mondatok idézése — mint szerző mondja és teszi — »s a szív nemesítésére, a vallásos érzület és hitélet ápolására s a felekezeti öntudat felébresztésére és megszilárdítására buzdító« tanulságok közbeszúrása még csak segédeszközei a célnak és mint ilyenek is elvesznek, ha előbb a tartalom az elme és a lélek harmóniájában már fel nem olvadtott. A mondottak után sem vitatjuk, hogy szerző munkája minden becs nélkül lenne: mi — tekintve a kitűzött célt — a sikert nem reméljük.

»Vass Tamás marosvásárhelyi ref. lelkész emlékezete. 1839—1899 Kiadja: *Tóthfalusi József* ref. lelkész Maros-Vásárhelyi.« A kis füzet tartalma — mint címe is mutatja — közelebről elhunyt jeles lelkésztársunk emlékét örökíti meg. Tartalma: az elhunyt életrajza; ima, a halottas háznál elmondta *Ugray Gyula* marosvásárhelyi segéd-lelkész; ima, a várbeli nagytemplomban elmondta *Bartók György dr.* egyházkerületünk püspöke; gyászbeszéd, a várbeli nagytemplomban tartotta *Tóthfalusi József* marosvásárhelyi lelkész; bucsuztató beszéd, a sírnál tartotta *Révás János ny.-szeredai* lelkész, a marosi egyházmegye esperese. A füzet ára 40 kr. *Megrendelhető Tóthfalusi József lelkésznel Marosvásárhelyt.* A tiszta jövedelem a mezboldodult síremlékének felállítására fordítatik. Felülíratások köszönettel vétetnek s nyilvánosan nyugtáztatnak. A kegyelet és emlékezet adójának lerovása a jelen esetben első sorban nekünk, lelkészeknek kötelességünk. Ne késsünk! Fizessük meg ez adót úgy is, hogy anyagi helyzetünktől telhetőleg küldjük el adományainkat a felállítani tervezett síremlékre. Reméljük, hogy kérésünk meghallgatásra talál s nem csak lelkésztársaink, hanem e lap minden olvasója járulni fognak több-kevesebb összeggel a kegyelet és emlékezet szép céljának megvalósításához *M. L.*

Különfélék rovata.

Gyászhir. Mezőcsávási *Székely Sámuel*, a b. besenyői ev. ref. egyházközség nagymunkásságu lelkésze életének 66-ik, boldog házasságának 35-ik és lelkészkedésének 36-ik évében folyó hónap 8-án meghalt. Áldás emléken!

A »Magyar Protestáns Irodalmi Társaság« folyó évi gyűléseit szept. 20-án Debreczenben tartja meg. A gyűlések tárgysorozata: I. Istentisztelet d. e. 8 órakor a nagytemplomban: Imádkozik *Gyurácz Ferencz* püspök, prédikál *Petri Elek* theol. tanár. Ugyanakkor adakozás a társaság »Károli-alap«-jára, vallásos népiratkák kiadására. II. Nagygyűlés d. e. 1/2 10 órakor a kollegium dísztermében: 1. Elnöki megnyitó *Gurácz Ferencz* püspök, társasági elnök. 2. A Társaság üdvözlése a felkért diszelnökök által, espedig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület részéről *Kiss Aron* püspök által; Debreczen sz. kir. város a debreczeni ev. ref. egyházközség és kollegium részéről *Simonffy Imre* kir. tanácsos, polgármester és főgondnok által. Válaszol

Hegedüs Sándor kereskedelemügyi m. kir. miniszter, a Társaság másodelnöke. 3. Titkári jelentés. *Szóts* Farkas a Társaság titkára. 4. Felolvasás: »A reformáció és a magyar nemzeti szellem egymásra való hatása.« *Balogh* Ferencz theol. tanár. 5. Költemények *Szabolcska* Mihály temesvári lelkész. 6. Elnöki zárószó. *Hegedüs* Sándor másodelnök. III. Tagok közgyűlése ugyancsak a kollegium dísztermében d. e. 1/2 12 órakor: 1. Számvizsgálat. Költségvetés. 2. Jelentés az 1899. évi kiadványokról. 3. Elszámolás a »Koszorú« és »Házi Kincstár« 1899. évi forgalmáról. 4. Az elhunyt választmányi tagok (1 fővárosi, 3 vidéki) helyeinek betöltése. 5. Folyó ügyek, jelentések. 6. Esetleges indítványok. — A társaság tagjainak elszállásolásáról a debreczeni rendező-bizottság gondoskodik. A kik a gyűléseken megjelenni akarnak, szept. 10-ig a bizottság elnökénél: *Oláh* Károly városi tanácsosnál (városháza) jelentkezzenek s arról is nyilatkozzanak, hogy kívánják-e az elszállásolásukról való gondoskodást? A társulati tagok részére az elnökség közbenjárására a m. kir. kereskedelmi miniszterium a M. Á. V. vonalain kedvezményes jegyeket engedélyezett. A jegyek gyorsvonatokra is érvényesek. Igazolványokért Debreczenben a püspöki irodához kell fordulni. Szept. 19-én este 1/2 8 órakor az »Angol királynő« helyiségében ismerkedő társasvacsora lesz. Étkezés á la carte, saját költségen. Szept. 20-án a közgyűlés után 1/2 2 órakor a vendéglátó házigazdák társasbédjét adnak az »Arany bika« szálloda dísztermében. Az ebédjegyek *Vecsey* Imre tanácsos, tb. főjegyzőnél, a debreczeni rendező-bizottság jegyzőjénél (városháza) vehetők át. Ebéd után Debreczen nevezettségének megtekintése. Este 6 órától 1/2 8 óráig katonai térizene a 39. cs. és kir. gyalogezred zenekara által a nagyerdei parkban. 8 órakor a debreczeni összes dalegyletek hangversenye a nagyerdei vigadó termében. Ezután táncz. Belépődíj 1 korona. A tiszta jövedelem a »Károli alap« javára fordittatik.

Az istvánházi ev. ref. egyházközség templomának kijavítása és a m.-czintosi l.-egyház részére szerzendő harang javára Maros-Ludason aug. 19-én zártkörű tánczmulatságot rendeznek. Védnökök: Bethlen Sándor gr. és Kemény Pál br. Tiszteletbeli elnökök: Ajtay Géza, Bedőházi Pál, Csontos István, Fosztó László, Géczi Béla, Pávai Vajna Elek, Pásztor Sándor, Szász Ferencz, Szász István, Tiboldi Dénes, Végh János, Zöld Albert. Rendező-bizottság: Ujváry István ev. ref. lelkész, Bignio Béla dr. stb.

Értesítés. Azonj volt fosztályos társainkat, a kik Nagy-Enyeden, 1889. aug. 28. és következő napjain velünk együtt tették le a papi vizsgát, ezennel értesítjük, hogy megállapodásunk értelmében folyó *évi aug. hó 31-én* ugyanott tízéves találkozó tartunk. Barátilag felkérjük mindeniket, hogy a jelzett helyen és időben sziveskedjék megjelenni s elhatározásáról alulírottak egyikét előre tudatni. *Vajda* Ferencz szász-lónai ev. ref. pap. *Bartha* Lajos gyéresi ev. ref. pap.

Kérelem. A győri ev. ref. egyházközség előljáróságának utasítása folytán tisztelettel kérem azon lelkésztestvéreimet, illetve mindazokat, a kik a nevezett egyházközség templomépítési céljából mult évben kibocsátott gyűjtő-íveket mindeddig nem küldötték vissza, hogy — habár üresen is — folyó 1899. évi december hó 31. napjáig visszaküldeni kegyeskedjenek, mert a számozott és beiktatott ivatek nélkül minden irányban megnyugvást keltő számadást nem lehet készíteni. Szabó Zsigmond ev. ref. lelkész.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület őszi rendes közgyűlést szept. 14. és következő napjain Csurgón tarja meg.

Nyilvános köszönet. *Kócsi Andor* kir. alügyész Kolozsvárról a mai napon a Szeretetház céljaira 10 frtot juttatott kezeimhez. Ez összeget illetékes helyére fogom beadni. Az annyaszentegyházát hiven szerető adományozó e helyen is, a nyilvánosság előtt fogadja

hálás köszönetemet. Kolozsvárt, 1899. aug. 16-án. Molnár Lőrincz ev. ref. lelkész.

Campocavallo. Egy kis völgy neve Olaszországban: a világ legújabb kegyhelye, bucsujáró-hely. A bucsujárás bizonyosan egy idős az emberrel, de az még bizonyosabb, hogy az ember tul fogja élni a bucsujárást. Ez a szokás meg van Mohammed követőinél, megvolt a zsidóknál, a régi pogányoknál s megvan a róm. katolikusoknál. Kegyhely, vagy bucsujáró-hely nagyon sok van ezen a mi — más világtekhez hasonlítva — nagyon kicsiny földünkön. Ilyen nálunk: Sasvár, Kis-Czell, Mária-Radna, Mária-Remete, sőt Kolozsváris; Spanyolországban: Monserrat; Franciaországban: Lourdes (utalunk Zola regénytrilógiájából ugyanezen címen az elsőre); Stájerben: Mária Czell; Olaszországban: Loretto, Róma hét főtemploma és a római Péter-templom privilegiummal ellátott hét oltára stb. — ad infinitum, de ezentul idesorozandó még Campocavallo is. Nem tudjuk, hogy e helyhez kötött indulgentiae érvényességük tartamát illetve, minő természetűek? Perpetuae, avagy in definitae, avagy csak temporales? Annyi azonban már kétségtelen, hogy a bucsu personalis és universalis lesz, jellege pedig localis és realis. Mi a bucsu? A bucsu, vagyis indulgentia a római egyházban = amnestia és mégis = poena, hanem végeredményében = gratia, nem az emberi, az isteni gratia, melyet az egyház kezeiben tart s melyből bizonyos feltételek megtartása mellett a hiveknek annyit ad, a mennyi elégséges arra, hogy a pax, a communicatio Istennel és az egyházzal teljes legyen. Erre most már út és mód nyitattik Campocavalloban is. Mert mi történt ott? Van s illetve volt ennek a völgynek egy kis temploma. Abban egy *olajnyomatu* Mária-kép helyeztetett el. »A fájdalmas anya ölében tartja szentséges Fiának holttestét, tekintetét pedig kimondhatatlan keserű *érzéssel* égnék emeli.« 1892. évi jun. 17-én úrnapiján történt. A kis templom épen telve volt ájtatos hivekkel, midőn hirtelen zivatar támadt: villámlott, dörgött. Az ijedelem miatt a *képhez* rohannak, körülveszik a jelenlevők, *tőle kérnek segédelmet*. És ime: »a *kép szeméből könnyek hullának alá*.« »Ez volt az első *csoda*, mely egy egész napig tartott, de többé nem ismétlődött.« De fordultak és fordulnak elő más csodák, »mégpedig 1. a gyógyulás csodái, 2. a *kép szemmozgatásának* csodája, mely ma egyetlen és páratlan « — Látnivaló ennyiből is, hogy Campocavallo nem utolsó hely már most sem. De van egy kis baj. *Pénnz* kell, a magyar kormány pedig a gyűjtést betiltotta. E dolgon úgy lehet segíteni, hogy a gyűjtés *titokban* történjék a nyilvános nyugtázás kizárásával. Aztán felépül a nagy templom, felépülnek az oltárok, stb. és Campocavalloból világhírű hely lesz, hova százezerek zarándokolnak, hogy a *csodában a pax, a comunicatio teljes legyen Istennel és az egyházzal*. Vajjon mikor fogja belátni a pápaság, hogy »ad impossibilia nemo hominum obligatur«?

Szerkesztői üzenet.

K. J. dr. egyetemi tanár úrnak Budapesten. Bocsánat! Legyen szabad előbb megkérdeznünk: miért?

Hivatalos rész.

737—1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerülethez tartozó romániai egyházmegye *bukaresti* segédlelkész-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Az állomás javadalma:

1. A központi pénztrárból évi 300 frt, évnegyedes utólagos részletekben.

2. A bukaresti egyház péztárából évi 720 frank (mintegy 350 frt.), havi utólagos részletekben.

3. A rendes lelkész akadályoztatása esetében végzendő lelkészi szolgálatokért járó stóla.

4. Egy (ágynemű nélkül) butorral ellátott szobából álló lakás.

Kötelességei:

1. Az iskolában — az iskola igazgatója által kényszerített tanterv szerint — heti 20—25 órán tanítani.

2. A rendes lelkészt akadályoztatása esetén helyettesíteni s ilyenkor minden előforduló lelkészi teendőt végezni.

3. Az esperesnek az irodai munkálatokban segídkezni.

Segédlelkész-pályázó nem jelentkezése esetén az állomás egy évre okleveles tanítóval is betöltetik, tehát tanítók is pályázhatnak.

Pályázati határnap 1899. szeptember hó 8-ika, mely időig a folyamodások alulírt püspöki hivatalhoz Kolozsvárra küldendők

Kolozsvárt, 1899. aug. 11-én.

Bartók György dr.

püspök.

752--1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebeleztet *szász-zsombori* IV-ed osztályú egyházközség *papi állomására* ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson és kerten kívül 353 frt 21 kr; ebből 235 frt 2 kr dézsmakárpótlás, a többi kepe és kanonika-porzio haszonélvezete.

A lelkész köteles a kántori teendőket is végezni.

Pályázati határidő: 1899. szeptember hó 10-ike Folyamodványok nt. Somkerek Miklós esperes úrhoz küldendők Székre (Szolnok Doboka megye).

Kolozsvárt, 1899. augusztus 16-án.

Bartók György dr.

püspök.

PÁLYÁZAT.

A h-nánási hat osztályú ev. ref. gymnasiumban a mennyiség- és természettani, illetőleg a mennyiség és rajzoló-mértani rendes tanári állásra pályázat hirdettetik 2800 korona (1400 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek.

Szükség esetében oklevelet még nem nyert, de az illető szaktárgyakból egyetemi tanulmányokat végzett ev. ref. tanárjelölt folyamodása is tekintetbe vétetnék, azonban az ilyen csak helyettes tanárnak választatnék meg egy évre 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve. De ha időközben oklevelet szerez, annak felmutatása után a rendes tanári fizetés stb. élvezetébe lép.

A rendes tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja leendő s egy évi sikeres működés után állandósíttatik, sőt a f. évre már megnyert ideiglenes államségély rendszeresítése s a folyamatban levő szerződés megerősítése után törzsfizetése 3200 koronáig (1600 frt) emelkedhetik s a megfelelő korpótlékok élvezésére is jogot nyer.

A születési, képesítési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények f. hó 24-ig a h-nánási ev. ref. egyháztanácshoz küldendők.

A megválasztott állását f. évi szept. 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig semmi esetre sem hagyhatja el azt.

H-Nánáson, 1899. aug. 8-án.

Kállay Árpád

főgondnok.

Benkő Lajos

ev. ref. lelkészelnök.

892—1899

MEGHIVÓ.

A küüllői ev. ref. egyházmegye közgyűlésének m. tt. tagjait folyó évi aug. hó 29-én d. e. 9 óráan kezdődőleg tartandó rendes közgyűlésére tisztelettel meghívom Dicső Szt.-Mártonba.

Ez alkalommal tartja meg egyházmegyénk fő-tiszteletű Szász Domokos érdemes püspök felett a gyászünnepelet, melyen imát Nemes Árpád esperes, emlékbeszédet Kovács Árpád megyesi lelkész tart. A közgyűlés tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Tárgysorozat megállapítása. 3. Bekeblezések. 4. Esperesi jelentés 5. Főjegyző jelentése az egyházmegyei tanács működéséről. 6. Tanügyi előadó jelentése 7. Számvevői jelentés az 1898. évi számadások- és 1899. évi költségirányzatokról. 8. Egyházmegyei orsz. közalap és orsz. özvegy-árvai-alap számadások megvizsgálása. 9. 1899. évi költség-előirányzata az egyházmegyének. 10. Felsőbb leiratok és egyházmegyei átiratok tárgyalása 11. Választások. 12. Az egyházmegyei özvegy árvai-alap átadása az új pénztárnoknak. 13. Kérelmek, indítványok tárgyalása.

Folyó hó 28-án d. e. 9—12 ig egyházmegyei tanácsülés tartatik a szokott helyen.

A tiszteletes urakat felkérem, hogy a világi és tanítói képviselő urakat a közgyűlésre személyesen meghívni sziveskedjenek s általában hassanak oda, hogy közgyűlésünk minél népesebb legyen

Maros-Ugrán, 1899. aug. 12-én.

Nemes Árpád

esperes.

PÁLYÁZAT HELYETTES TANÁRI ÁLLÁSRA.

A dunántuli ev. ref. egyházkerület pápai főgymnasiumában az első osztály párhuzamossá tételét az igazgatótanács elhatározván, ezen osztály óráinak ellátását 20 óráig — helyettes tanárra bizandónak mondotta ki, a helyettes tanár évi javadalmát 800 frtban állapítva meg.

Felhivatnak ennél fogva azon tanárjelölt urak, kik ez állást elnyerni óhajtják, hogy kérvényeiket Czike Lajos főiskolai gondnok urhoz (Ó-Szöny, Komárom megye) f. évi aug. hó 25 ig adják be. A kiknek egyik tárgyuk a latin nyelv, azok előnnyel bírnak. A megválasztott helyettes tanár állását szept. hó 1-én tartozik elfoglalni.

A párhuzamos osztály állandósítása esetén a helyettes is reményelheti állandósíttatását

Ó Szönyön, 1899. aug. 5-én.

Darányi Ignác dr.

vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos

egyh. főisk. gondnok.

PÁLYÁZAT,

a dunántuli ev. ref. egyházkerület *pápai főiskolájának theologiai akadémiájában* lemondás folytán üresedésbe jött *rendszeres theologiai tanszékre*, melynek évi javadalma 1500 frt törzsfizetés, 300 frt lakbér és 100 frt ötödéves korpótlék 5-ször.

Pályázhatnak azon ev. ref. vallásu magyar honosági lelkészek, kik a konvent által megállapított theologiai tanári minősítéssel bírnak.

A megválasztott köteles heti 10 órán a rendszeres theologia körébe eső tárgyakat a kerületi közgyűlés által elfogadott tantárgy felosztás szerint előadni, tanszékét szakmája körébe tartozó értekezéssel megválasztása után, a mi a folyó évi szept. hó 14-én tartandó gyűlésen fog megtörténni, azonnal elfoglalni.

A pályázati kérvények a képesítettséget, eddigi szolgálatot, a családi s egészségi állapotot feltüntető bizonyítványokkal és születési anyakönyvi kivonattal felszerelve *folyó évi szept. hó 1-ig* adandók be Antal Gábor püspök urhoz Rév-Komáromba.

Ó-Szönyön, 1899. aug. 5-én.

Darányi Ignác dr.

vil. főisk. gondnok.

Czike Lajos

egyh. főisk. gondnok.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Van-e balzsam Gileádban?

Van-e arra a vérző sebre: a *Szeretetházra*, melynek ügyét oly érző szívvel, annyi bölcsességgel feltárták előttünk Bartók György dr. püspökkel Pokoly József s utánok Nagy Károly, Kenessey Béla tanárok, Gidófalvy István dr. közjegyző, özvegy Szász Domokosné s végül Kis Lajos?*

Előttünk a seb. Nagyságát számok mutatják: 177 árva kiált segedelemért! Annyi jajszó, kibeszélhetetlen nyomor mind azt sirja, hogy most ez a legnagyobb, legfájóbb seb az anyaszentegyház testén. Sok vérző seb volt csak már év előtt is, de gyögyulgnak rendre jobbaink áldásos kezei alatt; nem egyszerre, hanem a mint kezelés alá vehették; előbb az égőbb, veszedelmesebb sebek s aztán majd a többi is — talán! Özvegyeink jövője felett nem kell többé kétségbeesve aggodnunk; országos gyámintézetünk hajlékot és mindennapi kenyérrevalót legalább nyújt nekik; közmondássá vált papi szegénységünket nemsokára kezdi takargatni az állam; híveink iskolai terhein is könnyítget ez utóbbi, *de kicsoda karolja tel teljesen árváink ügyét? Ki nyithatja meg a Szeretetház ajtóit minden árva előtt?* — Van-e balzsam Gileádban?

A Szeretetház érdekében írok mind az emberi szívre útaltak, honnan az életnek minden cselekedetei fakadnak; én is e szívre gondoltam s mikor csak a Szeretetház sorsával foglalkozhattam, terveket szőttem az emberi szív körülhálózására, mert hiszen megered a jóság forrása, ha nyomort lát, jajszót hall, de sokszor a váratlan, erős hatás alatt nem találja meg a segítség módját, nincs kezeügyében az eszköz. Már pedig ha a sziveket foglyul nem ejtjük s úgy nem visszük a Krisztushoz, akkor nem lesznek övéi, akkor nem bizonyíthatják be cselekedeteikkel, hogy a Jézus Krisztus hívei, az ő megváltottai, melynek valóságára pedig az úrvacsora szentségének kiszolgáltatása előtt hitet tesznek, mondván: *»Én ezt hiszem, vallom, teljes szívemből ígérem és fogadom.«* Foglyul kell ejteni a szeretet

* Cikkét szerző még Lajos János lelkészársunk cikkének közlése előtt küldte be, azért nem hivatkozik reá. Szerk.

Istenének nevében Szeretetházunkért a sziveket s odavinni Krisztushoz: *Ő él bennünk* s megmondja, kicsoda a mi felebarátunk; ki mosogatja, kötözgeti a vérzőt, vagy megy el mellette részvétlenül, mint a zsidó pap és lévita? Önként néz a Szeretetházra, mihelyt elhagyottan látja a könyörülő szeretet egy igen egyszerű módon. *»Egyszerű töldmives hitsorsosaink az „Isten áldásából”, midőn betakarítják, olyan szívesen vetnek egy kévét, adnak egy kupát a szűkölködők teltségelésére«* — mondja Nagy Károly *»Szeretetházunk sorsa«* című szép, hangulatos cikkében. Erre gondoltam én is, midőn az útszélien maradt Szeretetházunk, töprengve jövője felett; mert lelkiismeretem azt mondta, hogy mellette részvétlenül nem szabad elmenniük nemcsak a papoknak és lévitáknak, de az evangéliumi egyház egyetlen hívének sem.

Ime, a gyűjtés legjobb módja! Ime, a kézügyben levő segítségi, mentési eszköz; *nem kell gondolkodni a jó embernek, hogy miként hozzon elő szívének jó kincséből jót!* Legnagyobb, legfájóbb sebünknek itt keresendő biztos orvosszere. Ime, van balzsam Gileádban: könyörülő szívvel gyógyítani fájó szívet! *»Papjaink és papnéink, gondnokaink és nejeik, tanáraink és tanárnéink«* — s fűzzük tovább együttes, vállvetett munkára a kezeket: tanítóink és tanítónéink, presbytereink s feleségeik: *még ez őszön kezdjük meg a gyűjtést* „Isten áldásából” Osszuk fel a községet egymás között; a hány csoport gyűjtő van, induljon el annyi a presbyteriumból a viszonyok szerinti eszközökkel: zsákokkal, szekérrel.

Nem lesz család, mely ne adna annyi kupát, a hány lélekből áll! Két főterményünk van Erdélyben: a búza és a törökbúza; vegyük ez utóbbit számítási alapul, mert ez a főczikk legtöbb háznál s olcsóbb. Begyűlhet 394,448 kupa (az 1898. évi Névkönyv szerint ennyi az ev. ref. lelkek száma), de vegyünk csak 300,000-et, melynek ára 4 krajczárjával 1,200,000 kr., vagyis *12,000 forint* és ekkor a Kis Lajos által cikke végén jelzett 10,971 forrint 50 kr. 50 árva ellátására megvan.

Igy gyűjtettem én az árvamegyei inségesek számára Erzsébetvárosban — csaknem mind napszamosoktól — egy nap alatt 32 frt. értékű gabonát.

Predikáltam. Isten igéjének erejével — mert a hit hallásból van — felébresztettem a hitet, a hit szeretetet keltett s kijelentvén, hogy istenitisztelet után a gyűjtést 1 vékával megkezdem, foglyul ejtettem a szíveket és jöttek, hogy cselekedeteikkel bizonyítsák be, hogy Krisztus hívei, az ő megváltottai.

E gyűjtési móddal teszek kísérletet körlelkészségben Szeretetházunk javára az őszön s előre ígérem, hogy a 365 léleknek megfelelő összeget (4 krjával) 14 frt 60 krt ez évben beszolgáltatam a szent célra.

Papok és papnék, tanárok, tanárnék, gondnokok s nejeik, tanítók s tanítónék, presbyterek s feleségeik és minden rendű s rangu híveink! Olvassák el a Szeretetház ügyében írott s e lapban megjelent cikkek: ne maradjanak azok holt betűk, hanem mint élőszó, mint ige hangozzanak a szószekben, a vezetők, az előljárók házaiban, aztán szálljanak szájról-szájra, mindenki tudja meg, hogy az erdélyi anyaszentegyháznak legnagyobb, legfájóbb sebe a Szeretetház s akkor lesz balszam Gileádban!

Incze Lajos
kaczói lelkész.

*

Lelkésztársunk buzgósága bizonyára nem marad eredmény nélkül. Ismerjük. De hányan lesznek, a kik követni fogják? Hányan lesznek, a kik megszívlelik Jézus eme figyelmeztetését: „És valaki ilyen gyermeknek gondját felveszi az én nevemben, nékem veszi tel gondomat”? Szerk.

Az egyházi adórendszer Magyarországon.

Irta: *Kádár János dr.*

(Vége.)

IV.

12. Az egyházi adók kirovása és behajtása körüli eljárás.

A magyarországi róm. kath. egyház legfőbb kegyura, Ófelsége a magyar király lévén: a legfőbb adóztatási jog is az ő kezében egyesül, valamint királyi jogaihoz tartozik a vitás adóügyek végső fokban való elintézése is. Ófelsége e jogát hajdan közvetlen kir. rendeletekkel, később a m. kir. udvari kancellária és helytartótanács közvetítésével gyakorolta, ma pedig a vallás-és közoktatásügyi miniszterium útján gyakorolja.

Természetes azonban, hogy a róm. kath. egyházban szigorú következetességgel keresztülvitt hierarchikus szervezet mellett sem lehetséges az egyházi adók minden nemében a központi kirovás elvét alkalmazni s ezért látjuk, hogy míg az egyes adónevek kötelező alkalmazása s azok maximális és minimális mértéke főhatóságilag is állapítatik meg: magánál a repárzcziálásnál mégsem lehet a gyülekezetek tagjainak némi autonómikus jogait mellőzni.

Eltekintve e helyen a pápai és püspöki illetékektől, melyeknek kirovása az illető főpapok hatáskörébe tartozott, a legfontosabb parokhiális illetékek, a stóladijoknak megállapítása a róm. kath. egyházban püspökmegyei hatáskörbe, a lex dioecisana keretébe

van utalva Ellenben a kanonika-vizitáció és a hívek együttes akarattal állapítják meg a párbéradó mértéket, és pedig e megállapítás évről-évre megváltoztatható szerződés formájában a vizitációs jegyzőkönyvbe foglaltatik.

Hasonlóan a gyülekezetek megszavazása alá esnek mindazon ideiglenes, egyszersmindenkori szolgálmányok kirovása is, melyek az egyházi épületek fenntartása, avagy újraépítése céljából szükségesek; mint-hogy azonban ma már a nagyobb építkezések költségei a vallásalapból nyernek fedezetet, minthogy más felől a kisebb renoválásokra maguk a javadalmasok vannak kötelezve s minthogy főleg a pátrónus építkezési kötelezettsége is lényeges segítségére van a róm. kath. egyháznak: ilyen rendkívüli rovatatok csak a legkritkább esetben fordulnak elő.

Másként áll az eset a protestáns egyházaknál, melyek csaknem mindennemű kiadásai fedezésében önerejükre, azaz híveik áldozatára vannak utalva s így felekezetük tagjait sokkal nagyobb egyházi adókkal terhelik, mint a róm. katolikusok.

Lényegesen különböző azonban az adókiivetés módja is a protestáns egyházaknál, a mennyiben az egyházak széleskörű autonomiával bírnak s mindennemű szükségleteik fedezésére önmaguk róják ki a terheket. Talán épen e körülmény teszi elviselhetővé sokkal nehezebb vagyoni helyzetüket, minthogy az ember már eredeti szabadságszeretetéből kifolyólag sokkal inkább hajlandó az önkotta békák nyügeit is elviselni, mint az oktrojált, bár kisebb korlátozást türelemmel fogadni.

A hívek által választott presbyterium és az összes jogképes egyháztagnak közgyűlése állapítja meg az egyházi tisztviselők díjleveleit, melyekben egyuttal a párbéradó és stóla mértéke az illető javadalmas egész szolgálati idejére szabályoztatik oly hatálylyal, hogy annak alábbszállítása egyáltalán nem, emelése pedig csakis újabbi díjlevélnek, mint kétoldalú szerződésnek kiállításával lehetséges.

Az egyházi adók és illetékek felhajtására és a meghatározott célra, vagy a javadalmas részére leendő kiszolgáltatására úgy a róm. katolikus, mint a protestáns egyházaknál külön tisztviselők vannak alkalmazva, kik gondnokoknak (curator) neveztetnek s a kezelősökre bízott vagyon lelkiismeretes gondozásáért magának a gyülekezetnek és a felsőbb egyházi hatóságoknak vagyoni felelősök.

E gondnokoknak áll tisztükben a jogérvényesen megállapított egyházi adókat — a hívek fizetéképességére tekintettel megállapított határidőkben — beszedni, a hátralékosokat kötelezettségeik teljesítésére fölhevni s eredménytelenség esetén akként intézkedni, hogy a hátralékos tartozások a világi közigazgatási hatóság végrehajtása útján kényszerrel is bevétessenek.

A róm. katolikus egyház, mint hosszú időn át kizárólagos államvallás és ma is sok tekintetben privilegizált egyház részére régtől el van ismerve és az 1789. évi márcz. 25-én kelt 1260. sz. királyi rendelettel ismételtén biztosítva a jog, hogy hátralékos követeléseiket a hatóság közreműködésével hajtassák fel, melyet ez minden esetben nyújtani köteles; a protestánsok s különösen az ev. ref. egyház részére pedig

az 1881-iki, illetve 1891—4-iki országos zsinatok által alkotott törvényeknek Őfelsége által történt szentesítésével van az adók közhatóság útján való fölthajt hatása biztosítva.

Mindenesetre lényeges és nélkülözhetetlen segítséget élveznek az egyházak az állam e végrehajtó hatalmának fölhasználásában, de tényleg e jogositvány igénybevétele csak végső és ritka esetben szokott megtörténni, midőn már t. i. a békés felszólítás és egyházi szelidebb fenytő eszközök eredményre nem vezetnek. És még ily esetekben is igen gyakran komoly veszélylyel szokott járni a külhatóság kényszerhatalmának alkalmazása; azért mindazon egyházak, melyek bármily más módon képesek fentartásukról gondoskodni: hovatovább mind redukálják s lehetőleg végképen megszüntetni igyekeznek az egyházi adókat.

Természetes, hogy e törekvés leginkább a javakkal bőven ellátott róm. katolikus egyháznak sikerül s ebben rejlik egyik fölönnye is a protestáns egyházak helyzete fölött, melyek túlnagyrészen még ma is csak hiveik áldozatkészségéből képesek magukat fentartani.

Befejezés.

14. §. Nem áltatom magamat azzal, hogy a fölvetett tárgy fejtegetésénél azt kellőleg kimerítettem volna, de részemről meg volt a jóakarát és buzgó törekvés az egyházi élet egyik igen fontos nyilvánulását megfigyelni s annak különféle alakzatait — főbb vonásokban bár — megismertetni. A vonatkozó gazdag forrásmunkák teljes kiaknázása mellett ugyan vaskos kötetre menőleg lehetne a felvett tárgy felett disszertálni, de célom csak az volt, hogy a tárgyalat aktuális kérdés főbb vonásokban való megvilágítására törekedjem s a hajdan mintaszerű, ma már azonban a különös helyzetváltozások miatt részben elavult és teljes egészében fenn nem tartható egyházi adózási rendszert nagyjában megismertessem.

A mint már az előbb is említve volt, hazánk minden felekezetének egyházainál nap-nap után mind élénkebben látjuk megnyilvánulni az egyházi adók apasztására, sőt teljes megszüntetésére irányuló törekvést és valóban szerencsések amaz egyházak, melyek hosszú időn át gyűjtögetett filléreikből, vagy központi alapok segítségével az elavult párbér-, vagy kepeadót megválthatják, stólaváltó és egyházi közszükségleteket fedező alapokat teremthetnek, mert ezek az állami védelemben részesülő szabados vallásgyakorlat, vagy éppen felekezetnélküliség komolyan fenyegető veszélyének oly nagy mértékben kitéve nincsenek. Hiszen jól ismerjük az ujabbkori ávertálások szégyenletes indokait, melyek soha sem komolyabb meggyőződési alapra, hanem külső anyagi célokra, az előbbi felekezet által kívánt egyházi adótehertől való szabadulásra irányulnak és eredményezik azután a hitközönységet, vallástalanságot s az annak nyomában járó szocializmust és végeredményben — miután az ember vallásos hit nélkül egyáltalán el nem lehet — tömegesen hajtják az ávertáltakat a legújabb gombamódra szaporodó rajongó szekták: baptisták, názárenusok, stb. karjaiba.

Mindenesetre megfontolásra méltó jele az időknak, hogy az emberiség legfőbb és legmagasztosabb életcéljainak elérését munkáló egyház már-már kép-

telenné válik fennállhatásának anyagi eszközeit a hajdan oly hatalmas erkölcsi fegyverekkel megszerezni és lépten-nyomon az állam segítségére szorul, de a válságosnak látszó helyzet megteremtésében főrésze az emberiség általános kulturális haladásának van, mely az élet minden terén siető, lázas munkát kíván s az egyház ügyeivel való foglalkozásra kevés alkalmat kínál, mely az általános előrehaladás céljából az emberek vállaira mértéktelen terheket nehezít s a speciális egyházi terhek hordozására való képességet és készségeit csökkenti.

De vajjon elszomorító tüneménynek kell azért az általános művelődés rohamos fejlődését tekintenünk egyházi szempontból is? Ellenkezőleg; hisz maga az egyház irta fennen lobogtatott zászlójára a folytonos tökéletesedést s így annak útjába — a középkori sötét róm. katolikus felfogástól eltekintve — soha nem is állott. Ha tehát az állami viszonyok oda fejlődtek, hogy az egyház a maga szükségleteit önerején és visszahátas veszélye nélkül fedezni nem bírja: ám nyújtsa az állam nálunk is teljes mértékben a szükséges fedezetet s szerezze be az ahhoz szükséges anyagi erőt az összes polgárokra kivetett progressiv jövedelmi adó alakjában, mert ez lesz egyik legigazságosabb bevételi forrása és legháládatosabb kiadási tétele, mely sokszoros gyümölcsöket fog hozni az általános hitbuzgóság ébredésében s az ennek folytán, de csakis ez alapon terjedhet erkölcsi és szellemi fejlődés fellendülésében.

Az egyházi adók reformjának szüksége általánosan el van ismerve s megvalósításán dolgozik a róm. katolikus kongrua- és automomiabizottság, valamint ebben fárad eredményesen a protestáns egyház is a papi javadalmak rendezésének az 1898. évi XIV. tcz. alapján való keresztülvitelével, de főként az ev. ref. konvent által megindított egyházi adó-összeírással, mely munkálat a legközelebről összeülő zsinat elé kerül a kérdés törvényhozási elintézése végett.

Az egyházmegyékből.

1. A deési egyházmegyéből.

Ez év július hava 30-án tartotta meg egyházmegyénk rendes közgyűlését Deésen. A szorgos nyári munka sem tartotta vissza a tagokat; feles számmal jelentek meg. Esperesünk reggel 8 órakor nyitotta meg s a tagok számbavétele után közgyűlésünk megalakult. Ezután főjegyző teszi meg terjedelmes jelentését az egyházmegyei tanács egy évi munkásságáról. Négy lelkész bekebelezésére kerül a sor; bekebelezettek Szakács István pánczélcsehi, Fehér István szinyei, Demeter Kálmán m.-n.-zsombori és Solymosy Miklós kozárvári lelkészek. Még egy pár ügydarab letárgyalása után esperesünk vezetése mellett templomba mentünk, hol a néhai püspök emlékézetére — kapcsolatosan a deési egyházközséggel — gyászünnepély tartott. Gyönyörű és a lelkeket magával ragadó imáját hallgattuk végig Vásárhelyi Boldizsár lelkésztársunknak, majd Irsay József ö-kereszturi lelkész Ján. ev. X. r. 11. és 12. verse alapján tartotta meg csinosan kidolgozott és jól előadott emlékbeszédét, melyben figyel-

metlekötő képekben mutatja be a jó pásztor, néhai Szász Domokos püspököt, ki az elsórt és megszáradt tetemeket, különösen a körlelkészségek szervezése által összeszedegette s azokat életre hívta; nagy alkotásaiban kiemeli a főpásztor tevékenységét, kinek erős szervezete megtört s életét adá hőn szeretett anyaszentegyházáért.

Mind az ima, mind az emlékbeszéd meghatotta a zsufozásig megtelt templom hallgatóságát, melynek soraiban díszes küldöttségek is foglaltak helyet; de meghatotta közgyűlésünk tagjait is annyira, hogy egyhangulag jegyzőkönyvi elismerést szavaztunk meg.

Tárgysorozatunk rendjén következett esperesünk terjedelmes jelentése, melyben felölelte mindazon mozzanatokat, melyek egy év lefolyása alatt egyházmegyénk úgy anyagi, mint szellemi életében történtek. Derék esperesünknek jelentését szeretném a maga terjedelmében közölni, de e lap szűk tere ezt lehetlenné teszi; be kell érnem a főbb mozzanatok megemlékezésével.

Legelsőbben kegyeletes szavakkal emlékezik meg Erzsébet királynék elhunytáról, kinek végzetes halála, mint a tiszta égből lesújtó villám érinté az épen közgyűlésre összegyűlt tagokat, minek leverő hatása alatt félben hagytuk tárgyalásainkat, a honfui bánatnak, veszteség érzete felett mély fájdalomunknak adván kifejezést jegyzőkönyvünkben.

A nemzeti nagy gyász után folyó év január 8-án tornyainkban gyászlobogó és harangzugás jelzé, hogy egyházkerületünket néhai Szász Domokos hirtelen bekövetkezett halálával nagy veszteség érte. Egyházmegyénk koszorút helyezett ravatalára. Temetésén lelkészkarunk csaknem teljes számban jelen volt. Egyhangulag elfogadott indítvány folytán e nagy püspök nevét megörökítettük s az özvegyhez részvétiratot intéztünk.

Veszteségünk feletti gyászunknak gyógyírt és kárpótlást adott a megüresedett püspöki székek ama szerencsés betöltése, mely folyó évi ápril 25-én Bartók György dr. személyében megtörtént. Képzettsége, képessége és puritán jelleme reményt nyújtanak arra, hogy anyaszentegyházunk vezetése ismétlten erős kezekre lett bízva. Közgyűlésünk új püspökünkhöz üdvözlő feliratot intézett.

Egyházmegyénkben a magyar-láposi új, díszes templom felevattatott. Főlavatásra vár a válaszi is még ez év őszén. Új templom épül Nagy-Ilondán, minek építési költségeihez királyunk 100 frt adománnyal járult.

A lelkészi fizetések összeírása a múlt év őszén megtörtént, és pedig Berkeszt kivéve, mindenik igényt tart a 600, illetve 800 frt kiegészítésre. Örömmel jelzi esperesünk, hogy a kiküldött bizottságok által végzett összeírási munkálatok mindenike helyesnek találtatott és elfogadtatott s folyó év június havában tartott egyetemes konventünk által a közoktatásügyi kormányhoz további intézkedés végett fölterjesztett.

Az országos özv.-árvai gyámitézetbe egyházmegyénk lelkészei részéről 1896., 1897. és 1898. évekre fizetendő volt belépési járulék 1287 frt 96 kr, tagsági díj 964 frt 79 kr, összesen 2252 frt 75 kr; ez összegből a földhitel-intézethez befizettetett 2203 frt 52 kr, fizetetlen maradt 1898. évről 49 frt 23 kr.

»Az egyházak látogatását ez év június havában végeztem, — így szólt esperesünk — »fáradtságos utamból nyugodtan s megújuló örömmel tértem haza távolléteimet nélkülöző családom és hveim vigasztalására, mert lelkésztársaimnál ügybuzgóságot, a hveknél egyházas szeretetet tapasztaltam. Legnagyobb örömmel jelezhetem, hogy az egyházpoltikai törvények életbeléptetése óta egyházmegyénkben egyetlen születés, házasságkötés, halálozás nem fordult elő, hogy az egyházi funkció igénybe ne vétetett volna; felekezetenküliség, szociális irányu nézet hallgatóink szívet, lelkét nem érintette, melyért midőn lelkésztársaimnak e helyen is elismerésemet kifejezem, hasonló elismeréssel adózok az állami és a felekezeti iskolák tanítóinak is, kik úgy az iskola falain belül, mint kívül a vallás-erkölcsi érzés erősítése iránt meleg érdeklődéssel viseltetnek s ennek fejlesztésén kiváló buzgalommal munkálnak«.

Az egyes egyházakra vonatkozó jelentéséből a következőket említem meg:

Bádok templomát kijavíttatta, a papi és tanítói lakások körül díszes kerítés csináltatott, a tanító egyik szobáját kipadlóztatta s mindezeket jobbadán közmunkatétellel, a hveik áldozatkészségével vitette véghez. Orgona-alapra részint adomány, részben szorgalmi jödelem begyűlt 117 frt. Tagosítás befejeztével az egyház a köztalamból 3 hold 574 négyszögöl földet kapott.

Deésaknán a papiház és melléképületek újból fedettek, a papilakás körül deszkapalánk készült; az egész munkálat 300 frtba került. — Veres Lilla hveünk konfirmálása emlékére egy selyem urasztali takarót ajándékozott.

Domokos templomát és tornyát akarja kijavítani 2000 frt költséggel, melyből 1000 frtot a hveik rovatál utján fedeznek.

Doboka szegény egyházunk a 4—5 évben befolyó 80—90 frt erdőárból kiadásait is alig fedezi, épületeinek fentartására költsége nincs.

Esztény körlelkészség papi állomása 3 évtől üreségben van; beszolgál Csákány Miklós köblösi lelkész, ki teendőit pontossággal végezi.

Felső- és Alsó-Töök szorgalmas és takarékos egyházak, buzgó lelkésze vezetése mellett szépen fejlődnek.

Hagymás-Lápos egy csinos harmoniumot szerzett templomi használatra.

Hidalmás rendezett anyagi viszonyok közt levő egyház; volt gondnoka Császár Sámuel 3346 frt magtár-töket gyűjtött, a mit Horváth József gyógyszerész, jelenlegi gondnok tovább fejleszt; e tőke kamatjából fizetik az orgonistát.

Drág hajdan kegyuri egyház volt, most Hidalmásnak leányegyháza; 20 hold szántó és 5 hold erdője valahára a múlt évben az egyházra telekkönyveztetett.

Kaczkó körlelkészség rendezett anyagi viszonyok között van, mely a nagyérdemű főgondnok, Simó Lajos áldozatkészségének s Incze Lajos lelkész lankadást nem ismerő buzgalmanak köszönhető. Itt e körben számban tért nyer kálvinista magyarságunk, a mi lelkész érdeme.

Kendi-Lóna egy bérházat épített 500 frttal. Lelkésze a fiatalságból egy daloskört állított össze, mely dícséretesen működik.

Kérő lelkésze a patak szabályozását vitette véghez, mely áradásával az egyháznak mellette fekvő birtokát értéktelené tette, most azonban szépen jövedelmez s mindez a buzgó lelkésznek köszönhető.

Kide körlelkészi állomása ürességben van. 400 frttal új kántori házat építtetett.

Csomafája az E. M. K. E. 300 frt adományával iskola-épületét megnagyobította, a tanítói lakásból e célra elvett konyha és kamra helyett külön új konyha és kamra épült.

Kolozs-Borsán a lelkész buzgó fáradozása folytán a magtár-alapból — mit szintén lelkész fejlesztett — 40 hold föld vásároltatott, mely jelenleg szép jövedelmet biztosít.

Kozárváron néhai Veres Ádám torony építésére 1000 frtot adományozott, a mit veje br. Inczédi József az egyház pénztárába be is fizetett.

M.-Köblösön a papitelken melléképületek építettek.

M-Lápos mult év július hó 31-én avatta fel új és diszes templomát Kenessey Béla theol. igazgatótanár, mint püspök-helyettes közreműködésével.

Ormány-Girolt papi állása ürességben van; iskola egyik helyen sincs, ha ez sokáig így tart, féltő, hogy hiveink megszűnnek egyházunk és fajunk tagjai lenni.

Ördög-Keresztur rendezett viszonyok között, szépen fejlődő egyház, a mi Szacsvey Sándor főgondnok és Irsay József tevékeny körlelkész érdeme.

Pánczéleseh orgonát szerzett 600 frton. Épült a papitelken csűr, istálló és a telek körül új kerítés; mindezeket a hives szorgalmi uton végezték

Derzse templomát javítani és toronnyal ellátni akarja, minek hathatós előmozdítója Miklósy József ügyvéd és derzsi birtokos, a ki mellesleg mondva róm. kath. vallásu.

Berkesz az államnak bérbeadott iskolaépületét átalakította, az iskola udvarát drótkerítéssel körülvette 800 frt értékben.

Válaszut új templomát felépítette 2000 frt költséggel, melyhez az anyagot Bánffy Albert br. adományozta s ezenkívül még 300 frt pénzt; továbbá az egyház adósságainak törlesztésére 32 évig minden évben 30 frtot ad, miről szabályszerű okmányt állított ki.

Végül esperesünk berekeszti jelentését az alábbi adatokkal: Az egyházmegyében: 1. lélekszám: finemű 5030, nő 5400, összesen 10430; 2. született: fiú 166, leány 155, összesen 321; 3. meghalt: finem 130, nőnem 125, összesen 255; 4. szaporodás születés által 66; 5. házasságra lépett 67 pár; az egyházi áldást mind igénybe vette; 6. konfirmált: fiu 65, leány 64, összesen 129; 7. áttért hozzánk a gör. kath. vallásból férfi 1, nő 3, a róm. kath. vallásból nő 1, összesen 5; tőlünk más vallásra tért nő 1; szaporodás születés és áttérés által 70; 8. tanköteles: fiu 744, leány 730, összesen 1474; 9. tanult: fiu 700, leány 650, összesen 1350; 10. magtár természetben 6875 véka; magtár pénzül 18067 frt; 12. földbirtok 1563 hold; 13. tűzelleni

biztosított érték 67000 frt; 14. tűzbiztosítási díjt fizet az egyházmegye 305 frt 80 krt.

Közgyűlésünk az évi jelentést egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozta, odaadó és fáradhatatlan munkásságáért jegyzőkönyvi elismerést szavazván esperesünknek.

Egyházmegyei közgyűlésünk megadja véleményét a kerületi közgyűlések idejének megtartására nézve s ezt minden év november hava 1—10-ig megtartandónak véleményezi, azon indokon, hogy az egyházmegyék is ezen időig gyűléseiket megtarthatják, valamint a kerületi gyűlés is beadványait megteheti a tavaszi konventi gyűlésekre.

Folyó ügyeit s beadott indítványokat letárgyalván, közgyűlésünk véget ért.

Tunyogi Béla.

2. A szilágy-szolnoki egyházmegyéből.

Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!

Egyházmegyénkből szolgálhatok az alábbi tudósítással, kérve, hogy ezt lapunk egyik közelebbi számában közölni sziveskedjék, feltéve, hogy érdemesebb és jobb pennáju kolléga nem előzött meg.

A szilágy-szolnoki egyházmegye idei közgyűlését e hó 13-án és 14-én tartotta meg Sz.-Csehen. A gondnoki karból csak mélt. Mezei Albert úrhoz volt szerencsénk. Világi képviselők igen szép számmal jelentek meg; a papoknak azonban alig fele.

E rövid tudósítás a gyűlésnek két kiemelkedő tárgyával akar foglalkozni. A többi ugyis rendes, sablonos s nagyrészen csak az egyházmegyét érdeklő tárgy volt.*

Egy ilyen kiemelkedő tárgy a délelőtt 10 órakor tartott gyászistentisztelet, melyen a szorongásig megtelt templomban esperesünk, Viski Pál főlemelő, magasztos imája után Bartha Dezső főjegyzőnk tartott remek emlékbeszédet néhai Szász Domokos püspökünk felett. (Alapige: Jakab II. r 26. v.) Előnkbe állítva kitűnően megszerkesztett és gyönyörűen előadott beszédében az alkotásokban nagy főpásztort, működése, alkotásai belső rugóit, magasztos célzatát.

Mély meghatottsággal, legnagyobb lelki gyönyörrel hallgattuk végig a főlemelő imát, a remek beszédet. Valódi lelki élvezettel eltelve távoztunk a szent falak közül.

Verba volant, scripta manent. Milyen nemes és szép cselekedet lenne, ha érdemes esperesünk módját ejthetné annak, hogy ez ima és beszéd egy kis füzetben kinyomattassék, megörökíttessék s egyházmegyénk minden egyházközsége irattárának emlékképpen megküldetnék.

Vajjon nem akadna-e gondnokaink, pátrónusaink,

* A mi az egyházmegyét érdekl, egyházkerületünket is érdekl, tehát a bővebb tudósítást mindig szívesen látjuk, csak a felesleges szószaporítás unalmas. A sablonszerűség pedig könnyen elkerülhető, mert az inventioval egyházmegyei közgyűlésnél a tudósítónak nem kell bajlódnia; ez a közgyűlés lefolyásában a diszpozícióval együtt megvan. Épen egy kevés individuum szükségeltetik még, hogy a közgyűlésről az olvasó elé hű és tanulságos képet állíthassunk. Ennyiből is észrevehető, hogy a *rendes* nem okvetlenül sablonos. Szerk.

hitbuzgó világi tagjaink közül valaki, ki a nyomtatással járó költséget viselné? Ha a görgényi egyházmegyében a gondnokok ezt megtették, erős a hitem, hogy a szilágy-szolnoki egyházmegye érdemes világi tagjaiban is van prot. buzgóság, áldozatkészség.

A másik kiemelkedő tárgy, hogy délután egyházmegyei értekezlet volt, melyen Kovács Albert nagyfalusi kollégánk igen érdekes, tanulságos felolvasást tartott e czímen: »A nő helyzete a társadalomban, az egyházban«. Kevés, de intelligens hölgyközönség is végighallgatta az értekezést.

Felolvasás után zárt ülésben megindult az élénk eszmecsere. A sok beszédből két eszme domborodott ki. Az értekezletnek — lehetőleg — két tárgya legyen. Egy tudományos; bölcsészeti, theologiai, egyháztörténelmi, vagy egyházpolitikai tárgy; s egy népies vallás-erkölcsi, vagy egyházi életből vett tárggyal, melyet a nagy és kevésbé művelt közönség is meghallgathatna unatkozás nélkül s a mi fő: tanulhatna belőle. A Kovács Albert felolvasása épen ilyen. Erkölcsi kár lenne, ha nagyobb közönség nem élvezné. Az, hogy az egyházmegyei közgyűlés jegyzőkönyvéhez »varrja« az aljegyző, csaknem annyi értékű, mint a földbe ásott talentum. Átadatik a feledékenységnek; legfeljebb egy későbbi aljegyző, vagy levéltárnok lesz kíváncsi reá, hogy miféle oda-»varrás« ez?

Módját kell ejteni, hogy e felolvasás nagyobb közönség előtt még egyszer felolvastassék. Majd lesz reá alkalom. Fgy templom-, vagy orgonafelavatás alkalmával, mikor nagyobb közönség gyűl egybe, délután istentisztelet alkalmával. Korántsem lenne ez profanációja az istentiszteletnek, mint némely kollegák gondolták. S hol találunk mi akkora közönségre, mint a templomban? A fő pedig az, hogy szóval, tettel, igével, vagy felolvasással építsük Isten országát.

S ezzel be is fejeztem tudósításumat. Maradtam Szerkesztő urnak

Nagymon, 1899. aug. 16-án,

atyafiságos indulattal:

Ferencsi Endre

lelkész.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvárt, 1899. aug. 10-én.

Elnökölt: Zeyk Dániel egyházkerületi fődondnok aa. Jelen voltak: Bartók György dr. püspök, Kenessey Béla főjegyző, Bánffy Ernő br., Szász Dénes, Parádi Kálmán, Becsek Lajos, Lészay Ferencz, Sárkány Lajos dr. ig.-tanácsosok, Török István dr. h. tan. előadó, Deák Abert dr. ügyvéd, Kádár János dr. titkár.

Elnöklő fődondnok aa. az ülést megnyitván, bejelenti, hogy Bánffy Dezső br. fődondnok aa. ez ülésen való megjelenésben akadályozva van. Szolgált tudásul.

Jelzi ezután elnök aa., hogy a mai ülés napirendjére kitűzött legfontosabb ügynek, a néhai Radák Ádám br. hagyatéki ügyének tárgyalásánál szükségesnek véli Gáspár János egyházközségi fődondnok aa. jelenlétét, a ki a kérdésnek bizottsági tárgyalásában a délelőtt folyamán résztvett, mint az Igazgató-tanács által fölkért szakértő. Igazgató-tanácsunk Gáspár Já-

nos aát e kérdés tárgyalásához ez ülésbe behívta s helyi ismereteinek, valamint szakértő fölvilágosításának meghallgatásával tárgyalta ama kérdést, hogy vajjon a b. e. Radák Ádám br. végrendelete által érdekelt örökösök békeajánlatait minő feltételek mellett lehetne az egyházkerületnek elfogadnia?

Hosszas és beható tanácskozás után megállapította Igazgató-tanácsunk, hogy maga részéről nem állja útját a különben rendkívül bonyolult hagyatéki ügy békés lebonyolításának s e czélból hajlandó lemondani az egyházkerület utóörökösi jogáról Teleki József gr. javára, azonnal fizetendő 100,000 frt ellenében oly módon, hogy azután a hagyatékok összes terheit a Gróf hordozza. A mennyiben pedig ez ajánlat el nem fogadtatnék: ragaszkodik Igazgató-tanácsunk a végrendeleti alaphoz s annak értelmében kéri a hagyatékok átruházását, útasítván ügyvédjét különösen arra, hogy a kerület és az összes hagyományos egyházak igényeit telekkönyvileg biztosítsa.

Ezután főt. *Bartók György* dr. püspök aának a kerületi özvegy-árvai alapot illető javaslata tárgyalatott, mely az egytetemes özvegy-árvai gyámintézet áldásaiban nem részesülő papi özvegyek és árvák segélyezésének fokozását czélozza s e végett a kerületi özvegy-árvai alapot 1896. évi jan. 1-től kezdve zárt intézetté tenni kéri. Igazgató-tanácsunk az ez ügyben elfoglalt korábbi álláspontjához híven teljes mértékben helyeselte a javaslatot s azt magáévá tevén az összes egyházmegyékkel közölni határozta, hogy azok véleményeivel együtt még a folyó év őszén tartandó közgyűlésen tárgyalható és határozattá emelhető legyen.

Ugyancsak az őszi közgyűlésen kívánja Igazgató-tanácsunk tárgyalatni a Szeretetház kérdését is, minélfogva az ez ügyben kiküldött bizottságnak a hivatalos lapban teljtartalmulag közölt javaslatára vonatkozólag az érdekelt faktorok (egyházmegyék és kollégiumok) véleményeit szintén bekérni határozta.

Néhány esetből kifolyólag arról győződött meg Igazgató-tanácsunk, hogy a zsin. törv. 212. §-a nem alkalmaztatik helyesen a gyakorlatban, a mennyiben a papválasztási aktus vezetésére maga az esperes száll ki, holott neki a választásokat felül kell bírálnia s így azokban tényleges részt nem vehet. Fölvíhattak ennélfogva az összes esperesek az idézett §. helyes alkalmazására.

Szamosfalvi egyházunk fölmentést nyert a hivatalos lap árának fizetése alól, minthogy kellőleg beigazolta, hogy szegénysége miatt az előfizetési díjat hordozni nem tudja.

Örvendetes tudomásul vette ezek után Igazgató-tanácsunk a zilahi kollégium bejelentéséből Szilágy-megye hazafias közönségének ama nemes határozatát, melyszerint hazánk ezeréves fennállásának emlékére 40,000 frtos alapítványt tett a zilahi kollégiumban tanuló szilágy-megyei fiúk segélyezésére.

Ugyancsak tudomásul szolgál a kézdi egyházmegye közgyűlésének esperes-választó határozata, melyen mint a visszalépett Zoltáni Elek aa. helyére Bodor Géza alsó-csernátoni lelkész aa. választatott meg egyhangúlag esperessé. Visszalépett esperes aának hosszas és hű szolgálatáért Igazgató-tanácsunk őszinte elismerést szavazott.

A mócsi lelkész aa által a botházi tanítótól követelt évi 30 frt. beszolgálási fúvardíj-tériményre nézve akként határozott Igazgató-tanácsunk, hogy miután a lévita-tanító díjlevele e fizetési kötelezettség fölveve nincs, annak teljesítésére tényleg nem kötelezhető a multra nézve, de mert az újabban kiállított díj kötelezettsége csak tévedésből maradt ki, intézkedés teendő annak útolagos bevétele iránt, minthogy a földeket, melyeknek jövedelméből e díj régebben fizetett, most is a lévita-tanító haszonélvezi.

A kükküllői egyházmegyei tanács aziránti kérését, hogy az esperes mellé s-lelkészi állás rendszeresítésék, nem találta Igazgató-tanácsunk teljesíthetőnek, miután a megfelelő javadalmat sem az egyházmegye, sem az esperes nem tudja biztosítani és központi alapok sem nyújtanak fedezetet ily természetű szükségletre.

Jung Ferencz m. régi lelkész aa panaszára az a felelet adatott, hogy az egyházmegyei özvegy árvai gyámintézet küzgyűlése az alapszabályoknak megfelelően járt el akkor, a midőn az intézet kötelékéből való kilépését nem engedélyezte s így aziránti kérését Igazgató tanácsunk nem teljesítheti.

Búzás-bocsárdi egyházközségünk kepeváltó szabályzata s az annak alapján megváltoztatott papi díjlevele, szokott fentartással megerősítést nyert.

Nagy Károly erdő-szengyeli nyug. lévita-tanító aa részére, kít a sors újabban látóképességének teljes elvesztésével sújtott, 20 frt. egyszersmindenkori segély engedélyeztetett.

Marosvásárhelyi kollégiumunk előljárósága beteresztvén a jövő évi iskolai díjak megállapítására vonatkozó határozatát, azt Igazgató-tanácsunk általánoságban jóváhagyta, de kérdést intézet a kollégiumhoz az iránt, hogy rá van-e utalva az intézet az elemi iskolai tanulóktól 60 kros díjakat szedni a kebli gyámintézet javára? Egyszersmind ajánlotta az előljáróság-

nak a gimnáziumi tandíjak mind a 8 osztályra egyforma összegben való megállapítását.

Bihari István n.-enyedi gyakorló iskolai tanító fizetésemelés iránti kérése áttétetett a képezde ügyének rendezésére kiküldött bizottsághoz javaslata megtételénél leendő figyelembe vétel végett.

A vallás- és közoktatási miniszter leirata, melyben a szászvárosi tanárok fizetésemelése után kiróvott nyugdíjjárulékok összegét közli s melyben egyúttal a nyugdíjazandó egyik ottani tanár aa. egészségi állapotáról közhatósági orvos biznyítványát kéri, leküldetett az előljárósághoz végrehajtás céljából.

Az ismétlő iskolázás életbeléptetését és a népiskolák 5 és 6. osztályának beállítását sürgető miniszteri leiratra beszerzett jelentésekből konstataulta Igazgató-tanácsunk, hogy a törvény idevonatkozó rendelkezései egyáltalán nem hajthatók végre s így valóban érkezett ideje annak a szakkörök által régen hangsúlyozott kívánalom teljesítésének, hogy a népiskolai törvény idevonatkozó céltalan s végre nem hajtható intézkedései revidéaltassanak. Elhatározta tehát Igazgató-tanácsunk, hogy felír az egyetemes konventhez a revisió sürgetése érdekében.

Végül az idej javító- és pótló-érettségi vizsgák idejét tűzte ki Igazgató-tanácsunk f. évi szept. 9-ére, Maros-Vásárhelyre s a vizsgáló-bizottság elnökül fölkererte Deésy Zoltán kollégiumi gondnok aát.

Ezzel a tárgysorozat ki lévén merítve, Igazgató-tanácsunk közíg bírósággá alakult át s ozdi illetőségű, de marosludasi lakós Magyar Ferencz aának a n.-enyedi egyházmegyei bíróság ítélete ellen beadott felebbezését vizsgálta meg, de azt teljesíthetőnek nem találta, mert a fenforgó adókirovási ügyben — a törvények világos rendelkezése értelmében — az egyházmegyei bíróság ítélete föltétlenül helybenhagyandó volt.

r. s.

TÁRCZA.

Péter apostól élete és tanai

az evangéliumok, Péter két levele és az Apostolok Cselekedeteiben közölt beszédei alapján.*

I. Péter mint zsidó.

Péterrel legelőbb, mint Jézus választott tanítványával találkozunk az újtestamentumi iratokban; tehát már akkor, a midőn a Mester elhívja őt ama tizenkét tanítvány sorába, kik néki legközvetlenebb környezetét képezték és a kikkel isteni nagy céljait megvalósítani törekedett. Péterrel életének olyan időszakában találkozunk tehát legelőször, a mely kort megett férfikornak szoktuk nevezni. Akkor, a midőn magát rég átküzdve a gyermekkoron, mint érett eszű, megállapodott világ- és vallásnézetű, erőteljes férfiú egyszerű körben él a zsidó társadalomban. Péter élete így történelmileg csak akkor ismeretes előttünk, a mikor ő Jézushoz csatlakozik, mint egyike az ő tanítványainak.

* E czímen szerző egy nagyobb dolgozatot írt. Ebből közöljük most az I. részt. Szerk.

Gyermekkorából semmi történeti adat nincs, mely az említett pontig némi halvány világot vetne is életére.

Az evangéliumi iratok alapján korábbi életére vonatkozólag csak annyit tudunk, hogy Betsaidában, a Galileai-tenger partján született. Atyja Jóna (más helyen Jónás) nevű zsidó volt, a miért Máté ev. XVI. r. 17. versében Bár-Jónának nevezi. A midőn az evangéliumi elbeszélésekben legelőször lép fel, már nős ember volt és Kapernaumban lakott; foglalkozására nézve egyszerű halász, mely foglalkozását később sem hagyta abba, a midőn Jézus tanítványává lett. Eme néhány adat az, mely az apostol korábbi életére az evangéliumi elbeszélésekben ránk maradt. Ezen kívül semmi egyebet nem tudunk. Nem tudjuk, hogy minő szerepet vitt a zsidók vallási és politikai életében, mely abban az időben nagyon változatos volt és kétségtelen, hogy még a békésebb foglalkozásu alsóbb osztályt is (s így bizonyára Pétert is) foglalkoztatta. De tegyük fel, hogy ő távol minden politikai és vallási mozgalomtól, egész csendben élt egyszerű foglalkozásának, a halászatnak: mégis nagyon érdekes volna ránk nézve, ha életének korábbi éveire némi történetileg biztos adatunk volna saját elbeszélései s az újtestamentumi iratok közlése alapján.

Ha azt látjuk, hogy a történetírók az egyes ki-

tűnőségek, nagy alakok élettörténetének kutatásánál szeretnek visszamenni egész a gyermekkorig, hogy későbbi alkotásaiknak, gondolkozásuknak, élet és világnézetüknek legelső nyilatkozásait, egész gondolat- és érzelmviláguknak külső és belső vonatkozásait itt a legközvetlenebb családi körben, a legelső nevelésnél találják fel, itt tanulják megismerni: akkor Péter apostól életének megismerésénél is oda kell visszamennünk, hol ő az első benyomásokat kapta: gyermekkorának vizsgálatához. A legközvetlenebb családi körből azonban Péter életére semmi adatforrásunk nincs; de ama másik nevelő és irányító életkörülből: a zsidóság akkori társadalmi és vallási életéből hozzávetőleg és következtetőleg megalkothatjuk Péter élettörténetét abból az időből, melyet ő, mint a zsidó társadalomnak egyszerű polgára, Jézussal történt találkozásáig átélt. Következtetőleg, — mondom, — mert midőn a Jézus korabeli zsidóság valláserkölcsei és társadalmi életének jellemzőbb vonásait röviden feltüntetjük, Péternek, mint ama zsidó társadalom tagjának vallás- és világnézetére, gondolkodás- és érzelmvilágára csak következtetünk.

Péter életének korábbi idejében a zsidó állam átmeneti korszakát élte. A kedélyek forrongásban voltak; a nézeteltérések vallási és politikai pártok alakulásában nyilatkoztak. Váradalmas, izgalmas napjait élte a nemzet, egész tekintetét a jövőre függesztve.

Egy sajátos felfogás uralkodott a zsidó nemzet vallásos- és egész világnézetén s ez a felfogás volt az életadó erő, a mely táplálta a zsidóságot a legnagyobb szerencsétlenségek között is és nem engedte elcsüggedni, nem hagyta elpusztulni a nemzetet. E sajátos felfogás, ez az életadó erő pedig az a biztos tudat volt, hogy a zsidó nép egyedüli választott: üdvre hívott nemzete Istennek; tehát a föld minden népénél kitünőbb nemzet, ki éppen ezért büszkén vallotta magát zsidónak.

Az Isten az ő választott népével, Izraellel szövetséget is kötött, a mely szövetség egy kétoldalu szerződés. Egyrésztől látjuk a hatalmas Jehovának ígését, melylyel üdvözíteni kívánja választottját, de ott látjuk másrésztől a feltételt is, melyhez ígételének teljesítését köti. Elejükbe adta a törvényt (a thorát), melynek szigorú és pontos betöltéséhez szabta Izraelnek üdvét is. És ez a Jehova nemcsak egy transcendentális Isten, hanem olyan, mint a ki immanenter is vezeti választott népét, intézi sorsát: büntet és jutalmaz, kit-kit érdeme szerint.

Szenvedéseiben inti, vigasztalja s jobb jövővel biztatja választottját; akaratát újból és újból kijelentette prófétái által. Megjelentette ugyancsak prófétái által a Messiásnak eljövételét is, mihez egy eszményi országnak: »Isten országa«-nak megvalósulását fűzi. Mindezen reményeket, váradalmakat a legélénkebb, a legragyogóbb színekkel festi ki a zsidó élénk fantáziája. A mi akkor leglátványosabb volt tőlük, egy eszményi földi királyság megvalósulása lebegett előttük. A midőn a veszély legnagyobb, a mikor legtöbbet szenved Izrael, emez eszményi királyságot akkor érzi legközelebb. De hogy is lehetne, hogy Isten választottja oly sokáig szenvedjen? Nem, a Messiás megérkezik, csak Izrael legyen hű a szövetséghez és engedelmessé a törvénynek. Ilyen gondolatok foglalják el a szenvedő Izraelt és hogy a várt Szabadító minél hamarább megérkezzék, hogy az

eszményi királyság minéi előbb megvalósuljon mindent elkövetnek. A mennyire csak lehet, apró részletekben dolgozzák fel a »törvényt«; aprólékos szabályokat készítenek az élet ezerféle eseteire, a mely szabályok — mint rablánczok — mozdulni sem engedik szegény Izraelt.

Míg a dolgok így fejlődnek a túlságig, a törvény nyomasztó súlya alól szabadulni vágyók külön szakadnak a szigorú törvények s nemzeti hagyományok szerint élő u. n. farizeusoktól és külön felekezetet alkotnak sadduceus nevezettel. A sadduceusok ellenkező szélsőségbe ragadtatnak. Ők a mózesi törvényeknek inkább betűjéhez ragaszkodtak s a hagyományokat elvetették. Egy aristokrata-vezető párt volt szemben a néppárti farizeusokkal. Ez s ezekhez hasonló még több más szekták a kedélyek lázas forrongásának alakulatai.

A forrongó kedélyek harcza bizonyára áthatott a békés foglalkozásu halászra is Közönyös nem is lehetett iránta, mert ezek a nem csupán vallási, de nagyrészt politikai pártoskodások a társadalom minden rétegét foglalkoztatták. Állást kellett tehát foglalnia Péternek is és ő a farizeusok pártjához csatlakozott. De vajjon Péter — kinek lelkében, mint későbbi élete igazolja, a hagyományos vallásos hitnek oly mély gyökerei voltak — lehetett-e hűtlen az ő nemzeti szövetséges Istenéhez? Távrolról sem. Sőt hozzá csatlakozik, ráveti lelkének minden terhét, mert a jelen nyomasztó helyzetből egyedül a Jehova képes szabadulást nyújtani. És ő mi által mutathatná ki inkább szövetséges Istenéhez való ragaszkodását, mint a törvény szigorú megtartása által, mely az üdvnek elkerülhetetlen feltétele. Ime, így látjuk mi Pétert a farizeusok táborához csatlakozni.

Míg azonban a törvény szigorú és részletes rendelkezéseit — mint az ősök hagyományát s a Jehova parancsait — pontosan teljesíti, tekintetét a közeljövőre veti s egész valóját ez foglalja el. Annak a Szabadítónak képe lebeg szüntelen szemei előtt, kinek a közeljövőben el kell jönie s az az eszményi ország tárul fel előtte, melyet az Eljövendő megvalósítandó.

Ha tehát Péter nemzete jobbjaival ily eszményi színben látja a jövőt, vajjon a törvény nyomasztó érzete lehet-e lelkének terhe? Óh nem, mert ő már ekkor is nem annyira a jelenben, mint a jövőben él; a jövő pedig édes. A jövő egy eszményi ország: »Istennek országa«. És honnan ismeri ő a jövőt, honnan annyira, hogy annak dicsőségétől áthatva önmagában jelenné tette? Ismerte a próféták jóslataiból: amaz isteni kijelentésből, mely nemcsak őt, hanem nemzete jobbjaival is áthatotta. Mélyen átérezte, hogy Izrael élete a jövőben van s a jelen szerencsétlenségek már utolsó megpróbáltatása a nemzetnek, mely után annál édebb lesz a jövő. Míg így a jövőben él egész gondolatvilágával, a jövendőt a multtal köti össze. Dávid királyságát látja szemei előtt, melynek dicsőségét a próféták a legélénkebb színekkel festve varázsolják lelki szemeik elé a jövőben. Magának a Messiásnak származását ama dicsőségesen uralkodó király nevéhez és családjához fűzi, de nála még sokkal ragyogóbb alakban tűnik fel. Mint a láz, úgy fogja el Izraelt az eljövendő Messiásba vetett erős hit.

Ime, ezen remények Péter lelkét is erősen meg-

ragadták s teljese lefoglalták. O ezekbe a reményteljes váradalmakba beleszületett, bennök nőtt fel; ezek voltak ama nevelőmesterek, melyek kitörülhetetlen bélyeget nyomtak az ő lelkére s melyek nyomai életének egész folyamán gondolkozásának, tetteinek minden vonatkozásaiban meglátszottak.

Egy erős tarizeusi, theologiai feltogás mellett a Messiásba vetett teljes hit az, mi Péter zsidó életének lényeges vonását képezi.

Ha Péter élettörténetének minden mozzanatát a legaprólékosabb részletekig ismernők, mindezek talán ránk nézve csak külső történeti becses, értékelés bírának s a midőn az ő egyéniségének belső tartalmát, lényegét — mint amaz élettörténeti hatások különös eredményét — keresnők: a történeti részek egészen elhullanának.

A lényeg megtaláltuk így is ama két sajátságban, melyet fennebb felmutattunk s melynek ismerete most már eligazít Péter kere-ztyén életének vizsgálatánál.

Szádeczky Béla.

Irodalom.

„Földrajz középiskolák számára. I. Magyar-állam Irta *Bodnár Lajos* tanár Második javított s az 1899. évi 32818 sz. min. rendelettel megállapított új tantervhez alkalmazott kiadás. Pozsony. 1899. Budapest. Kiadja Stampfel Károly. Ára füzve 50 kr., kötve 70 kr. E tankönyvet a vallás- és közoktatásügyi miniszter folyó évi jul. 25-én 3150. eln. sz. a. a középiskolák részére engedélyezte. Amásodik kiadásban szerző — mint a czimben olvasható — az új állami tantervhez alkalmazkodik. »Alapismeretek« cz. alatt ugyanis előrebocsátja (csinos és pontos kivitelű ábrákkal) a »Tájékozódás«, »Térképolvasás« és »Térképrajzolás«-ról szóló fejezeteket, nem betanulásra hanem vezérfonal gyanánt s azután a »Magyar-állam« fizikai és politikai viszonyait tárgyalja induktív: előbb részletesen, majd összefoglalva. A hivatalos bírálat e tankönyvről kedvező és nem ok nélkül, mert erre nagy mértékben érdemesnek látszik. Szívesen ajánljuk az illetékes körök figyelmébe.

„**Református Kis Káté**“ czímen az »Okor-szigetvidéki ev. ref. egyh. értekezlet« nyilvános pályázat útján oly vallástani kézikönyvet készítettett, melyből a szórványokban idegen hitfelekezetek közé ékelt hitrokonaink gyermekei tanító nélkül, önszorgalmuk segítségével sajátíthassák el vallásunk legfőbb igazságait, a legszükségesebb imákat, sőt abból a konfirmációra is kellően előkészülhessenek. A jutalmazott művet a bíráló bizottságon kívül Szász Károly dunamelléki püspök és Filó Lajos is a kitűzött czélt tekintve megfelelőnek találván: az kiadatott több száz példányban ment forgalomba. A 75 lapra terjedő mű ára kötve 14 kr. Kapható Farkas Emil ev. ref. lelkésznel Nagy-Peterden (Baranya-megye), de könyvárusi úton Kókainál is megrendelhető Budapesten.

Különfélék rovata.

Püspöki egyházlátogatás. A papolczi és oroszfalvi templomok felavatása alkalmából *Bartók György* dr. egyházkerületünk püspöke *Sylvester Domokos* szászvárosi lelkész, *Kenessey Béla* theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző és *Nagy Károly* theol. tanár kíséretében az *orbai* egyházmegye területén fekvő összes egyházközsegeinket meglátogatja, a *Kézdi* egyházmegyéből pedig ezuttal Kézdivásárhelyt és ennek

filiáját Oroszfalut. *Az egyházlátogatás terve következő: Aug. 26-án* déli 12 órakor megérkezés a barátosi vasuti állomásra. Ünnepeyes fogadtatás. Üdvözlőbeszéd, tartja *Csia György* egyházmegyei főgondnok. Díszfelvonulás Papolczra, hol a díszkapunál *Veres Károly* helybeli lelkész tart üdvözlő beszédet. Az érkezett vendégek elszállásolása. Ebéd. Délután különféle hatóságok tisztelgése. *Aug. 27-én* délelőtt a papolczi templom felavatása. *Az ünnepély sorrendje:* 1. Begyűlő ének; énekli a gyülekezet. 2. Invokáció, a XC. zsoltár; énekli a gyülekezet. 3. Karének; előadja a helybeli dalkör. 4. Imát mond *Földes György* zabolai lelkész. 5. Karének; előadja a helybeli dalkör. 6. Alkalmi egyházbeszéd; tartja *Nagy Károly* theol. tanár. 7. Karének; előadja a helybeli dalkör. 8. Felavató beszéd; tartja *Bartók György* dr. püspök. 9. CCXVIII. dics. 3. verse; énekli a gyülekezet. 10. Keresztel *Bodor János* zágoni lelkész. 11. Uriszentvacsorát osztanak *Kenessey Béla* theol. igazg.-tanár, egyházkerületi főjegyző és *Péter Károly* orbai egyházmegyei esperes, mi alatt a gyülekezet alkalmi éneket énekel. 12. Berekesztő imát mond *Veres Károly* helybeli lelkész. Az ünnepély végén a gyülekezet a »Hymnus«-t énekel. Délután 1 óraker közebéd. Közébed után a tanuló ifjuság által rendezendő nyár táncmulatság megtekintése. — *Aug. 28-án* délelőtt 1/2, 9 órakor elindulás Pákéba, délután 1/2, 3 órakor Kőkörsre, 1/2, 5 órakor Zágonba; itt meghálás. *Aug. 29-én* délelőtt istentisztelet. Predikál *Kenessey Béla*. Közébed és délután 3 órakor elindulás Barátosra; itt meghálás. *Aug. 30-án* reggel 8 órakor elindulás Czófalva érintésével Felekre, innen Szöröcsére. Közébed. Délután 2 órakor Tamásfalva érintésével bevonulás Kovásznára. *Aug. 31-én* délelőtt istentisztelet. Predikál *Sylvester Domokos*. Közébed. Délután 3 órakor elindulás Pávára; itt meghálás. Szept. 1-én reggel 8 órakor bevonulás Zabolára. Istentisztelet. Predikál *Kenessey Béla*. Közébed. *Szept. 2-án* elindulás Kézdivásárhelyre. Az itteni ünnepélyességekkel kapcsolatban tartatik meg az oroszfalvi templom felavatása is. Visszaindulás Kolozsvárra szept. 3-án, esetleg 4-én. — Nem kételkedünk, hogy egyházkerületünk új püspökét *első* egyházlátogatása alkalmával is lelkesedéssel, szívélyességgel fogadják nemcsak a mi hiveink, hanem *más felekezetek is!* Nem kételkedünk, hogy ennek az egyházlátogatásnak meg lesz az óhajtott gyümölcse, áldásos sikere nemcsak erdélyi egyházkerületünkre, de az egész magyarországi evangelium szerint reformált anyaszentegyházra nézve is! Olvasóink előtt az eredményről annak idején beszámolunk.

A kolozsvári ev. ref. Szeretetház leány-internátusába az intézet befogadó képessége határáig (50) bennlakó növendékek egészen szeptember hó 3-áig még mindig elfogadtatnak. A próbaidőig történt jelentkezések száma meggyőzte a vezetéssel ideiglenesen megbízott bizottságot arról, hogy az intézet szeptember hónapban megnyitható. A jelentkezett árvákra és bennlakókra nézve a felvételt megejtette, de nem zárta le. Együttal megállapította jegyzékét azon tárgyaknak is, melyeket az internátusban bennlakó minden növendéknek az intézetbe való belépéskor magával kell hozni s ezek a következők: 6 ing, 6 lábravaló, 6 háló kabát, 3 barchent és 3 nyári alsó szoknya (fehér), 18 drb zseb-kendő, 8 pár harisnya, 2 tarka alsó szoknya (1 téli, 1 nyári), 4 asztalkendő (fehér), 6 törülköző, 1 fekete szőr, 3 karton, 3 fehér kötény, 4 pohártörő, 4 mosdótál-törő, 3 fejre való kendő, 1 szennyesruhazsák. Ágyneműek: 1 matrác, 1 tollpárna, 1 paplan. A párnára és paplanra 3 huzat, 4 alsó lepedő; Továbbá 1 fűződerék, 2 pár bőrczipő (1 nyári, 1 téli), 1 pár papucs, 1 pár sárczipő, 1 napernyő és 1 esőernyő, 1 téli nagy kendő, 1 téli felöltő és kalap, 1 nyári vagy tavaszi felöltő és kalap, 1 szövet ünneplőruha, 2 nyári mosó ruha, 2 iskolai szövetruha, 1—1 pár téli és nyári kezttyü (a nyári ruhák husvétkor is hozhatók); fog-

haj-, ruha- és czipőkefe; bontó és sűrű fésű, fésütisztító kefe; fogszappan vagy por és mosdószappan; 1 üvegpohár, 1 pár evőeszköz, 1 evőkanál, 1 kávéskanál melyek az illető monogrammjával ellátva legyenek, valamint a pohár is; 1 szappantartó; gyűszű, varró- és gombostű, kapocs, fekete és fehér varróczérna; 1 fiókos tükör. A ruhanemű és egyéb tárgy a tulajdonosnak egészen kiirt nevével legyen megjegyezve és darabonként számozva. A jegyzés jegyzőtinival történjék. Ezen tárgyak a belépéskor jegyzék szerint átvetetnek az intézetben. További jelentkezések is *Pokoly József* biz. előadóhoz (ref. theologia) intézendők.

1792—1899. A belső-somogyi ev. ref. egyházmegye a dunántuli ev. ref. egyházkerület közgyűlése alkalmával folyó évi szept. 14-én csurgói főgymnáziumának száz éves és az intézet új épületének felavató ünnepélyét tartja meg.

A bukaresti ev. ref. egyházközség 1898. évi értesítőjéből, — melyet az előjáróság adott ki — nem csekély aggodalommal látjuk, hogy e népes, mintegy 6000 lelket számláló egyházközségünket nagy veszély fenyegeti. Ottani iskolánk ügyét illetőleg ugyanis a román kormányval szemben a múlt év alatt sem történt haladás. A hivekben megvan a buzgóság, áldozatkészség, de a követelmények oly horribilisek, hogy azoknak nem tudnak mindenben eleget tenni s e miatt az iskola végleges autorizációjának megadása megtagadtatott. S ha az egyházközség elhatározása szerint rendbe jön a tanító-személyzettel, tantermekkel stb., kérelmezésekkel a dolgot újra elől kezdheti. Ennek pedig nagy akadály a szegénység, mert ottani hiveink többnyire bevándorlott iparosokból, családokból állanak s nagyrésze a romániai nyomasztó viszonyok miatt a mindennapi kenyeret is alig képes megszerezni. A múlt iskolai évben az 500—600 tanköteles növendékekből — hogy az iskolát be ne zárják — csak 160 (fiú és leány) növendék vétetett fel, mert több számára nem volt hely. Könnyen kitalálható, hogy mit jelent ez? Azok a növendékek, kik idegen iskolákba kerülnek, nemcsak anyaszentegyházunkra, de a magyarságra nézve is elvesztek. És ha az iskolázás — az egyházközség önerejéből nem tudván keresztül vinni elhatározását — megszűnik: Romániában élő s oda évenként kivándorló hit- és fajtestvéreink halálos bizonyossággal tűnnek el, olvadnak fel a románság tengerében épen úgy, a mint eltűnnek, felolvadnak a vizek tömegébe hulló sószemek. Románia nyer életerős, tisztán pezsgő vért abból a székely vérből, melynek »Minden kis cseppje drága gyöngyöt ér!» Nem felekezeti, első sorban nemzeti kérdés ez! Ámde kormányunk türelmes és hallgatag. Türelmes benn a román iskolákkal és hallgatag künn a román kormány tulságos követeléseivel szemben. Leirni nem, csak érezni tudjuk, hogy mennyire üdvös lenne, ha egyházi hatóságunk valamely utat és módot találna addig, míg e veszély orvoslása nem késő!

„**Szemerjai Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspök emlékezete. Ima és emlékbeszéd.**“ Görögényi egyházmegyénk közgyűlése alkalmával tartott gyász-emléknapon Szász-Régenben, jun. 30-án az imát mondta: *Tavaszy József* esperes; az emlékbeszédet tartotta: *Lénárt József* magyarói lelkész. Sok gyönyörűségünk telt e kis füzet tartalmában: úgy az ima, mint az emlékbeszéd a maguk nemében igazán szépek, meghatók; az egyik közvetlen, a másik emelkedett. Mindkettő méltó a nagy ember emlékéhez.

Maros-szenkirályi egyházközségünk temploma javára aug. 27-én a lelkészi lakáson nyári táncmulatság lesz. Védnök: Rosnyay Lőrinczné, Timár Jánosné. Elnök: V. Filep Albert. Alelnök: Székely Sándor lelkész, stb.

A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület közgyűlését Zelenka Pál püspök és Szentiványi Árpád kerületi felügyelő elnöklete alatt aug. 8—11. napjain Nyirgyházán tartotta meg. A kerületnek 11 esperessége,

az eperjesi theol. akademia, az eperjesi jogakademia, az összes főgymnáziumok mind képviselve voltak. Aug. 8-án különféle szakbizottsági ülések, gyámintézeti gyűlés és a kerületi értekezlet tartattak meg. A közgyűlés aug. 9-én istentisztelettel s azután a múlt évben megválasztott kerületi felügyelő megnyitó beszédével vette kezdetét. A megnyitó elhangzása után a püspök terjesztette elő nagy tömörséggel megírott, röviden minden fontos mozzanatot magában foglaló évi jelentését. Megemlékezik néhai püspökünkről is, a kit Kálvin erélyével felruházottnak mond s utódjáról, Bartók György, dr. püspökünkről, a kit tudós Zwinglinek nevez. A jelentésből kiemeljük, hogy 140 ezer frt hagyomány és alapítvány tétellett az előző évben a kerület javára, építkezésre pedig 170 ezer frt fordított. A közgyűlés tárgyai között van egy, mely a protestáns anyaszentegyház egyetemét is közelebről érinti. A tudomány, műveltség és fejlődés szemponjából ugyanis javasoltatott, hogy a budapesti tudomány-egyetemmel kapcsolatban, államköltségen egy ág. hitv. ev. theol. fakultás szervezése ügyében mozgalom indíttassék meg. Szívesen üdvözljük e javaslatot és óhajtjuk, hogy ne csak javaslatnak maradjon, hanem a mozgalom sikerre is vezessen.

A debreczeni ev. ref. tanítónőképző-intézet szeptemberben megnyílik. A tiszántuli egyházkerület és a debreczeni egyházközség áldozatkészsége előtt meghajlunk. Adja Isten, hogy Magyarországon az *első* ev. ref. tanítónőképző-intézet vivat, floreat, crescat!

A nagypéntek állami ünneppé nyilvánítása ellen Németországon — hol e kérdés már elég régen napirenden van — az ultramontanok kézzel lábbal ágítálnak, természetesen csak azért, mert a nagypénteket a protestánsok mindenha igazi kegyelettel ünneplik meg. Sőt egy biboros hercegprimás közelebről ki is jelentette, hogy a nagypéntek a róm. katolikusoknál nem ünnep. Tirol vakbuzgó lakói nagyon megbotránkoztak a biboros hercegprimás keresztyénhez nem illő kijelentésén, mert ők mindig megünnepelik a nagypénteket. Így van ez több pápistás jellegű országban is, p. o. Braziliában, Portugáliában, Spanyolországban stb. Madridban e napon a munka teljesen szünetel s méltóbb ünnepek tarják az urnapnál, peddig ekkor a »corpus Christi« tudvalevőleg fényes körmenetben, a négy világtájnak megfelelően négy oltárnál állítatik az egész világ elé imádás végett.

Tudomásul körlelkésztársaimnak. A körlelkészi szervezet revisio alá vétele tárgyában kelt emlékiratunkat illetékes helyére benyújtottuk. A beérkezett esperesi és körlelkészi vélemények alig némi módosítással, a legtöbb rész módosítás nélkül csatlakozott az előzetesen közölt tervezethez. A módosításokat a végleges szövegezésnél kellő figyelemben részesítettük. A kik véleményüket nem közölték: azokat beleegyezőknek tekintettük. Hálás köszönetünket fejezzük ki a nt. esperes urak iránt, kik nem vonták meg ügyünk-től szíves érdeklődésüket. Azon körlelkésztársaimat, kik a felmerült készkiadásokból reájuk eső csekély összeget még nem küldték be, — sajnos, hogy tizenhaton vannak — barátságosan kérem, hogy azt címemre elküldeni sziveskedjenek. Ha magam is szegény nem volnék: szívesen hoztam volna meg az anyagi áldozatot is, de így számítnom kellett a kollegiális támogatásra. M.-Ludason, 1899. aug. 14-én. Ujváry István körlelkész

Szerkesztő- és kiadóhivatal üzenete.

K. A. Szilágy-Nagyfalu. A dolgozatot megkaptam. Ha a szerkesztő haza érkezik, levélben válaszolok. Szíves üdvözlét! — **M. F. Nagy-Váti.** A múról mai számunkban megemlékezünk. Közelebről többet levélben. — **U. I. Maros-Ludas.** Az emlékirat közlését — a mint tehetjük — minél előbb megkezdjük. A tudósítás jön. — **I. J. Ördögkeresztur** Szép emlékbeszéd! So-

rát ejtjük. — Cs. K. *Etéd.* Közölni fogjuk. Szíves üdvözet! — B. Gy. *Barátos.* A kért számot küldöm. — *Többeknek.* Nagyön örvendünk a hova-tovább nagyobb mértékben nyilvánuló munkakedvnek, de könnyen érthető okokból óhajtanánk, hogy a cikkek a levélnek csak egyik oldalára irassanak. — *Ráth Mór könyvkereskedése Budapest.* A mutatószámot küldjük. A kívánt értesítést levélben.

Hivatalos rész.

2920—1899

KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegye mtt. Közgyűléséhez s összes kollegiumaink mtt. Előljáráshoz.

Az erdélyi ev. ref. papfiuk kolozsvári Szeretetházának mielőbbi megnyithatása érdekében kiküldött bizottság javaslatát Igazgató-tanácsunk teljertartalmulag elfogadván, már a f. év őszén tartandó rendkívüli kerületi közgyűlés elé előterjesztést szándékozik tenni a bizottság által kontemplált határozatoknak meghozatala iránt.

Mielőtt azonban ezt tehetnők, törvényes szokásainknak megfelelően az érdekelt egyházmegyék, illetve kollegiumok véleményeit kell kikérnünk a Szeretetház fentartására előirányzott némely jövedelmeket illetőleg.

E jövedelmekre vonatkozó javaslat az „*Erd. Prot. Lap*“ idej 29. számában közzétett bizottsági munkálat a, b, és c. pontjai alatt fölveve és egyfelől a Baldácsy-alap jutalékából egy részletnek az intézmény céljaira leendő fölhasználását célozza, másfelől pedig az egyházközségekre, lekipásztörökra és tanárookra szándékozik bizonyos évi rovatalt megállapítani, melylyel a Szeretetház fentartása addig is biztosítható legyen, a míg a szükséglet más forrásokból fedezetet nyerend.

Felkérjük ennél fogva az egyházmegyék Közgyűléseit és kollegiumaink Előljáráshoz, hogy a hivatalos lap idézett számában foglalt javaslatot egyik legközelebbi ülésében beható megfontolás tárgyává tenni s az a, b, és c. pontok alatt előirányzott jövedelmek megállapítására nézve véleményt nyilvánítani sziveskedjenek.

E vélemények betérjesztésére határidőül f. évi október hó 1-ét tűzzük ki.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 10-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel
elnök.

Kádár János dr.
titkár.

2921—1899.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi nt. Esperes aához.

Előfordult esetek alkalmából tapasztalta Igazgatótanácsunk, hogy a zsin. törvényeknek 212. §-a, mely a papválasztás vezetésére kidüldendő bizottság megalakítása iránt rendelkezik, sok helyt tévesen magyaráztatik és gyakoroltatik.

E §. rendelkezése szerint ugyanis a papválasztás vezetésére az egyházmegyei elnökségnek, tehát erdélyi egyházkerületünkben az esperesnek egy világi és egy papi egyénből álló bizottságot kell kiküldenie, mely bizottság eljárását azután a törvény 223. és 230. §§-ai értelmében épen az esperesnek kell első sorban fe-

lülvizsgálnia s formahibák esetén, saját hatáskörében, megsemmisítenie.

Ámde kerületünk némely egyházmegyében az elnöklő esperes önmagát küldi ki a bizottság egyházi tagjaként a választás vezetésére s így a 223. §. értelmében való eljárásnál, vagy a választási ügynek köz-igazgatási bíróság elé jutása alkalmával saját tényeinek lesz felülbírálója, megítélője

Ámbár kétségtelen, hogy az egyházmegyei esperesnek a választásoknál való jelenléte sok tekintetben czélszerű volna, de mert a zsinati törvény idézett rendelkezéseinek fogva az lehetetlen: felhívjuk összes nt. Esperes aait, hogy jövőre a papválasztások vezetésére hivatott bizottságok megalakításánál szigoruan a törvény rendelkezéséhez alkalmazkodni sziveskedjenek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 10-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel
elnök.

Kádár János dr.
titkár.

2929 — 1899.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi egyházmegyénk mtt. Közgyűléséhez és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tt. Tanácsához.

Főt. és mélt. Bartók György dr. püspök aa. az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet áldásaiban nem részesülhető papi özvegyek és árvák segélyezésének lehető fokozása érdekében a következő előterjesztést tette Igazgatótanácsunkhoz:

„Országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézetünk felállításával és életbeléptetésével lelkészeink nyugodtabb bizalommal tekinthetnek a jövő elé, nem kell attól rettegniök, hogy gyámol nélkül maradó özvegyüknek, árváiknak betevő falatja sem lesz, mert a nevezett áldásos intézmény, ha gondtalan életet nem is juttat részükbe, de legalább a mindennapi kenyeret, ha szűkösön is, de megadja nekik.

Annál elszomorítóbb azonban azoknak a szerencsétlen özvegyeknek és árváknak az állapota, kik ama körülmény miatt, hogy a gyámintézet megalakulása előtt jutottak támasz nélkül való állapotukra, önhibájukon kívül nagy részben nyomorú viszonyok között élnek maiglan.

Hogy szánandó állapotukon tőlünk telhetőleg segíthessünk, minden rendelkezésünkre álló eszközt meg kell ragadnunk. E tekintetben elsősorban természetesen az erdélyi ev. ref. egyházkerületi lelkészek és lelkészi özvegy-árvák gyámintézete jöhet számításba. Ez intézet azonban oly korlátolt anyagi eszközökkel rendelkezik, hogy az általa nyújtott segély szomorua n csekély. Első feladatunk tehát az, hogy kerületi gyámintézetünk egyes osztalékát, a mennyire csak lehet, felfokozzuk.

E végre az alábbi határozati javaslatot van szerencsém a méltóságos Igazgatótanács elé terjeszteni.

Határozati javaslatom a következő:

1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerületi lelkészek és lelkészi özvegy-árvák gyámintézete 1896. január hó 1-ével zárt intézetnek nyilváníttatik s új tagjai jelzett időn innen nem lehetnek.

2. Az egyházközségek, illetve a lelkészek az alap-

szabályok 3 b. 5. és 8. d. pontjaiban meghatározott és eddig fizetett járulékokat tovább nem fizetik

3. Az 1895. évi deczember hó 31-én innen elhalt lelkészek özvegyei és árvái igénye — miután ezek az országos gyámintézettől nyerik segélyüket az egyházkerületi intézettel szemben megszün.k.

4. Az 1896. január hó 1-e előtt elhalt lelkészek özvegyeinek és árváinak osztaléka az intézet alaptőkéje jövedelmének nagysága és az osztalékok száma arányában évről évre fokoztatik mindaddig, míg egy osztalék az 50 forintot eléri.

Egyebekben az intézet 1876-b n megállapított alapszabályai irányadók.

Jelen javaslat indokolására legyen szabad felhonom azt, hogy az 1896 óta elhalt papok özvegyei aránylag csekély befizetésükért oly özvegyjavadalomban (kétszázötven, 250 forintban) részesülnek, mely hasonlíthatatlanul magasabb azon segélynél (húsz, 20 frtnál), melyben a kerületi gyámegylet gyámoltjait részesítheti s ez előnyért méltányos, hogy a kerületi gyámintézettel szemben támasztható igényeikről lemondjanak, annyival is inkább, mert ez intézet terheiből aránylag csekély — mindössze évi 1 frt összeget hordoztak. S míg ők ilyen helyzetben vannak, addig a kerületi gyámintézet által segélyezett özvegyek az évi 20 forintból magukat sem képesek fentartani s nehéz kézi munkával keresik mindennapijokat s gyermekeiket nevelni nem képesek.

Szükséges ez intézkedés azért is, mert ha az igényesek számát ily módon meg nem szorítanánk, azok idővel annyira megszorodnának, hogy az egyházat a jelenleg kiszolgáltatható 20 frtnyi osztalékot sem volna képes egy időn túl fizetni, mert az alaptőke növekedéséről a részesek sokasodásával szemben szó sem lehet

Mindezek alapján kérem a méltóságos Igazgatótanácsot s általa az érdekelteket is, hogy javaslatomat elfogadni méltóztassanak.

Igazgatótanácsunk ez eléterjesztésben foglalt javaslatot teljertartalmulag elfogadván, arra vonatkozólag az összes egyházmegyék és püspöki vizsgálat alatt álló egyházak véleményeinek meghallgatását s azok tekintetbe vételével a javaslatnak már a f. év őszén tartandó főt. egyházkerületi közgyűlés elé teendő terjesztését határozta el.

Tisztelettel fölkérjük ennél fogva a czimben irt hatóságokat, hogy e javaslatot legközelebbi közgyűlésükön tárgyalás alá venni s arra vonatkozó véleményes javaslataikat Igazgatótanácsunkhoz *f. évi október hó 15-ig* mindenestre felküldeni sziveskedjenek.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának
Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 10-én tartott üléséből

Zeyk Dániel
elnök.

Kádár János dr.
titkár.

2960 — 1899. KÖRÖZVÉNY

Mindenik ev. ref. kollégium mtt. Előljáróságának.

Tudatjuk a mtt. Előljárósággal, hogy a f. évi javító- és pótló-érettségi vizsgálat marosvásárhelyi főgymnasiumunknál, 1899 szeptember 9-én lesz Deéy Zoltán kollegiumi gondnok aa. elnöklete alatt.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának
Kolozsvárt, 1889. augusztus hó 10-én tartott üléséből.

Zeyk Dániel
elnök.

örök István dr.
h. tanügyi előadó.

800--1899.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület nagy-szebeni egyházmegyéjébe kebeleztett *búzás-bocsárdi* anya- és karácsonyfalvi leányegyház papi állomására pályázat nyíttatik.

Az állomás javadalma

Búzás-bocsárdon lakás gazdasági épületekkel; 48 kat. hold és 1349 négyszög öl szántó föld egy tagban, melynek az adóját az egyház fizeti s melynek bérjövövedelme 255 frt. 24 kr az egyház tagjai által fizetett kepe és egyéb szolgálmányok váltsága fejében 275 frt, félévi útlagos részletekben fizetve; az egyház erdejéből 12 rakás fa. melynek levágatásáról és behordatásáról a lelkész tartozik gondoskodni, értéke 48 frt; meszeltetés árában az egyház pénztárából 7 frt. 50 kr; stólajárandóság a hívektől részint természetben, részint készpénzben 7 frt. 50 kr.

Karácsonyfalváról: törökbúza-kepe, készpénzstóla járandóság mintegy 15 frt. 71 kr. Összesen 618 frt. 95 kr.

Ez állomás tehát III. osztályu.

Kötelességek: Búzás-Bocsárdon minden lelkészi teendő végzésén kívül az elemi iskolában hetenként 2 órai vallástaniítás. Karácsonfalván esketés, keresztelezés, temetés és betegek látogatásán kívül karácson, húsvét és pünköstben úrvacsoraosztás.

Pályázati határidő f. é. szeptember hó 14-e, mely napig szabályszerűen felszerelt folyamodások nt. Nagy József esperes afiához Nagy-Szebenbe küldendők.

Kolozsvárt 1899. augusztus 11-én

Bartók György dr.
püspök.

PÁLYÁZAT.

A h-nánási hat osztályu ev. ref. gymnasiumban a menyinyiség- és természettani, illetőleg a mennyiség és rajzoló-mértani rendes tanári állásra pályázat hirdettetik 2800 korona (1400 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek.

Szükség esetében oklevelet még nem nyert, de az illető szaktárgyakból egyetemi tanulmányokat végzett ev. ref. tanárjelölt folyamodása is tekintetbe vétetnék, azonban az ilyen csak helyettes tanárnak választatnék meg egy évre 1800 korona (900 frt) javadalommal, a lakbért is beleértve De ha időközben oklevelet szerez. annak felmutatása után a rendes tanári fizetés stb. élvezetébe lép.

A rendes tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja leendő s egy évi sikeres működés után állandósítottatik, sőt a f. évre már megnyert ideiglenes államsegély rendszerezítése s a folyamatban levő szerződés megerősítése után törzsfizetése 3200 koronáig (1600 frt) emelkedhetik s a megfelelő korpótlékok élvezésére is jogot nyer.

A születési, képesítési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények f. hó 24-ig a h-nánási ev. ref. egyháztanácsához küldendők.

A megválasztott állását f. évi szept. 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig semmi esetre sem hagyhatja el azt.

H-Nánáson, 1899. aug. 8-án.

Kállay Árpád
főgondnok

Benkő Lajos
ev. ref. lelkészelnök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

6 frt
3 frt

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

A szomszédból.

Alapos megfigyelések és rendelkezésünk alatt álló statisztikai adatok eredményei bizonyítják a római katolicizmusnak szellemi és számbeli retrográd haladását — hazánkat kivéve — Európa minden államában. Pusztulása kétségtelen jelei pedig legszembeszökőbbek a különben politikai súlyban, gazdasági és erkölcsi állapotukban is hanyatló román (francia, spanyol, olasz) népeknél. Náluk a katolicizmus visszafejlődésének oka épen az, hogy végre meggyőződtek nemzeti hanyatlásuk okáról, mely nem egyéb, mint a katolicizmus szellemének túlerős befolyása: az állam munkássága irányára. E meggyőződés pedig sok ellenséget szerzett a kathólikus propagandának. Ott látjuk példáit Spanyolország cortesében, a hol már nyíltan tárgyalják ezt a dolgot; ott látjuk Olaszország és Franciaország közéletében, a hol a hon jövő állapotán őszintén aggódók már nem titkolják, hogy igen jól tenne, ha hazájukat egy kis protestántizmussal lehetne beoltani. Sőt már oitogatják is itt-amott.

A germán (angol, német, holland, svéd, norvég) népeknél sem tapasztalható Róma térhódítása, ha ugyan az anglikán egyház megkatholizálására tett újabb kísérleteket nem tekintjük ilyesfélének. De hiszen ez csak az angol hatalmi érdekek kokettirozása Rómával. Ki viláгурalmat akar, az még Rómának is gyertyát tart. Az egész teljességgel nem tekinthető komoly dolognak.

Komolyabb azonban a kathólikus akció nálunk, Magyarországon. És valljuk meg, egyelőre nehezen tudjuk útját állani törekvéseinek. A mióta ez a minden vonalon szaporán dolgozó kathólikus mozgalom megindult: állandóan keresem okait. Gondoltam az egyházpolitikai törvények által előidézett új viszonyokra. De hiszen ezek legfennebb védekezésre kényszerítenének minden egyházat. Aztán utoljára is ezekben a kathólikus egyház többet nyert, esetleg a papság veszített befolyásából, de az egyház egyeteme feltétlenül nyert. Itt a vesztőfél mi vagyunk és szomorúan tapasztaljuk beteljesedését azoknak a jóslatoknak, melyeket a szemes és körültekintő Révész Kálmán kassai lelkész egy, a budapesti prot. lapban megjelent cikkében mondott volt még akkor, midőn a jelzett törvények csak kon-

templálva voltak. Bátran kimondja ugyanis, hogy először anyagi erőben kell a különböző egyházakat egyenlősíteni és csak azután kell a jelzett törvényeket megalkotni, mert a következő harcban feltétlenül csak az anyagiakban gyengébb veszíthet. Az pedig mi vagyunk.

Hanem ettől tekintünk el, mert hiszen a szorgos akció, mely öntudatlan folytatódik ott túl, csak eredménye egy oknak. De hát hol a valódi ok, az t. i., mely mozgatja a dolgot?

Tán a katolicizmus újjáébredésében? Óh nem! Hisz akkor más államokban is ébrednének! Róma ezer keze ott is szőné a jövőt. Vagy talán a szentlélek fokozott ereje szállta meg a tiara-örök a balközhinek hordozóit? Szóval, valamelyes olyan mozgalom ez, melynek nem csak ösztöne, de lelke is van és magasabb ideális czélokért, vagy nemzeti irányu törekvésekért emelt zászlót és hajszolta fel a hívek egy részét? Ez hozta volna ki a jezsuitákat sötét rejtekeikből? Óh Istenem, hát mikor szolgált a katolicizmus ideális czélokak akár hazánkban, akár más valahol?! Minden harca csupa hatalmi érdek volt mindig és legyünk tisztában vele, hogy most sem egyéb, mint külső érdek és pedig nem a papság, sem a nép, hanem a *kathólikus főurak érdeke*.

Ok mozgató oka a keményen megindult magyar kathólikus akciónak. Nem jó szemmel nézik a sok polgári rendből felkapaszkodott embert az érseki, püspöki és elég fényes, sőt gazdagon jövedelmező kánok állásokban. Hiszen ezen állások nem a polgári rendből kimosdott embereknek valók. Hiszen a história tanúsága szerint a középkorban még hercegi méltóságok is ültenek a püspöki és érseki székekben, az egyéb főúri rendbeliek pedig csaknem kizárólagos tulajdonosai voltak a jobban jövedelmező episcopátusoknak. Aztán úgy vélekednek a kathólikus főurak, hogy ezek a szép jövedelmű állások nem is közönséges halandók részére vannak alapítva, miután azok nem is tudják, hogyan kell elkölteni a gazdag jövedelmeket.

Mindezekből és ezekhez hasonló dolgokból kifolyólag már in petto meg is vannak azok a leendő főúri püspökjelöltek, érsek-kandidátusok a különböző theologiai intézetekben. Sőt már néhány gyakorló pappá is kinötte magát.

Igen ám, csak hogy az még nem elég, gondolja magában ama vakbuzgó főurak rendje, hogy jelöltek legyenek adandó alkalmakra készen. Érdemek kellene! És az ilyesmivel nem mindig, sőt legtöbbször nem a kinevezendő főúri jelölt érdeme, hanem a hozzá közelálló egyházi irányu tevékenysége a fődolog. Egy vakbuzgó dáma tevékenysége hamarabb püspöki székhez juttathat, mint a kánonjog tudása, vagy a római doktorátus.

No hát, tisztán ezen okokból vegyül újabban oly szívesen a finom párfümillat a tömjénnel. No hát, ez az oka még a néppárti politikai akcióknak is, melyekről tudjuk, hogy hátuk megett elég jónevű főurak állanak, kik szívesen beleugratták a dolog mivoltával teljesen ismeretlen, nagyobbrészt tót és sváb papokat az agitáció hajszájába.

Tisztán osztályuralom érdeke az egész mozgalom, melyet valljuk meg, elég nyíltan és nem is nagyon válogatott eszközökkel folytatnak ellenünk. Ezért nincs okunk a nyughatatlanságra, ha itt és amott egy pár reversálissal bemutatják magukat, mert a dolog csak addig tart, míg a dologgal a hívek és az alsóbb papság is tisztában lesznek. Ha aztán nyilvánvalóvá válik az akció mozgató ereje, akkor azt hiszem, tisztában vagyunk, mi fog következni. Talán addig beüt egy kis szekularizáció is. Ez mindenestre hideg zuhany volna a hódítási buzgalomra. Csak hogy a főurak püspökségével épen ezt akarnák akadályozni, mert úgy mondják, azoknak sokkal fokozottabb bátorságuk leend az állam törekvéseivel szembeállani. Existenciális kérdés mérülne fel ebből, mert sok tönkrement főúri vagyont megrepáráltak már a multban azok a püspöki székek. A szekularizációval pedig semmivé lenne az az egyetlen gyógyszer is.

Hát legyünk tisztában a felett, hogy azok a hangzatos szólamok, melyekkel a harcz ellenünk foly, csak szólamok hatásával bírnak; a mozgalom valódi ereje csak az, a mi a kathólicizmusnál eddig is volt: osztályérdek. Ez már sokkal nyilvánosabb, hogysen ők is tagadhatnak.

Bartha Lajos

aranyos-gyéresi lelkész.

Egyházi élet.

Bartók György dr. püspöki körútja.

»Nagytiszteletű Szerkesztő Úr!

Orbai egyházmegyébe kebelezett Papolcz virágzó egyházközség hívei által a millenium éve alatt épített, ugyanazért milleniumi nevet nyert, mintegy 20,000 frtba került díszes, góth stílusú templom ünnepélyes felavatása aug. 27-én történt meg. Ez ünnepély fényét nagyban emelte *Bartók György dr.* püspök s kíséretében Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző és theol. igazgató-tanár, Nagy Károly theol. tanár, Sylveszter Domokos szászvárosi lelkész, Sándor József országgyűlési képviselő, Szekula Ákos vezérigazgató, Zathureczky Gyula egyházmegyei főgondnok stb. s több egyházi és világi notabilitás megjelenése. Különben az ünnepély részletes lefolyásáról tudósításom a következő:

Az ünnepélyt megelőző napon, 26-án déli 12 órakor érkezett Bartók György dr. püspök többek kíséretében a barátosi, mint az orbai egyházmegye első

vasuti állomására, hol a fogadtatására megjelenő papolczi díszes küldöttségen kívül az egyházmegye képviselői, papsága, élükön Csia György egyházmegyei főgondnokkal és Péter Károly esperessel s a barátosi egyházközség nagyszámu közönsége várt reá. A vonat zaja elmúltával, midőn élénk éljenzések közt főpásztorunk kocsijából kilépett, Csia György egyházmegyei főgondnok lépett elő, ki üdvözlővén a megjelenő főpásztort, tartalomdus beszédben reá utalt az orbai egyházmegye jelenlegi bajaira, sérelmeire, kérvén főpásztorunkat azoknak orvoslására. Mire főpásztorunk a következőkben válaszolt:

(Gyorsírás után.) Mélyen tisztelt Gondnok úr! Szeretett Lelkésztársaim! Egyházmegyének igen tisztelt képviselői s a kik itt vagytok mindnyájan testvérbarátaim az Úr Jézus Krisztusban és vérszerint! Jöttem, mivel minden időben meg voltam győződve ezen egyházmegye lelkészkarának, képviselőinek irántam mindig s leközelebb is tanusított szeretetéről, ragaszkodásáról. Jöttem ezen egyházmegyébe, mert ha körültekintek, egyfelől a nt. esperes urtól, első tanítómától kezdve itt látom tanuló-társaimat, tanítványaimat s ha semmi se fűzne is, már ez egymagában elégséges szentkötelék volna. Örömmel jöttem azért, mert ezen egyházmegye azon épült végvár, hol minden időben híven ápolták a szent érzelmeket, melyek az embert boldogítják. A mai nap reánk nézve ünnep és legyen ünnep is, mely pillanatban emeljünk oltárt a szeretetnek, a hitnek, a nemes elhatározásnak, a szent célokknak és a lángoló lelkesedésnek, mert ezen érzések, ha megvannak s híven ápoltatnak, meg van erősítve a vallásos buzgóság. Hiszen e nemes érzelmeknek gyümölcse a papolczi templom is, melyet ezen nemes érzelmek, munkás szeretet hoztak létre. Ezen érzelmekről teszek tanuságot én is, ki személyesen jöttem, hogy meglátogassam lelkésztársaim, híveim munkáit, hozva magammal a szeretetet.

És én azt hiszem, hogy a kik velem ezen munkában részt vesznek, kárba vesztett fáradságot nem cselekesznek. Valamint 300 éven keresztül vallásos buzgóság életet mutatott, azonképen meg fogja hozni munkánk a maga gyümölcset s lefogja aratni azt a jövő nemzedék. Hazánk, egyházunk, magam és társaim nevében az irántunk tanusított ragaszkodásért és üdvözléért fogadják őszinte köszönetemet.

Eme lelkesítő szavak után élénk éljenzés közt Péter Károly esperes társaságában a reá várakozó négyes fogatú kocsiba szállt főpásztorunk s útnak indult kitüzött célja felé, Papolcz egyházközségébe. A mintegy 60 kocsiból álló menetet 50 régi székely viseletet visszatükröző díszöltözetbe felöltözött papolczi lovasbänderium nyitotta meg. Meglepő és minden szemléltőt bámulatra ragadó volt emez impozáns díszmenet. Barátos község fellobogózott utcáin áthaladva, kellemetlen idő daczára is alig 3/4 óra mulva Papolcz községbe érkezett, hol a község végpontján felállított (Isten hozott) felirattal ellátott, virágcsokrokkal, koszorúkkal és nemzeti zászlókkal díszített, fenyőlombokból készült díszkapuhoz tarack-lövések közt megérkezve, *Veres Károly* helybeli lelkész az egyházunk fejéhez vallásos és hazafias érzülettől áthatott beszédet intézett: (Kézirat alapján.)

Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Úr!

Lelkes örömmel vártuk e napot, melyen Méltóságodat szívünk szeretetével üdvözölhetjük körünkben; midőn először lépte át egyházunk és községünk küszöbét. Igen, üdvözöljük azzal a szeretettel, melyet a századvégi utilitarizmus és emberi önzés még ki nem irthatt, azzal a szeretettel, mely élet fakaszt, virágot hint, gyümölcset ígér s mely ez egyházközség híveit nem engedte nyugodni addig, míg itt országreszünk keleti védbástyája alatt, elavult és már-már összeomlással fenyegető templomunk helyett nem emeltük Isten dicsőségére és a magyar nemzeti érzelem ápolására

Igen, üdvözöljük Méltóságodat, hogy a nehéz és fáradságos munkát nem sajnálva, eljött hozzánk, hogy e népnek öröm-ünnepében részt vegyen, sőt megjelenésével magasztossá és szentté tegye azt; — igen, eljött Méltóságod, hogy az örök igazságoknak és örök eszméknek emelt eme templomot fölszentelje, — mert valamint amaz égfelé nyuló falak és amaz égre mutató csillag a keresztyénség örök életét, az eszme örök diadalát hirdette, — úgy Méltóságodnak köztünk való megjelenése *élő bizonyossága annak*, hogy jobbszemünk, lelki vezérünk vezérlete alatt nekünk küzdeni, szenvedni és munkálni szent kötelességünk ama zászlóalatt, melyet Méltóságodnak kezébe adott a közbizalom s melyet Méltóságod, mint egyházunknak feje hivatva van fennen lobogtatni s melyet győzelemre vezetni, dicsősége közlünk a legkisebbnek éppen úgy, mint a leghatalmasabbnak.

És nekem úgy tetszik, mintha ez örvendező sokaságban ama betániai lelkesültséget látnám, melylyel egy napon az »ember fiát« fogadták örömmel az arczokon, elragadtatással a szivekben; csak hogy ők, ki jött vala hozzájuk, attól világi uralmat, földi diadalmat vártak, e nép s mi azt Méltóságodtól nem várjuk, ezért szentelt a mi örömünk; — azok ruhájokat az érkező elé terítették, mi csak sziveinket alánljuk föl s ezért a benső örömről mi nem kérünk sokat, csak bizalmát, *szeretét*, mely lelkesítsen s buzdítson szolgálni az igéért, küzdeni a szeretetért, győzelemre vezetni egyházunkat, mely hisszük, Méltóságod vezérlete alatt hasonlatos *lesz a kősziklára épített házhoz, melyen a pokol kapui sem vehetnek diadalt*. Erre kérem én itt e helyen Istennek kegyelmét, kinek jósága tegye Méltóságod munkáját mi közöttünk áldottá és örökre emlékezetessé. Még egyszer fogadja szívünk teljességéből üdvözlésünket.

Eme lelkesedéssel, szónoki lendülettel elmondott beszédre, többször megújuló éljenzés elhangzása után a magas vendég röviden, de szívből jövő gyönyörű beszéddel válaszolt

Ezután a menet a helybeli lelkész lakására ki sérte főpásztorunkat és kíséretét, a vendégek pedig a részökre kijelölt helyekre szállásoltattak. Ebéd után a megjelent lelkészkar, tanítókar és jegyzők kara a helybeli egyháztanács, a községi képviselőtestület s végre a tanuló ifjuság tisztelgett. A helybeli daleylet pedig este fél 9 óra körül ének- és fáklyásmennettel tisztelte meg.

A tulajdonképeni ünnepély e hó 27 én d. e. 10 órakor vette kezdetét. A régi, de az itt szülöttnek mindig kedvesen hangzó harangok elhangzásával felnyíltak az új templomnak ajtói s csakhamar a beözönlő nagyszámú hallgatóság által meg lett töltve annak belseje. Itt láttuk a többek közt: Hollaky Attila főszolgabíró, Zentai Dávid, dr. Vajna Gábor, dr. Koréh Lajos ügyvéd, Gyárfás Gy. vármegyei főmérnök, Csia György gondnok, Szonda László gondnok, Csia Elek gondnok, Különte Mózes gondnok (K.-Vásárhelyről) urakat, Benke István, Péter Mózes és Sándor, Tárkányi György gymn. tanárokat. S a lelkészek közül az orbai egyházmegye teljes karát, továbbá Kövér András, Vén Mihály, Bodor Géza espereseket, Csekme Ferencz geryeszegi, Benkő István rákospalotai, Szabó Jenő illyefalvi, Révay Pál s.-szentgyörgyi, Kovács István k.-vásárhelyi, Bőjthe Géza szemerjai stb. lelkész urakat. Mondanom sem kell, hogy e nagyszámú közönséget nem a helybeli hitfelekezet tagjai képezték, hanem más, többmértöldnyi távolságról, úgyszólván egész megye területéről kora reggeli óráktól kezdve az ünnepély kezdetéig szakadatlanul érkező különböző hitfelekezetű vendégek. Megszólalt az új, Szalay orgonaművész által 1600 frtrért készített díszes és kellemes hangzású orgona s a közönség lelkes éneklése közt lépett be Péter Károly s több mint 80 lelkész által követve Bartók György dr. egyházunk püspöke, kezé-

ben tartva a bejáratnál hat nemzeti színű s hat tiszta fehér ruhában felöltözött fiatal leány, egyike Imreh Matild által üdvözlő szavak kíséretében átnyújtott élő virágokból összeállított szép virág csokrot. A közönség énekét a helybeli dalkör „Szent hitünk hajlékában“ czinű éneke követé, mialatt szószékre lépett Földes György zabolai kitűnő lelkész, ki a következő szavakban szólt az Urhoz:

(Előima.) »Leborulunk előtted, »öröm- s hála-énekléssel« borulunk le te előtted a »te szentségednek ékes helyén«,¹ óh szent, óh véghetetlen Isten, »mi Atyánk, ki vagy a mennyekben!«²

Óh, mert »ez a mai nap örömondásnak napja«.³ »Ez a nap, melyet vártunk«,⁴ »ez a nap, melyet az Ur rendelt, örvendezzünk és vigadjunk ezen.«⁵ »Menjünk elibe az Urnak hálaadással, énekeljünk neki dicséreteket.«⁶

Uram! mindenható Istenünk! Örömünk és hálaünk forrása az, hogy ez új hajlékot ma szenteljük a te templomoddá.

Templom állott, óh Uram! ezelőtt is e díszes épület he yén, melyben e gyülekezet sok most is élő, óh de sokkal több »jobb hazába költözött« hívei az idők hosszú során át kerestek és találtak az élet küzdelmeiben erőt, szenvedéseiben vigasztalást, örömeiben bölcsességet s minden körülmények között megnyugvást; melyben elhívott szolgálók prédikáltak az ígét alkalmas és alkalmatlan időben; hirdették Uram! a *békességet*, melyet a világ nem adhat; a *hitet*, mely képmutatás nélkül való; a *reménységet*, mely meg nem szégyenít; a *szeretetet*, mely nem hazug és tetetett; a *tudományt*, mely nem végezett magában egyebet tudni, mint a Jézus Krisztust. De Uram! »fel-forgat a nagy századok érczeke mindent!« Az idő minden földieket megemésztő hatalmánál fogva itt is betelt Üdvözítőnk jóslata: »*Nem marad ebben egy kő más kővön, mely el nem romlana!*«⁷ Elromlott, az enyészett sírjába szállt alá a régi templom, hogy annak romjain — mint fönix hamvaiból — új életre keljen e díszes új hajlék.

Óh, de Uram! az ó-templom romjai felett, mint egykor a babiloni fogságból hazatért izrael népe, remény és kétség, bizalom és csüggedés vegyes érzelmeivel állott e gyülekezet népe is, hogy vajjon lesz-e ereje, honnan nyer segedelmet, hogy »*újonnan megépítse a házat, mely annak előtte sok esztendővel építetett*«⁸ s az idő romboló ereje alatt összeroskadott.

És te — segedelemnek Istene — mint hajdan föl-kent királyod, Dávid az ő fiához, Salamonhoz, — bíz-tatva szólottál e néphez: »*légy bátor és erős és kezdj hozzá, semmit ne félj és ne rettegj, mert én veled leszek. téged el nem hagyalak, tőled el nem távo-zom, miglen az Ur háza minden mesterségének műve elvégeztetik*«.⁹

És úgy lőn Uram! A kik »te benned bíztak eleitől fogva«, meg nem csalatkoztak; a kiknek te valál reménységük erős vára: meg nem szégyenültek; a kik »*az ő tehetségük szerint adának az építésre való költségre*«¹⁰ czélt értek és íme: »*nagyobb lett ennek a második háznak dicsősége, hogynem az első háznak dicsősége!*«¹¹

Im' ezért szentelünk ma néked öröm- és hála-ün-nepet, óh jó Istenünk, édes Atyánk, midőn e házat imádásod templomául felavatjuk.

Te pedig Uram! tedd állandóvá örömünket; vedd kedvesen hálaunkat s mutasd meg hozzánk való további kegyelmedet abban, »*hogy a te szemeid e házra nézzenek éjjel és nappal!*«¹² Óh, mert Uram! az élet küzdelmei, szenvedései, a halál fájó veszteségei között nincsen nekünk más menedékünk, mint a te szent

¹ I. Krón. XXVI. 29. — ² Máté VI. 9. — ³ II. Kir. VII. 9. — ⁴ Sir. II. 16. — ⁵ Zsolt. CXVIII. 24. — ⁶ Zsolt. XCV. 2. — ⁷ Máté XXIV. 2. — ⁸ Esdr. V. 11. — ⁹ I. Kron. XXVIII. 20. — ¹⁰ Esdr. II. 69. — ¹¹ Hagg II. 9. — ¹² I. Kir. VIII. 29.

háza, a hol kisírjuk bánatunk könnyeit és a hol vígasztalást, bátorítást, erőt nyerünk küzdeni, szenvedni, remélni tovább, tovább míg »a minden élő embernek rendeltett ház, — a koporsó elhív minket«¹.

Óh, bizony Uram! drága nekünk ez a hely; boldogok vagyunk, a mikor »lakozunk a te tornáczidban; megelégtettünk a te háznak javaival, a te templomodnak szent dolgaival«².

Uram! e boldogságot keresi most is a mi lelkünk; e boldogságot, háznak javait óhajtja a mi szívünk. S hogy abban részesüljünk, add, hogy mint élő kövek — magunk építtessünk fel, hogy legyünk lelkiház; add, hogy levetkezzvén ma az ó embert, öltözzük fel az új embert. Hogy így, Uram! megnyerhessük eme kegyelmes ígéreted teljesülését is »az én hajlékomat közöttetek helyeztetem és az én lelkem meg nem útál titeket; tiközöttetek járok szüntelen; leszek néktek Istenetek, ti pedig az én népem«³.

Uram! teljesítsd be rajtunk ez ígéreted. Szenteld meg ünneplésünket s add, hogy a te beszéded, mely »édesb a méznél«, teremje meg mibennünk a »lélek és élet« gazdag gyümölcseit. Hogy így nemcsak külsőleg, holt kövekben, hanem belsőleg, élő kövekben legyen nagyobb ennek a második háznak dicsősége, hogynem az első háznak dicsősége.

Néked pedig »örökévaló, halhatatlan, láthatatlan, egyedül bölcs Istennek légyen tisztesség és dicsőség mind örökkön-örökké. Amen«⁴

(Folyt. köv.)

Jogszerzés — jogvesztés.

(Pár szó az orbai egyházmegye határozatához.)

Hozsánna kiáltással üdvözlöm az orbai egyházmegye legközelebbi közgyűlésén hozott ama kettős határozatot és indítványt, mely kollegiumi tanszékeink kerületi képviselők és a kerület fennálló tanárválasztási joggyakorlatának módosításait czélozza. Teszem ezt, nem azért, mintha magával a határozattal teljesen egyetértének, hanem azért, mert ebben, a mi viszonyaink között merésznek nevezhető föllépésben egy szebb jövő közelgő hajnalhasadása jelzésének első pity-palaty-szavát sejti lelkem.

Senki sem tagadhatja ugyanis, hogy azon negyed-félszázados, szóval, tollal és karddal folytatott csatározások, melyeket protestáns és református egyházunk részint az egyén vallás-erkölcsi, részint a magyar faj nemzeti szabadságáért vívatott meg: kálvini Sionunk csont-, ideg-, véredény- és izomrendszerét egyaránt enerválták.

Ennek következtében, midőn e megviselt és el-lankadt szervezet a legutóbbi alkotmányos éra kedvezőbb viszonyai között fölelevenedett, nem volt más mit tennie, mint magát konzerválnia. Ezért van az, hogy egyházi központjaink a községektől kezdve fel egész a zsinatig egy törekvésnek adóztak: az egyház teste organizálásának és anyagi ereje megszilárdításának.

Ellenben az egyház lelke és szelleme kiépítésére vonatkozólag nagyon kevés, mondhatni semmi sem történt.

Az a határozat és indítvány azonban, mely egy csapással nyílt kérdéssé teszi kerületünk egyik fundamentális tényezőjének eddig gyakorolt és törvény

¹ Jób. XXX. 23. — ² Zsolt. LXV. 5. — ³ III. Móz. XXVI. 11. 12. — ⁴ I. Tim. I. 17.

által szentesített jogait: az közel jár ahhoz, hogy gyökerében rázza és termékenyítse meg egyházunk lelki és szellemi életét.

Hisz a magyarnak veleszületett jogérzéke van s ettől vonatva, nem hagyja a maga igazát; nem, körömszakadtáig! Épen ezért a jelzett kérdés feletti vitába akaratlanul is beleviszük mind azt, a mi ezzel összefügg, mind azt, a mi lelket önt belénk, mind azt, a mi lappangó parázs a mi sziveinkben.

Első sorban is el kell döntenie a vitának, hogy kormányzati rendszerünk képviselők maradjon-e, — képviselők maradjon-e a régi alapon, vagy a presbyteri rendszerű ölti magára, avagy épen új alapon szervezi képviselőkét? Ezzel együtt elválnak: teljesen egyek leszünk-e a többi kerületekkel, vagy nem? Mindez bele sodor a vita hevébe. Itt dől el, el kell dölnie, hogy protestánsok akarunk-e maradni, vagy kathólikizálunk öntudatlanul? Eldől, el kell dölnie, hogy a Kárpátok között maradjunk-e, vagy »ultramontánok« leszünk a szónak egy új értelmében? stb stb.

Ez az, a miért én oly melegen üdvözlöm az orbai határozatot. Magával a határozattal — úgy a mint irva van — nem értek teljesen egyet.

Ugyanis a határozatnak — felfogásom szerint — nem lehet más czélzata, mint az, hogy egyházi ügyeink intézésében az egyházi és a világi elem pártását biztosítsa. Azonban, ha tanárainkat megfosztanánk képviselők rendszerünkben eddig gyakorolt jogaitól, a pártás elvét amugy sem valósítanók meg. Hiszen az erdélyi kerület Utasítása 51—52-ik §-ai alapján eszközölt hozzávetőleges számításom szerint, ha az egyházmegyék által választott képviselők felét egyházi, felét világi képviselőnek számítjuk (így hozná magával a pártás elve): lenne mintegy 180 világi és 8 egyházi képviselőnk. Száz tanárunk nincs, márpedig csak az esetben valósulna meg a pártás elve, ha ennyi (100) világi képviselő esnék ki kerületünk képviselőkéből.

Aztán meg határozottan jogvesztés lenne tanárainkra nézve a hivatalukhoz kötött képviselők eltolása. A mai korban, midőn a demokratikus józan áramlat van hivatva megtörni amaz anarkhisztikus és szociálistikus törekvéseket, melyek jogot akarnak szerezni, igen gyakran minden jogczim nélkül: legalább is ellenkezik egyházunk hivatásával és czélzatával az, hogy jogcsorbitást kövessünk el. Már magából az emberi természetből, az öntudatos ember legprimitívabb ethikai érzetéből foly az a törekvés, mely inkább szeret szerezni jogot, mint elveszíteni azt.

Kerületünk kormányzatában a pártás elvét könnyen keresztül vihetjük jogszerzés által. Mire hát a jogcsorbitáshoz folyamodunk?!

Hiszen az egyházi rendnek (?) Erdélyben elejétől fogva megvolt az a törvény által biztosított joga, hogy annak minden tagja részt vegyen az egyházi legfőbb hatalomnak gyakorlatában. Csupán a visszás uzus módosította oda az ügyet, hogy az u. n. primus inter pares-ek (a szó szélesebb értelmében) éljenek jogaikkal a főkonzisztorium teljes gyűléseiben.

Meg van hát a jogczimünk arra, hogy jogot szerezünk az egyházi rendnek (?) Sőt — ha jogcsorbitást nem akarunk előidézni: — kötelességünk feladott jogainkat visszaszerezni! A pártás elve, mely a

többi kerületekben érvényre jutott, ezt megköveteli. Mivel vagyunk mi rosszabbak magyarországi paptársainknál? Miért gyakoroljunk kevesebb jogot, mint ők?!

Mindezeknél fogva elvem az, hogy ne *jogvesztés*, hanem *jogszerzés* által juttassan érvényre kerületünkben a paritás.

A módozatokra most nem terjeszkedhetem ki, de ha a kérdés felszinen marad (mit én szívből óhajtok s remélek is) s a szerkesztőség szívessege annak lehetőségét biztosítja: annak idején azokat is megkísérlem körvonalozni.

Mondanom sem kell: a kettős indítvány második felét ellenmondás nélkül irom alá. Az, mint a mely az Igazgató tanácsot biztosítja minden hozzá méltatlan eshetőleges gyanúsítás ellen s mint a mely a tanári pályázatok számát hivatva van megkétszerezni: önmagában megáll, ha kell ellenvetéssel is s ha kell támogatás nélkül is.

Csia Kálmán.

Jelentés

a brassói ev. ref. egyház 1898. évi állapotáról.

Mélyen tisztelt Általános Egyházi Közgyűlés! Először őszinte szívből jövő üdvözetemnek kívánok kifejezést adni, a midőn ez évben is ilyen szép számmal megjeleni méltóztattak e helyen, hogy a presbyteriummal és képviselőtestülettel együttesen széttekintsünk egyházi életünk térein, bércein, sziklacsucain, mélységein és így gyülekezetünk érdekeinek figyelembevételével a jövő munkásságára nézve egyöntetű eljárási módokat állapítsunk meg. Mivel a mult tanító mestere a jövőnek: mint eddig tettem, úgy ez évben is, mintegy anyagúl az elmélkedésre, előadom a mélyen tisztelt Közgyűlés előtt a mult év tevékenységét, az elért szellemi és anyagi sikereket, a felmerült akadályokat és azoknak mikénti elhárítását. Teszem ezt pedig azért, hogy a gyülekezetben az egyház kormányzó-testülete iránt először a bizalmat fokozzam; de teszem másodsor azért is, mert jól tudom, hogy minden nagyobb eredmény csak az által érhető el, ha minél több egyéniség működik közre annak létrehozásán.

Eredményekre pedig kálvinista anyaszentegyházunknak tényleg nagy szüksége van úgy a hit- és erkölcsi élet fejlesztése, mint az anyagi erőgyűjtés tekintetében. Nemzeti és társadalmi létünk magasabb létérdekei egyaránt igénylik az ő kálvinista szellemen lüktető őserőt, az egészséges közszellemet.

Magyar társadalmunk saját kárán tanulta meg, hogy századunkban világgá kiáltott elv — a vallás másodrangú szerepre jutott, mert az államszervezeté a vezetés minden társadalmi intézmények létrehozásában és fentartásában — nem felel meg az erkölcsi világrend örök törvényeinek és így az emberiném természetének sem. Igaz, hogy az általános humanitás elvei nyomán, mint mindenfelé, úgy nálunk is állottak elé emberbaráti egyletek, kór-, árva-, szegény- és lelenczházak; bár ezek áldásos volta eltagadhatlan, csodálatos, hogy a mi társadalmunkban mégis csak ve-

getálnak látható nagyobb eredmények nélkül. Szerintem a baj oka abban rejlik, hogy jótékony intézeink leszakadtak azon tápláló kebelről, melyről életet mérithettek volna: a tiszta keresztyéni, krisztusi szeretet kebeléről. Pedig csakis ez az erőforrás az, mely a sikert biztosíthatja.

Vallástalan és keresztyéntelen szeretettel hatni nem lehet. Nem elég csak kenyeret adni az éhezőnek, hanem meg is kell azt fűszerezni a krisztusi szeretettel; nem elég felruházni a meztelent, hanem a krisztusi szeretet melege kell kiáradjon abból; nem elég hajlékot adni a hajléktalannak, hanem a krisztusi szeretet kell nyújtson abban csendes pihenést.

Ezt a szeretetet nélkülözik a mi társadalmi intézményeink, a minek szomorú következménye azután, hogy bár a testet megtartják, de a lelket elveszítik, vagy legalább műveletlenül hagyják. Igen nagy baja magyar társadalmunknak, hogy a kathólicizmustól a protestánsok is eltanulták a külsőségekkel való megelégedést vallásosság tekintetében; nagy baj, hogy már mi is kezdünk csak tömegekben vallásosak lenni.

Ha nagy ünnepeken a templom jól megtelik, el vagyunk ragadtatva, de azután nem jut eszünkbe azzal is törődni, hogy az a sok ember hova megy templom után. Szeretjük a fényes gyülekezeteket, de az már alárendelt kérdés, vajjon van-e a tagok nagy részének személyes hite? Innen ered azután, hogy az emberek nagyobb tömegekben hisznek őseik vallásában, de külön-külön zavart és megdöbbenő tájékozatlanságot tanúsítanak a hit legelemibb kérdéseiben is. Azonban e zavar, tájékozatlanság és az ezekből fakadó egészségtelen közszellem nem a keresztyénség, avagy a protestánsizmus fogyatéka, hanem az emberi szellem maradiságának, közönyének és csökönőségének szomorú következménye. Az evangelium Istennek ereje minden lelkeknek üdvösségére. A protestánsizmus pedig az evangéliumból a 16. században a kiváló lelkékben kifejeződött istenfűrészi vezéreszme, mely sokakat az igazságra elvezérelt.

Kálvint Isten vezérelte Genfben, ebbe a középkor bűneitől hemzsegő városba, melyben az erkölcstelenség már visszataszító undokságokig fokozódott. És e bűnbe került várost Kálvin átalakította úgy, hogy kálvinista Róma lett belőle, azaz egész Európában központja lett a kálvinizmusnak. Genf átalakulása jellemzésére leírom Michelet történetíró szavait: »Genfnek meg kellett magát tagadni, hogy egy testi, kéjelgőkereskedővárosból a szenteknek és vértanúknak nevelő intézetévé és olyan műhelylyé alakuljon át, hol az igazság mátyrjai képeztessenek. És mindez a Kálvin műve volt, a ki maga is a vértanuság legtökéletesebb alakja és vasszilárdságu törvényalkotó volt.«

A történelem könyve arra tanít, hogy minden kornak van egy-egy nagy mozzanata, ehhez fűződnek a népek történetének vezéreszméi; ilyen mozzanat volt a 16. században a reformáció is. Kálvin reformatori nagy lelke hatásának nyomaira találunk Erdély bérceitől Hollandiáig, Britanniától Éjszakamerikáig és ha tekintjük a németek prófétájának — mint Luther Mártont neveztek — munkásságát is, elmondhatjuk, hogy a protestánsizmus széthinté már sugarait az az egész művelt világon.

Magyar hazánkban a reformáció égi áldás volt. De ezt megirigyelte Róma és ellenreformációt indított és csellel, erőszakkal dolgozott az új eszme diadala ellen. Azonban, bár 800 templomot és annyi iskolát ragadtak el őseinktől, papjaikat, tanáraikat a nápolyi gályára hurczolták, a protestánsokat a közhivatalokról leszorították, mégis meg nem ronthatták apáink vallását, mert az igazság lelke a küzdelmek napjaiban erősekké tette őket. Az elvett templomok helyébe újakat építettek, papjaik türtek, a hívek nélkülöztek, azonban el nem hagyták szent hitüket. Most azonban, hogy megszűntek az üldözések, a lelkekre a katólikus hitközöny kezd tapadni és ez nagyobb romlás rajtunk, mint a hajdani üldözés volt. Ma már a mi sorainkban is akadnak olyanok, a kik a protestántizmust nem tekintik pozitív életelvnek, hanem csak egyszerű ellenzéknek a katólicizmussal szemben. Ne csodálkozzanak ezen; én, a ki a közönséggel foglalkozom és így módomban van a hitélet ütereit tapogatni, sokszor találkozom oly helyeken is, a hol nem reméltem volna, hitvallásunk, egyházi szervezetünk intézményeinek te-

rén alig képzelhető járatlansággal; ez ólomsulylyal nehezedik lelkemre, mert ilyen állapot mellett nem csodálom, ha ma mindenfelől hallik a panasz, hogy az ifjabb nemzedék apái vallását meg nem becsüli, sőt többször el is hagyja. A mai korban, a szabad vallásgyakorlat napjaiban ez mindnyájunkat gondolkozóba kell ejtsen, kik őseink vallását féltő gonddal szeretjük.

Ez állapoton segítenünk kell! De hogyan? Legegyszerűbb mód lenne, tudom, ha a népiskolákban is a vallástanítást mi papok vennők át. De az aratásra váró gabona sok, az arató kevés. Mert míg pl. Bázelen minden ezer lélekre — mondhatni — egy pap esik; Münchenben kétszáznegyven róm. kath. pap van, sőt Brassóban is legalább kilenc-tíz és ezek mégis lelkészhiányról panaszkodnak: addig mi reformatus papok néha egymagunk három-négyezer lélek lelki gondozását viseljük. Ilyen körülmények között a tanítás jó ideig még részben a tanítók kezében kell maradjon

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

Theologiai tudomány

és evangelium szerint reformált egyház.*

Irta: Lic. dr. C. Lülmann

A visszavonás theologiai tudományok és evangelium szerint reformált egyház között látszólag folyton erősödik. — Az egyház nevében és a modern theologia tudományos működésével tudatos ellentétben híhű professzorokat és fakultásokat kívánnak. A tudomány nevében és az egyház dogmatikus érdekeivel tudatos ellentétben szeretnék a theologiai kutatásokat egyházon kívül fekvő területre áthelyezni. Már hallatszik: vagy tudományos, vagy egyházas theologus! Ez a »vagy-vagy« mintegy előleges resultatuma azoknak a mostanában nagy buzgalommal folytatott eszmece réknek, mik vonatkoznak egyfelől a keresztyénség fejlődéstörténeti nézlet módjára, másfelől ennek a keresztyénség supranaturális eleméhez való viszonyára.

Előttünk bizonyos annyi, hogy a vázolt visszavonás időnként kikerülhetetlenné, mi több, szükségessé válhatik, de a végleges döntés tudományos és egyházi igazság, esoterikus és exoterikus keresztyénség között sem csélja, sem következése nem lehet. Utóvégre is mindenkire nézve csak egy az igazság, legalább az evangelium szerinti keresztyénségben. Nem is hiányoznak sem praktikus, sem teoretikus kísérletek a tudományt az egyház és az egyházat a tudomány szolgálatába állítani.

Természetesen ezáltal az ellentét elvileg megszüntetve nincs. Megszüntethető-e egyáltalában elvileg? Meg kell elégednünk gyanításokkal.

Semmi esetre sem szabad a theologiai tudományt megrendszabályozni, avagy felette egyháziilag gyámkodni.

* Megjelent a »*Protestantische Monatshefte*« 1899. január havi füzetében. — (Theologische wissenschaft und evangelische Kirche von Lic. Dr. C. Lülmann in Stettin.)

Nem akar és ne is legyen az egyházi hit szolgája. Feladata a keresztyénség történeti elemeit, alapjait újból és újból előítéletől szabadon átvizsgálnia. A mi nem odatartozik, vesse el, ha van egyháziilag sankciónálva, ha nincs. Nem akar, ne is legyen dogmatikailag, csupán vallásilag megkötve. A reformáció és az újkor nagy vívmányai: az önálló gondolkodás, az egyéni meggyőződés szabadsága fel nem áldozhatók! Nem egy panasz hangzik fel a Luther fejlődésében beállott átalakulás miatt. A reformáció hőse egyházi férfivá lett. Az evangelium szerint való hitélet virágát a scholastika dere fagyaltta meg. Ha ezt korszerű körülményekkel, czélszerűségi tekintetekkel mentik, magyarázzák is: nekünk azért kötelességünk az evangelium szerint reformált keresztyénségben felbukkanó mindenféle dogmatikus, scholastikus és kryptokatólikus igényekkel szemben a legerősebben protestálni épen az evangeliumi keresztyénség iránt való szeretetből. Mert halála volna, ha a tudományos kutatás szabad mozgását megakadályoznák. Különbben is az egyház megbizhatik a tudományos theologia képviselőiben, hogy munkálkodásuk módszerében épen a tárgy iránti tisztelet a legnagyobb lelkiismeretességet teszi szent kötelességüké.

Amaz ellentét nézetünk szerint csakis az egyház fogalmának új beható revíziója által szüntethető meg. Tudjuk ugyan, hogy e fogalom Schleiermacher óta tudományos szempontból mily alaposan megvizsgáltott és folyton vizsgáltatik. S mégis úgy tetszik, hogy a tényleges valóság épen itt nem felel meg egyáltalán a tudományos ismeretnek. Egyház alatt mindig valami nyugvó, stabilis dolgot értünk. De a protestántizmus elve mozgás, fejlődés. Megegyezik az egyház fogalma a protestántizmus principiumával? Vajjon ez a kifejezés, evangelium szerinti egyház, nem *contradictio in adjecto*? Ennek a problémának a felvetése — mivel sok nagy német gondolkodó, közöttük különösen Fichte foglalkozott tüzetesen — nagyon is időszerűnek látszik. Természetesen méltánylandók azok a motívumok, melyek a protestántizmus öléből újra és újra egyházas tuda-

tot hoztak felszínre. De azt is felismerték mindig, hogy az egyházi fogalom szigorú keresztülvitele a portestantizmus kathólizálására vezetne. Lehetségesek jogszabályzatok alkotmány-kérdésekben, de nem hitdolgokban. Sőt szigorúan egyházas oldalról is megengedik, hogy itt bizonyos subjectivitás el nem kerülhető. Most már némelyek úgy segítnek magukon, hogy különbséget tesznek az egyház, mint szellemi hatalom és az egyház, mint világi intézmény között. Szellemi lényege és földileg korlátolt intézménye egymástól szigorúan megkülönböztetendők. A láthatatlan egyháznak a látható felett legyen meg a maga korlátlan területe. Jól van; de akkor elvi komolysággal vigyük keresztül ezt a tételt a gyakorlatban. Legyen közösség alkotmányban és kultusban, de engedjék meg a tudományos kutatásnak és egyéni meggyőződésnek szabad nyilvánulása az egyházban magában és nem azon kívül. A láthatatlan egyház is az egyházhhoz tartozik és ha felébe emelkedik is, de nincs a látható egyház mellett. „De hát csak szükség van hitnormákra, hitvallásokra!” Tisztelet adassék a régi szymbolumoknak! Távol legyen az tőlünk, hogy történeti, vallásos és pædagogiai jelentőségüket alábecsüljük. De mi azt tartjuk, hogy, ha valaki vallja, miszerint Istennek Jézus Krisztusban való szeretetében vetett hit által reméli az üdvösséget: az birtokában van az igazi evangelium-keresztényi hitnormának. És úgy tetszik, hogy ez a kifejezés: — láthatatlan egyház, sok esetben csak mentő formula és *mintha valójában nem is az egyháztogalom, hanem az egyházközségi principium telelne meg a protestantizmus lényegének*. Gyanítjuk, hogy az evangeliumi keresztényiség élete az evangeliumi ösztudat kára nélkül ebben az irányban fog tovább fejlődni. Akkor a harc theologiai tudomány és evangelium szerint reformált egyház között önmagától meg fog szünni.

De ezek csak gyanítások és kilátások. Tudjuk, mily nehézségekkel állunk itt szemközt. Ám mégis általában el van terjedve az az érzés, hogy az evangelium szerint reformált keresztényiség átmeneti korszakot él. Mi fog történni, előre ki nem számítható, de erőszakkal sem idézhető elő. Deklamációk és rendelkezések semmi esetre sem tartóztathatják fel a mozgalmat. Akadémikus és praktikus theologusok emez átmeneti időszakban egyaránt úgy viselkedjenek, hogy ama mozgalom se ne gátoltassék, se el ne fajuljon! Nekünk meg kötelességünk az adott anyagot bár egész határozottsággal, de teljes megfontoltsággal is egy új epocha számára előkészíteni, egymást kölcsönösen segítve, vidáman remélni, a többit meghagyni a keresztényiség urára.

Theologiai tudomány és evangeliumi egyház, utóbbi ez időszerint történetileg legitimált lételésben is egy pillanatra se feledje, hogy eredetileg egymás számára rendeltetvék. A theologiai tudomány képviselői kutatásukban ne engedjék magukat dogmatikus kételyek által lebilincseltetni. De vigyázzanak, nehogy a keresztényiség analízálása közben maga a keresztényiség eltűnjék. Hithőseinket csak akkor érthetjük meg igazán, ha bennünket is ilyen hit tölt el. Az akadémikus theologusok ne feledjék el, hogy evangelium szerint reformált egyházak jövődjé szolgálai hallgatják őket, hogy az egyházközségekből élő szellem helyez nem

egy tudományos tárgyat kellő világításba, hogy a praktikus célra irányított theologiai munkásság azért nem tesz kevésbé tudományossá, »mint az orvosi tudomány egyes ágait azért nem kevésbé művelik tudományosan, exactul, ha a gyakorlati egészségtan szolgálatában állanak is.« A gyakorlati hivatalban levő theologusok a theologiai tudományok élő folyamával állandó összeköttetésben legyenek. Nem jótalan a panasza, hogy a theologiai tudományok kirívó ellentétben a theologiai tudományosság szoktalan fellendülésével, az ifjabb nemzedéknél mélységben sokakat veszítettek. Bosszúsággal kell eltöltenie ama theologiai felületességnek, mely csak újságokból él és mégis minden nehézzé, tudományos problema kutatására kész túlhangos, öntelt ítéletével. Ha a theologiai tudományvaló foglalkozás egyelőre más gyümölcsöt nem is teremne, mint az igazságérzet tisztulását és megszilárdulását, már az is nagy nyereség volna. Ám másfelől a lelkipásztor legyen elővigyázó a tudományos eredmények közlésében, hogy ne tűntessen fel éretlent érettné, hogy gyenge elméket meg ne zavarjon. Ha az is lesz törekvése, hogy működésében tudományos ismereteit értékesítse, hogy a gyülekezet szellemi életfejlődését előmozdítsa: mindig szemelött kell tartania, hogy a gyermeket tejnek italával kell táplálni, nem pedig nehéz eledellekkel. A mint a viszonyok e pillanatban állanak, mindenesetre igen sok jámbor kedélyre nézve az evangelium vallástartalma a régi dogmatikus formulákban és szymbolumokban fekszik. Elhamarkodott és igazságtalan dolog volna, ha ezeket csak úgy, minden teketória nélkül használaton kívül helyeznők. Azért kívánták még maga Kant és Fichte is, hogy a lelkész kötelezve legyen a szymbolumok megtartására. Természetesen mellett követelték azt is, hogy a lelkésznek a szymbolumok magyarázása és használatában Isten országa fel- és kiépítésében hagyassék meg a szükséges szabadsága. De hát az nem ámitás, formulákat, miknek elégtelenségéről rég megvannak győződve, olykor-olykor használni, és pedig más, mint betűszerinti értelemben? — E kifogásra álljon itt a következő figyelemre méltó felelet:

»Hát ez a szemrehányás nem érinti-e akkor magát Jázust is, ha ő magáról, mint emberfiáról más-képen szólott, mint h allgatói megérthették? Képmutatás volt-e az, ha ő Isten országát hirdette, mi bizony egészen más volt, mint a mit alatta az akkori korszerű felfogás érthetett?

Mind a mellett teljes tudatában vagyunk annak, hogy átmeneti korszakot élünk, melyben legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerint kell tájékozunk magunkat. Nem egy fán sokáig csüng még a hervadt lombzsenge csiráknak, rügyeknek védelmére, mik alatta zavartalanul fejlődnek. De jön a tavasz, a száraz levelek lehullanak és az új élet egész pompájában fog virúlni!

Németből fordította:

Csűrös József
n.-almási lelkész.

Különfélék rovata.

Gyász hírek. *Gergely Károly* a nagybányai ev. ref. egyházközség nagymunkássága, derék lelkipásztora, a nagybányai egyházmegye főjegyzője, a tiszántuli egyházkerület képviselője stb. aug. 17-én 62 éves ko-

rában elhunyt. Legyen álma csendes, emléke áldott! — *Gönczi János* fintaházi lelkész aug. 18-án, 55 éves korában elhalálozott. Megnyugodott lelkész társunk kiváló tehetség volt. Mint író széles körben ismeretes s mint szónok, éppen nagyhatású volt. Áldás emlékének!

Vegyesházassági statisztika. A m. kir. központi statisztikai hivatal kimutatása szerint folyó évi június hónapban Magyarország területén (Horvát Szlavonországok kivételével) 10,689 házasság kötött, melyből vegyesházasság 1258 (11,77%). tiszta ev. ref. házasság pedig 814 (7,62%). 177 olyan vegyesházasság kötött, hol a völegény róm. kath., a menyasszony ev. ref. vallású volt. Megegyezés szerint a születendő gyermekek 29 esetben az apa, 10 esetben az anya vallását fogják követni. *Veszteségünk 19.* Megegyezés nem létesült 128 esetben. 185 olyan vegyesházasság kötött, hol a völegény ev. ref., a menyasszony róm. kath. vallású volt. Megegyezés szerint a születendő gyermekek 19 esetben az apa, 42 esetben az anya vallását fogják követni. *Veszteségünk 29.* Megegyezés nem létesült 130 esetben. Így tehát a róm. kath. egyházzal szemben Magyarországon veszteségünk 48, Horvát-Szlavonországban még 3, együtt 51. Más felekezetektől nyereségünk 2. A jelzett hónapban *összes veszteségünk* e szerint 49.

Egyházkerületünk theol. fakultásán a most kezdődő tanévben a theologusok száma negyvenegy lesz. Az első évi tanfolyamra tizenheten jelentkeztek.

A beiratás a kolozsvári ev. ref. kollegium főgymnáziumába és elemi iskolájába szeptember hó 1-4. napjain lesz, mégpedig 1-én és 2-án d. e. 8-12. ig. d. u. 3-5-ig; 3-án és 4-én d. e. 8-11-ig. Ugyanazokban az időkben lesznek a javító, pótló és felvételi vizsgálatok. Az I. gymn. osztályba a beiratás csak szept. 2-án délutánig tart. Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 6-án d. e. 11 órakor lesz; a rendszeres tanítás szeptember hó 7-én reggel 8 órakor kezdődik. Kolozsvárt, 1899. aug. 25-én. Az igazgatóság

Felhívás. A nagyváradi ev. ref. leányinternátus ig. bizottsága a háztartás vezetésére és az igazgatónőnek a növendékekre való felügyeletben kisegítésére házzvezetőt alkalmazni szándékozik. Felhívja azért az olyan gyermektelen lelkész-özvegyeket, a kik 200 frt évi tiszteletdíjjal és az intézetben nyerendő teljes ellátással jutalmazott állást elnyerni óhajtanák, hogy illetékes lelkési hivataluktól kért és életkorukat is feltüntető bizonyítvány kapcsán ajánlkozásokat légkésőbb *folyó évi szept. hó 15-ig* alulírottához eljuttatni sziveskedjenek. Megjegyzem, hogy az állandósítás csak egy évi próbaidő után történik. Nagyváradon, 1899. aug. 24-én. Sulyok István ev. ref. lelkész

Új zsidó szekta. Hir szerint új zsidó szekta van alakulóban. A tervezők alapszabályait jóváhagyás végett illetékes helyre már be is terjesztették. A szekta tagjai főként arra akarnak törekedni, hogy a circumcisiót kiküszöböljék. Azt hisszük, hogy az új szekta életképes lesz.

A miskolci ev. ref. új főgymnázium, melynek építési költségeihez a kormány 80,000, a város pedig milleniumi ajándékképpen 30,000 frttal járult s a melynek felavatása a múlt évben királynéknak váratlan halála következtében elmaradt, folyó évi szept. 17-én avattatik fel nagy ünnepélyességgel az egyházkerület, a kormány, a megye és város képviselőinek jelenlétében. A felavató-ímát Kun Bertalan püspök mondja.

Lelkészwálasztás. Zilahi egyházközségünk aug. 20-án ejtette meg egyik üresedésben levő lelkési állomására a választást. A hívek nagytöbbsége *Szilágyi László* kalota-szentkirály-zentelki lelkész társunkat találta méltónak a megválasztásra és valóban e kitüntetésre őt mi is teljes mértékben érdemesnek tudjuk. Adja Isten, hogy egyházközség és lelkész közösen, együttes erővel munkálhassák mindig anyaszetegyházunk javát!

Új tankönyv. „*Keresztyén vallástan*” címen a középiskolák felső osztályai, tanító és tanító-nőképezdek s hasonrangú iskolák használatára *Nagy Károly* kolozsvári ev. ref. theol. tanár egy tankönyvet írt. A mű első része „*A keresztyén-ség előkészítése, fellépése és első alakulása a bibliai iratok alapján*” — pár nap múlva a sajtó alól kikerül. Addig is, míg a művet részletesen ismertetnők, szolgálatot vélünk teljesíteni, midőn arra e helyen előlegesen is felhívjuk az érdeklődők figyelmét.

Hivatalos rész.

3096—1899.

FÖLHÍVÁS

valamennyi egyházmegye nt. Espereséhez,
püspöki egyházaink s kollegiumaink nt. Elöljáróságához.

A folyó évben tartott rendes és rendkívüli konvent már kiosztott jegyzőkönyveink ára a rendes és rendkívüli ülésről szóló 2 példány után összesen 50 krban megállapítván, felhívjuk t. címeket, hogy az alább kitüntetett összegeket f. évi szeptember hó 30-ig keblbi pénztári hivatalunkba mulhatatlanul terjesszék be:

a v.-hunyadi ehm.	27 péld. után	13 frt 50 kr,
gy. fehervári	12	6 —
n. enyedi	31	15 50
k.-kalotai	39	19 50
sz.-szolnoki	61	30 50
deési	23	11 50
széki	34	17 —
n. sajói	13	6 50
görgényi	32	16 —
marosi	51	30 50
küküllői	35	17 50
n.-szebeni	14	7 —
udvarhelyi	50	25 —
erdővidéki	13	6 50
sepsi	36	18 —
orbai	11	5 50
kézdi	12	6 —
romániai	1	— 50
enyedi-kollegium	2	1 —
a többi 6 kollegium	6	à) 50 3
kolozsvári egyház	2	1 —
a többi 9 püspöki egyház	9	à) 50 4 50

Kolozsvárt, 1899. augusztus hó 28-án.

Kádár János dr.
titkár.

Vály Gábor dr.
elnökhelyettes.

541—1899

MEGHÍVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi szeptember 14-én d. e. 9 órakor Szamosújvárt rendkívüli közgy. ülése lesz, melyre a t. tagtárs urakat tisztelettel meghívom.

Tárgyak: 1. A Szeretetház ügyében az Igazgatótanács által elfogadott bizottsági javaslat feletti vélemény-nyilvánítás. 2. Főtiszteletű püspök aának az orsz. süllhető papi özvegyek, árvák segélyezésének lehető fokozása érdekében tett és az Igazgatótanács által elfogadott elterjesztése felett hozandó vélemény-nyilvánítás.

E gyűlés megelőző napon d. u. 4 órakor tanácsülés tartatik, melyre a tanácsos urak megjelenését tisztelettel kérem.

Széken, 1899. augusztus 27-én.

Somkerei Miklós.
esperes.